

135200

JEAN GIONO'NUN "TEPE" ROMANI İLE
YAŞAR KEMAL'İN "ORTADİREK"
ROMANINDA DOĞA-KİŞİ İLİŞKİSİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Lale ÇAKLI

Eskişehir, 2004

135800

JEAN GIONO'NUN "TEPE" ROMANI İLE
YAŞAR KEMAL'İN "ORTADİREK"
ROMANINDA DOĞA-KİŞİ İLİŞKİSİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Lale ÇAKLI

Eskişehir, 2004

JEAN GIONO'NUN "TEPE" ROMANI İLE YAŞAR KEMAL'İN "ORTADİREK"
ROMANINDA DOĞA-KİŞİ İLİŞKİSİ

Lale ÇAKLI

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalı
Fransızca Öğretmenliği Programı
Danışman: Doç.Dr. Abdüllatif ACARLIOĞLU

Eskişehir
Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Nisan 2004

ÖZ

JEAN GIONO'NUN "TEPE" ROMANI İLE YAŞAR KEMAL'İN "ORTADİREK"
ROMANINDA DOĞA-KİŞİ İLİŞKİSİ

Lale ÇAKLI

Fransızca Öğretmenliği Programı
Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalı, Nisan 2004
Danışman: Doç.Dr. Abdüllatif ACARLIOĞLU

Bir karşılaştırmalı çalışma olan bu yüksek lisans tezinde, kendi ülkelerinde bir doğa hayranı olarak bilinen çağdaş Fransız yazarı Jean Giono'nun *Tepe* adlı romanı ile yaşayan Türk yazar Yaşar Kemal'in *Ortadirek* romanında, doğa ile kişiler arasında var olan ilişkileri göstergebiliminin verilerinden yararlanarak ele alacağız.

Çalışmamızın birinci bölümünde, her iki eserde de doğa ögesinin yer aldığını belirterek çalışmamıza ilişkin genel bir giriş yapacağız. İkinci bölümünde, yazarları eserlerinden ayırmamıza karşın çalışmamızı daha da anlaşılır kılacağını düşünerek özyaşam öykülerinden söz edeceğiz. Üçüncü bölümde, doğa-kişi ilişkisini inceleyeceğimiz bu romanların yazılma koşulları ve yazarların tüm eserleri arasındaki yeri gibi genel bilgilere yer vereceğiz. Çalışmamızın asıl bölümünü oluşturan dördüncü ve son bölümde ise her iki romandaki doğa ile kişiler arasındaki ilişkileri örnekler yardımıyla açıklamaya çalışacağız.

Bu çalışmamızda amacımız, doğa içinde yaşayan ve doğaya karşı büyük bir sevgi duyan Giono ve Kemal'in, farklı uluslardan gelmelerine karşın eserlerinin birbirine benzediğini ve doğa içinde yaşayan kişilerin ister istemez onunla çok yönlü ilişki içerisinde bulduklarını örneklerle ortaya koymaya çalışmaktır.

ABSTRACT

In this dissertation which is a comparative study, we will explicate the human – nature relationship in the direction of the data of semiology in the works of two authors who are known as nature lovers in their countries, in contemporary French author Jean Giono's *Colline* and living Turkish author Yaşar Kemal's *Ortadirek*.

In the first section, we will make a general introduction to our study considering that the element of nature is present in both works. In the second section, although we keep the authors separate from their works, we will mention about the autobiographies of the authors regarding that will make our study more understandable. In the third section, general information such as the writing process and the position of these two novels, in which we will analyse the human-nature relation, among the other works of the authors will be provided. In the fourth and the last section, which is the essential section of our study, we will try to explicate the relationships between people and nature in both novels with examples.

Our aim in this study is to present for consideration with examples that even they are from two different nations Giono's and Kemal's, who live in nature and have a great love of nature, works resemble to each other and that the people who live in nature are willingly or unwillingly in a multi-aspectual relationship with nature.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Lale ÇAKLI'nın, "Jean Giono'nun "Tepe" Romanı ile Yaşar Kemal'in "Ortadirek" Romanında Doğa-Kişi İlişkisi" başlıklı tezi 05/05/2004 tarihinde, aşağıda belirtilen jüri üyeleri tarafından Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca Yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalı Fransızca Öğretmenliği Programı yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

	Adı-Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	: Doç.Dr. Abdüllatif ACARLIOĞLU	
Üye	: Prof.Dr. Gülnihal GÜLMEZ	
Üye	: Yrd.Doç.Dr. Zeliha GÜNEŞ	

Prof.Dr. İlknur KEÇİK
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

Karşılaştırmalı edebiyat biliminin amaç ve verilerine dayanarak yaptığımız bu çalışmada, çağdaş Fransız edebiyatında önemli bir yeri olan Jean GIONO'nun *Tepe* romanı ile Türk edebiyatının en büyük ustalarından Yaşar KEMAL'in *Ortadirek* romanında var olan doğa-kişi ilişkisini incelenmeye çalıştık. Amacımız, romanlardaki doğa ve kişiler arasındaki ilişkilerin değişik biçimlerde ortaya çıktığını ve bu açıdan her iki romanın birbirinden farklı yanları olduğu kadar benzer yanlarının da bulunduğunu ortaya koymak ve bu ilişkileri göstergebiliminin verilerine dayanarak somutlaştırmaya çalışmaktır.

Çalışmam sırasında karşılaştığım sorunları ve güçlükleri aşmam konusunda bana yardımcı olan, beni cesaretlendiren ve yardımlarını esirgemeyen danışmanım Doç.Dr. Abdullatif ACARLIOĞLU'na, Osmangazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü Başkanı Doç.Dr. Ali GÜLTEKİN'e, bölümdeki diğer hocalarıma ve çalışma arkadaşlarıma en içten teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Eskişehir 2004

Lale ÇAKLI

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	v
ÖNSÖZ	vi
ÖZGEÇMİŞ	vii
1. GİRİŞ	1
2. YAZARLAR	6
2.1. Jean GIONO.....	6
2.2. Yaşar KEMAL	9
2.3. Ortak ve Farklı Yanları	16
3. ESERLER	19
3.1. “Tepe”	19
3.2. “Ortadirek”	21
4. “TEPE” VE “ORTADİREK”TE DOĞA-KİŞİ İLİŞKİSİ	25
4.1. Kişinin Doğa Sevgisi	27
4.1.1. Doğa İle Konuşma.....	27
4.1.2. Doğayı Güzel Bulma.....	30
4.1.3. Doğayı Çok İyi Tanıma.....	32
4.1.4. Doğada Huzur Bulma ve Rahat Etme	35
4.2. Kişinin Doğadan Yararlanması.....	36
4.2.1. Sağlıklı Kalabilmek İçin	36
4.2.2. Geçimini Sağlayabilmek İçin	39
4.2.3. Ev İşlerini Yapabilmek İçin	40
4.2.4. Yaşamını Sürdürebilmek ve Güzelleştirebilmek İçin	41

4.2.5. Su İhtiyacını Karşılatabilmek İçin.....	43
4.2.6. Ateş Yakmak İçin.....	44
4.2.7. Beslenmek İçin.....	46
4.2.8. Dinlenmek İçin.....	47
4.2.9. Günlük İhtiyaçlarını Giderebilmek İçin	48
4.3. Doğanın Kişileştirilmesi	49
4.3.1. Toprak	50
4.3.2. Fırtına	51
4.3.3. Yangın	52
4.3.4. Ağaçlar ve Bitkiler	54
4.3.5. Gökyüzü, Güneş ve Gece.....	55
4.3.6. Rüzgar	57
4.3.7. Tepe.....	57
4.3.8. Su	59
4.4. Kişinin Doğaya Benzetilmesi	60
4.5. Kişinin Doğa ile Mücadelesi.....	62
4.5.1. Ulaşım Zorluğu	63
4.5.2. Rüzgar	66
4.5.3. Yağmur.....	68
4.5.4. Susuzluk	71
4.5.5. Güneş.....	73
4.5.6. Yangın	74
4.5.7. Deprem	76
4.5.8. Soğuk.....	77
4.5.9. Mücadele	78
4.6. Kişinin Doğa Korkusu	86
4.7. Kişinin Doğa İle Birleşmesi	88
4.8. Kişinin Doğaya Zarar Vermesi	89
5. SONUÇ.....	93
KAYNAKÇA	99

1. GİRİŞ

Çalışmamız ile ilgili açıklamalara geçmeden önce, bizim asıl çıkış noktamızı oluşturan karşılaştırma ve karşılaştırmalı edebiyat biliminden söz etmek istiyoruz. Karşılaştırma, sözlük anlamıyla, “kişi veya nesnelerin benzer veya ayrı yanlarını incelemek için kıyaslama, mukayese” etmedir (Türk Dil Kurumu, 1988, s.804). Bu tanımın, içeriğinden de anlaşılacağı gibi karşılaştırma, kişiler ve nesnelere arasında yapılabilmektedir. Nesnelere denince de her türlü cansız varlık söz konusudur. Buna kitaplar ve edebiyat eserleri de dahildir. O halde karşılaştırma yapmanın amacı nedir? Ele alınan iki ögenin sahip olduğu ortak, benzer ve farklı yanlarını ortaya koyarak birinin diğerine ne derece yakınlaştığı ve ne derece uzaklaştığını, birinin diğerinden üstünlüğünü veya geri oluşunu, yani birinin diğerine göre yerini ve özelliğini tespit etmeye çalışmaktır.

Karşılaştırma eyleminin, kişiler ve nesnelere arasında yapılabileceğini belirtmiştik. Aynı şekilde karşılaştırmaların eğitim, sanat, ekonomi, sosyoloji v.b. değişik disiplinlerde o alana özgü kriterler doğrultusunda farklı ögeler ele alınarak yapılabildiğini görmekteyiz. Bu disiplinlerden biri de edebiyattır. Edebi eserlerin birbirleriyle karşılaştırılması görevini de karşılaştırmalı edebiyat bilimi üstlenmiştir.

Yukarıdaki açıklamalardan yola çıkarak karşılaştırmalı edebiyat bilimini tam olarak nasıl tanımlayabiliriz? Aytaç’a göre “edebiyat eserlerini inceleyen, araştıran edebiyat biliminin bir dalı olan karşılaştırmalı edebiyat biliminin görevi, işlevi, farklı dillerde yazılmış iki eseri konu, düşünce ya da biçim bakımından incelemek, ortak, benzer ve farklı yanlarını tespit etmek, nedenleri üzerine yorumlar getirmektir” (Aytaç, 2003, s.7). Aydın’a göre ise karşılaştırmalı edebiyat, farklılık ve benzerlikler yoluyla, kendi geleneğimize yabancı olanı ortaya çıkarır. Metinlerin karşılaştırmasını yaparak dolaylı anlatımları, analogileri, paralellikleri ve edebi bağlantıları nereye giderse gitsin izleyebiliriz (Aydın, 1999, s.10).

Farklı uluslara, farklı edebiyatlara ve farklı yazarlara ait eserleri neden birbirleriyle karşılaştırırız? Bunu yapmamızdaki amaç çok basittir: En genel anlamıyla karşılıklı “bilgi alışverişi” yapmaktır. Kişinin kendi bildiğinden daha fazlasını öğrenmek

istememesi, daha önce hiç karşılaşmadığı değişik kültür ve özelliklerle olduğu kadar diğer birçok ögeyle karşılaşması, onları tanınması, anlamaya çalışması, karşılaştırmalı edebiyat çalışması yapmanın bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Aytaç'ın belirttiği gibi, “kendi ülkesinden farklı olanı tanımak, kişide belli bir eleştiri ruhu geliştirir, kendinin olana, yabancıyı tanıdıktan sonra başka gözle bakmayı öğretir” (Aytaç, Ön.ver., s.8). Edebî eserler ise sözünü ettiğimiz bu özellikleri kazanabilmek için başvurulan bir araçtır sadece. Toplumları, ulusları ve insanları birbirine yakınlaştırmaktır asıl önemli olan. Karşılaştırmalı edebiyat biliminin rolü ise burada başlar.

Karşılaştırmalı edebiyat çalışması herhangi iki eseri alarak karşılaştırma yapma değildir. Rousseau ve Pichois'nın da dediği gibi “edebiyatları karşılaştırmakla karşılaştırmalı edebiyat yapılmaz (Rousseau ve Pichois, 1994, s.19). Bunu yapabilmemiz için, ele alınan o iki eserin, bizim çıkış noktamızı oluşturan bazı noktalarda benzerlik göstermesi gerekmektedir. Bu benzerlikler, yazarların etkilendiği edebî akımların benzer olması, farklı ya da aynı dönemde yaşamış olmaları, eserlerinde aynı konuları işlemesi vb. gibi benzerlikler olabilir. Bunun yanı sıra karşılaştırma, aynı ulustan farklı iki yazar arasında yapılabildiği gibi, farklı uluslardan iki değişik yazar arasında da yapılabilmektedir. Aynı şekilde karşılaştırma, aynı dönemde yazılmış iki eser arasında olabileceği gibi, farklı dönemlerde yazılmış eserler arasında da yapılabilmektedir. Bir diğer ifadeyle,

karşılaştırmalı edebiyat bilimi, bir bilim dalıdır ve konusu, malzemesi edebiyat ürünleridir. Karşılaştırma, adı üstünde, en az iki ürünü gerektirir. Karşılaştırma, ulusal edebiyatın kendi eserleri üzerine olabildiği gibi farklı ulusların edebiyatları arasında da yapılabilir. Keza eş zamanlı ürünlerle farklı zamanlı ürünler de karşılaştırılabilir (Aytaç, Ön.ver., s.11).

Biz de bu çalışmamızın karşılaştırmalı bir edebiyat çalışması olmasını istediğimizden, karşılaştırmalı edebiyat biliminin yukarıda sözünü ettiğimiz amaç ve özelliklerden yola çıkarak çalışma konumuzu belirledik ve doğayı çok seven, doğayla barışık, kendini bir “doğa insanı” gibi hisseden ve onu korumayı amaç edinen çağdaş Fransız edebiyatının önde gelen yazarlarından Jean Giono ile yine aynı özelliklere

sahip Türk edebiyatının önde gelen ustalarından Yaşar Kemal'in iki eserini karşılaştırmaya karar verdik.

Çalışmamız, Jean Giono'nun *Tepe* adlı romanı ile Yaşar Kemal'in *Ortadirek* adlı romanında doğa ve kişi ilişkisinin karşılaştırılması şeklinde olacaktır. Belirttiğimiz her iki eserde, yaşamın bir parçası olan "doğa" ve bir diğer parçası olan "kişi" arasındaki ilişkiyi, doğanın kişiye göre konumu, kişinin doğaya göre konumu ve her ikisinin ayrılmaz bir bütün oluşu gibi farklı açılardan ele alacağız. Doğa ile kişi arasındaki bu ilişki, kişinin doğa sevgisi, kişinin doğadan yararlanması, kişinin doğaya benzetilmesi ve doğanın kişileştirilmesi, kişinin doğa ile mücadelesi ve kişinin doğa korkusu şeklindedir. Biraz daha özelleştirecek olursak *Tepe*'de kişi, doğayı kendine yakın ve güzel bulmakta, doğayı iyi tanımakta, doğada kendini rahat ve huzurlu hissetmekte, bu nedenle de onu sevmekte, sağlığını düzeltmek, geçimini sağlamak, yaşamını güzelleştirmek, ev işlerini yapabilmek gibi nedenlerden dolayı doğadan yararlanmakta, zor ve ulaşılması zor yollar, rüzgâr, yağmur, deprem, susuzluk, güneş, yangın gibi doğal zorluklarla mücadele etmekte, doğanın içinde meydana gelen tuhaf olaylardan korkmakta ve yaşamının son bulmasıyla bir şekilde doğa ile birleşmekte, bir bütün olmaktadır. Diğer yandan romanda, toprak, fırtına, yangın, ağaç, rüzgâr ve tepe gibi doğal öğeler kişileştirilmektedir. *Ortadirek*'teki kişi ise doğayı güzel ve kendine yakın bulduğu, onu iyi tanıdığı için sevmekte; dinlenmek, beslenmek, geçimini sağlamak, ateş yakmak, sağlıklı kalabilmek ve değişik ihtiyaçlarını gidermek için doğadan yararlanmakta; rüzgâr, yağmur, soğuk, susuzluk ve dik yokuşlar gibi doğal zorluklarla mücadele etmekte; zaman zaman da doğadaki ürpertici ve esrarengiz olaylardan korkmaktadır. Ayrıca, doğal öğeler bu romanda da kişileştirilerek verilmektedir. Görüldüğü üzere, *Tepe* ve *Ortadirek*'teki kişiler çoğunlukla benzer nedenlerden dolayı doğaya yakınlaşmakta ve onunla bir şekilde ilişki içerisine girmektedirler. Çalışmamızda, her iki romanda da bulunan ve her biri bir alt başlık şeklinde ele alınacak olan yukarıdaki nedenlerden dolayı oluşan kişi-doğa ilişkilerini incelemeye çalışacağız. Karşılaştırmalı bir çalışma yaptığımızdan dolayı, doğa-kişi ilişkisi açısından *Tepe* ve *Ortadirek*'in gösterdikleri benzerlikleri ve farklılıkları da ortaya koymaya çalışacağız.

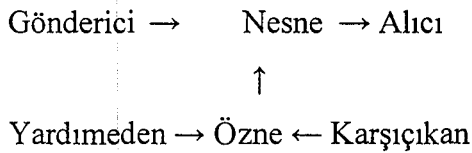
Bu çalışmamızın gerçekleşmesini sağlamak ve bilimsel bir dayanağa oturtabilmek için bir inceleme yöntemi belirlememiz gerekiyordu ve bunu da en iyi şekilde

gerçekleştirebilmemiz için Algirdas-Julien Greimas'ın göstergebilimsel inceleme yöntemini seçtik ve onun verilerinden faydalandık.

Bilindiği gibi “farklı disiplinlerden esinlenen, çeşitli görüş ve düşüncelerden etkilenen, kendi bilgi kuramını ve sınırlarını oluşturmuş ve Algirdas-Julien Greimas'ın öncülüğünde ve desteğinde bugünkü tartışılmaz yerine ulaşan göstergebilim” (Günay, 2002, s. 12), anlam üzerinde durmaktadır ve anlamlı bütünlerini (dilsel ve dil dışı) incelemektedir (Rifat, 1982, s.7). Diğer bir ifadeyle, anlamı tanımayı, anlam oluşumunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Biz burada, bu konuda çalışmış diğer bilim adamlarının bir sonucu ve özeti olarak kabul görülen Greimas'ın eyleyen örnekçesini çalışmamıza dayanak noktası yapmaya çalışacağız. Greimas'ın altı eyleyeni vardır:

1. Gönderen (Gn)
2. Gönderilen (Gln)
3. Özne (Ö)
4. Nesne (N)
5. Yardımcı (Yrd)
6. Engelleyici (Eng) (Günay, **Ön.ver.**, s. 61)

Ayten Er, Greimas'ın eyleyenler modelindeki bu eyleyenlere ait altı işlevi “Özne / Nesne Çifti (İsteyim Ekseni), Gönderici / Alıcı Çifti (İletişim Ekseni) ve Yardımcı / Karşıçikan Çifti (Yapım Ekseni) olmak üzere üç başlık altında toplamakta ve bu modeli şu şekilde göstermektedir:

“Söz konusu bu model, sahne üzerindeki güçlerin oluşturduğu yapısal şekli çizmeye olanak tanır” (Er, 2001, s.112).

“Eyleyenler arasındaki ilişkileri ise “Yapı bir **gösterge oluşumu**; bir **anlam oluşumu**, **anlamlılık** demektir” (Rifat, 1997, s.31) diyen Mehmet Rifat'ın *Gösterge*

Eleştirisi adlı kitabında belirttiği bazı simgesel ögelerden faydalanarak biçimselleştirmeye çalışacağız. Birliktelik ilişkisi için \wedge sembolünü, ayrılık ilişkisi için \vee sembolünü, eşitlik ilişkisi için $=$ sembolünü, dönüşüm için \rightarrow sembolünü, dönüştürücü edim için ise \Rightarrow sembolünü (Rifat, 1999, s.144) kullanacağız.

Kısacası, bu çalışmamızda, yukarıdaki altı eyleyeni ve simgesel öğeleri temel alarak, Jean Giono'nun *Tepe* romanı ile Yaşar Kemal'in *Ortadirek* romanındaki kişi ve doğanın birbiri karşısındaki konumlarını çözümleyerek bir yapıya oturtmaya ve göstergebilimsel açıdan göstererek anlamlandırmaya çalışacağız.

2. YAZARLAR

Bu bölümde Jean Giono ile Yaşar Kemal hakkındaki bilgilere yer vereceğiz. Ancak bu bilgileri verirken amacımız, onların yaşam öykülerini anlatmak değil, her iki yazarımızı daha yakından tanımak ve bu sayede inceleyeceğimiz *Tepe* ve *Ortadirek* romanlarını çalışma amacımız doğrultusunda daha iyi anlamaktır. Bunun da çalışmamızın daha iyi ortaya konmasını ve anlaşılmasını kolaylaştıracağını düşünüyoruz.

2.1. Jean Giono

İtalyan kökenli bir Fransız yazarı olan Jean Giono, 1895 yılında Fransa'da Manosque'da dünyaya gelir. Babasının sağlık problemleri olduğundan dolayı ailesine yardım edebilmek için 16 yaşında kolejin birinci sınıfından ayrılarak çalışma hayatına atılır. "Comptoir National d'Escompte de Manosque" da memur olarak çalışmaya başlar. 1910 yılında ilk şiirlerini yazar. 1914'de Elise Maurin ile tanışınca şiirlerini ilk defa ona okur. Yıllar boyu sürecek bu birliktelik devam ederken Giono, orduya katılır ve savaşa gider. 1919 yılında savaştan döndüğünde yaşamı değişir. Savaştan önce çalıştığı bankadaki görevini kaybeder. Bir yıl sonra da babasını yitirir. Aynı yıl Elise Maurin ile evlenir. Büyük bir yazar ruhu ile yazdığı *Angélique* romanı ile başlayan bir yazma serüveni başlar. 1927 yılında yazmaya başladığı *Tepe* romanı 1928 Ocak ayında tamamlar ve 1929 yılında yayımlanır (Citron, 1995, s.24)*. Bu roman Brentano Amerikan Ödülü'nü alınca (Aynı, s.25). Jean Giono'nun sanatı ve değerli yapıtlarından biri böylece ilk defa ödüllenenmiş olur.

Bu arada Giono'nun iki kız çocuğu dünyaya gelir ve mutlu aile yaşamı devam eder. Ancak politik düşünceleri yüzünden sık sık tutuklanır ve ilk olarak 1939'da hapse girer (Fauconnier, 1995, s.20).

Jean Giono sinema dünyasında da kendine yer bulur. Birçok film senaryosu yazmakla kalmaz, yönetmenlik de yapar. 1952 yılında, yani savaş sonrasında, savaş

* Bu Fransızca kaynak ve bundan sonra kullanacağım Fransızca kaynaklardan yaptığım alıntıların Türkçe çevirileri tarafımdan yapılmıştır.

öncesinde olduğu gibi tekrar kırsal kesimi anlatan eserler vermeye başlar. 1953'te ise bütün eserleri için Büyük Monaco Edebiyat Ödülü'nü alır ve ertesi yıl Goncourt Akademisine seçilir. Böyle yoğun ve dolu dolu geçen yıllardan sonra sağlık problemleri başlar ve Giono için artık son yaklaşır. Daha önce geçirmiş olduğu bir kalp krizi ve damar tıkanıklığı onu, 1970 yılında uykudayken ölüme götürür. Jean Giono öldüğünde 75 yaşındadır (Aynı, s.28).

Birçok yazarda görüldüğü gibi, Giono'nun da severek okuduğu ve etkilendiği büyük yazarlar vardır. Stendhal, Balzac, Dostoïewski, Faulkner, Proust ve Herman Melville'i okur (Astruc, 1995, s.40). "Büyük Latin, Yunan ve Fransız klasikleriyle Dante, Cervantes, Shakespeare gibi yazarları da elinden düşürmemiştir" (Aydın, 1998, s.257). Henüz on yaşında İncil'i de okur (Viegnes, 1995, s. 7). Jean Giono'yu bu büyük yazarlar gibi görenler yok değildir. Örneğin, Alexandre Astruc'un "Ben onu, sahip olduğumuz en büyük çağdaş romancımız olarak görüyorum" (Astruc, Ön.ver., s.42) sözlerinden bunu anlıyoruz. Çünkü o, yalnızca büyük bir yetenekle anlatılabilecek bir dil, düşünce, ve duygu yoğunluğu ile iç ve dış dünyayı anlatma becerisine sahiptir (Laurent, 1995, s.34). Giono hakkında bir diğer açıklamayı da Malraux yapmıştır: "Benim için, bu neslin en iyi üç yazarı Montherlant, Bernanos ve Giono'dur" (D'Ormesson, 1998, s.279). İşte Giono hakkındaki bu farklı düşünceler bize, onun ne kadar önemli bir yazar olduğunu göstermektedir.

İlk yazılarında kısa cümleler kullanan Jean Giono (Castex-Surer, 1967, s. 112), yıllar boyunca kırsal kesimi, o kesimin insanlarını anlatan romanlar yazar. Giono yalnızca roman değil birçok şiir, deneme, tiyatro oyunu da yazar. Şiirleri için Daudin şöyle demektedir: "O, çok iyi bildiği antik mitolojiden etkilenecek şiirler yazmıştır" (Daudin, 1999, s. 18). Diğer yandan Giono'nun yazdığı romanlardan birçoğu filme uyarlanır. Buna örnek olarak "*Le Grand Hussard Sur Le Toit, Un de Baumugnes, La Femme du Boulanger*" (Mény, 1995, s. 51) romanlarını verebiliriz.

Giono'nun romanlarını okuduğumuzda ve incelediğimizde, onun evreninden kesitler keşfedebiliriz. Bu evren, doğadan bağımsız olmayan bir hayal dünyası gibidir. Onun için gerçek zenginlik doğa'dır. 1939 yılına kadar romanlarında ilk planda görülen doğal hayattır (Sabiani, 1988, s.21). Giono'daki doğadan yalnızca bir tema imiş gibi çok bahsedildi. Ancak, temadan daha fazla bir şey bu, Giono'nun bütün eserleri doğa ile iç içedir (Aynı, s. 22). Onun için doğadan başka esin kaynağı yoktur. Çünkü o, "bir doğa

dostu, bir doğa adamıdır. Doğal güçler onu çok etkilemiştir” (Fauconnier, Ön.ver., s.37). “O her zaman etrafını saran doğaya hayrandı: Manzaralar, gökyüzü, şimşekler...” (Citron, Ön.ver., s.60) “Zaten Giono, yazı hayatına atılmadan önce bir çevre ve barış adamı idi” (D’Ormesson, Ön.ver., s.279). Kızı da onun için, “Ayrıca, o gerçek bir taşralı idi” der (Fauconnier, Ön.ver., s.19). Bütün bu açıklamalardan da onun doğaya ne kadar bağlı olduğunu ve doğasız bir yaşam içinde olamayacağını anlamak mümkündür. Öyle ki, doğayı yazmaktan, başka evreni yazmaya fırsat bulamamıştır. Bunu, Saint-Vincent-Les-Forts’a söylemiş olduğu şu sözlerinden anlayabiliriz: “Bugüne kadar yazdıklarım, asıl yazmak istediklerimin yalnızca doğayı ve kırsal hayatı anlatan kısmıdır” (Aynı, s.37) Yalnkılıç’ın da belirttiği gibi, Giono işte bu yüzden hayatı boyunca doğayla iç içe yaşamıştır (Yalnkılıç, 1995, s.iii). Bu bağlamda “Giono’nun tek yurdu olan bu fiziksel dünyadaki doğal öğelerin her biri birer kişiliğe sahiptir” (Jaussaud, 1978, s.7) demek sanırız yanlış olmaz.

Jean Giono’nun sanatını ve yazarlığını etkileyen birçok öğeden bahsetmemiz mümkündür. Her yazarda olduğu gibi Giono da gerçek yaşamdan ister istemez etkilenmiş ve onu eserlerine yansıtmıştır. Babası gibi iyi bir okuyucu olan (D’Ormesson, Ön.ver., s.278) Giono’nun romanlarında gördüğümüz birçok karakter, onun hayatında yer almış gerçek kişilerdir. Başka deyişle, eserlerinin çoğunda gerçek dünyadaki insanlardan esinlenmiştir. En çok etkilendiği kişi, hiç tanımadığı ve biraz sisli, biraz esrarengiz roman gibi bir yaşamı olan büyük babası idi (Fauconnier, Ön.ver., s.22).

Diğer yandan, “eski bir mücadele ve barış adamı olan Jean Giono, dönemimin karışıklığını eserlerine yansıtmıştır” (Daudin, Ön.ver., s.7). Bu fikrimizi Eratalay, “Kuşkusuz Giono yetiştiği çevreden etkilenmiştir, türlü olaylar kendisinde derin izler bırakmıştır” (Eratalay, 1990, s. 64) diyerek paylaşmaktadır. Jean Giono’yu en çok etkileyen ve ona esin kaynağı olan ögenin “taşra” olduğunu söyleyebiliriz. Bunu sürmüş olduğu yaşam tarzından ve eserlerinden çok açık bir şekilde anlamak mümkündür. Ayrıca Giono’nun eserlerinde bulabileceğimiz birçok farklı öge vardır. Bunlar doğal hayatın, doğanın içindeki her şeydir. “O, canlı dünyanın nimetlerini, yani “gerçek zenginliği” tasvir etmiştir eserlerinde” (Lanson ve Tuffrau, 1929, s.846).

Jean Giono, köyü, köy insanlarını, köy hayatını anlattığı için acaba bir köy yazarı mıdır? Bunun cevabını birçok kişi vermiştir. Onun için “köy yazarı” veya tam tersi “köy yazarı” değildir diye değişik nitelendirmelerde bulunulmuştur. Bunlardan biri

Neriman Eratalay'a aittir. Eratalay "Giono'dan köy yazarı olarak da söz edilir, bazı yazarlar bunu yapmışlardır ama, Giono'nun yaptığı bu değildir. Gerçekten de yapıtlarında doğa, canlılarıyla ve sınır tanımayan gücüyle büyük bir yer tutar ve bir kişi gibi sunulur" der (Eratalay, 1990, s. 64). Diğer yandan Jean Giono'nun Türkçe'ye çevrilmiş diğer romanları da bulunmaktadır. Örneğin yazarın *Sürü* adlı romanı Tahsin Yücel tarafından dilimize çevrilmiştir.

2.2.Yaşar Kemal

Asıl adı Kemal Sadık Göğceli olan Yaşar Kemal'in ailesi, 1915 yılında Van ve Çevresi Ruslar tarafından işgal edilince bütün köylüler ile birlikte şu an Osmaniye iline bağlı olan Hemeti Köyü'ne gelir (Uyguner, 1993, s.9). Yaşar Kemal, 1923 yılında bu köyde dünyaya gelir. Çok küçük yaşlarda babasız kalan Kemal'in annesi, amcası ile evlenir (Uyguner, Ön.ver., s.10). Ailesinin başına bu ve buna benzer birçok olay gelirken, yazı hayatına ilk adımını atar. Uyguner'den yaptığımız aşağıdaki alıntı bundan söz eder:

Sekiz yaşlarında iken köye gelen çerçinin deftere bir şeyler yazdığını görmüş, sorduğunda ise yazı olduğunu öğrenmiş. Bu sırada bölgedeki halk ozanları gibi şiirler söylemeye başlamış. Annesi buna karşı çıkmış; Van yöresindeki destancı Abdale Zeyniki gibi olmasını istemiyormuş. Yaşar Kemal, o yaşta annesine pek aldırmamış, şiirleri söylemeyi sürdürmüştü. Üzü o yıllarda bile köylerde yayılmış ve Âşık Kemal diye dillere destan olmuş (Uyguner, Ön.ver., s.11).

Yukarıda görüldüğü gibi Yaşar Kemal, henüz ilkokul çağında iken şiirler yazmaya başlar. Öyle ki, bunun uğruna okulu bile bırakmak ister. Çevresinden birçok kişinin ısrar ve desteği ile türlü zorluklarla değişik işlerde çalışarak ortaokula devam eder. Fakat eğitim hayatı uzun sürmez. Ortaokul son sınıftayken okuldan ayrılır. Fabrika işçiliği, Ramazanoğlu kitaplığı'nda memurluk, ayakkabı çıraklığı, ırgatlık, amele başıcılığı, traktörcülük yapar (Uyguner, Ön.ver., s.13). Kitaplarla ise kütüphanede çalıştığı yıllarda tanışır.

Daha önce de değindiğimiz gibi Yaşar Kemal, daha çok küçükken şiirler yazmaya, ağıtlar söylemeye başlar. Fakat zamanla, yaktığı güzel ve dokunaklı ağıtlar, okuduğu

şiiirler, etrafındaki herkesi etkiler ve bu, onun artık dönüşü olmayan bir yolda olduğunu gösterir. Bu arada Yaşar Kemal'in bu ağıt merakı, gezdiği dolaştığı yerlerde sayısız ağıtlar toplamasına ve onları ilerde ilk kitabı olacak bir kitapta toplamasına neden olur.

Bu arada, çalışarak kazandığı paralarla Mersin'e gider ve denizi ilk kez o yıllarda görür. Diğer taraftan, Adana'da kimliği belli olmayan bir kişinin ifadesi üzerine 1950 yılında hapse girer (Uyguner, Ön.ver., s.13). Bu şekilde geçen yıllardan sonra Yaşar Kemal, kendini İstanbul'da bulur ve aynı çalkantılı yaşantısı orada da devam eder. İstanbul'da ona yardımcı olacak, yol gösterecek ve hayat çizgisini belirleyecek olan birçok önemli insan ile tanışır, onlar sayesinde değişik işlerde çalışma fırsatı bulur. Bu arada *Anadolu Notları* adı altında yayımladığı yazılarla gazeteciliğe başlar ve değişik yerlerde yazıları yayımlanır. Yazı hayatı bu şekilde devam ederken Yaşar Kemal, eşi Thilda ile tanışır ve bir süre sonra da onunla evlenir.

Yaşar Kemal, bir süre yazılar yazdığı Cumhuriyet gazetesinden ayrılarak bağımsız çalışmaya başlar ve 1940'lı yıllarda şiir yazmayı sürdürür (Uyguner, Ön.ver., s.20). 1955 yılında yayımlanan *İnce Memed* romanından sonra, *Dağın Öteki Yüzü* üçlemesinin ilk kitabı olan *Ortadirek* (1955) ile ikincisi *Yer Demir Gök Bakır* yayımlanır.

Yaşar Kemal'in ilk kitabı, bir folklor derlemesi olan *Ağıtlar*'dır. İlk kez 1943 yılında yayımlanır. İlk romanı ise 1953-1954 yıllarında Cumhuriyet gazetesinde dizi olarak yayımlanan ve daha sonra kitap olarak basılacak olan *İnce Memed* 'dir. Yaşar Kemal'in bu romanı 1956 yılında, Varlık Dergisi'nin koyduğu ilk roman ödülünü kazanır (Uyguner, Ön.ver., s.15) . Bu romanı, birçok kişinin severek okuduğu otuz sekiz civarında değişik güzel roman takip eder. Diğer yandan, Yaşar Kemal'in romanları gerek yurt içinde gerekse yurt dışında bir çok ödül alır. Yazarın yurt dışında tanınmasında , başka dillere çevrilen kitaplarının rolü büyüktür. Bunlar *İnce Memed I, II, III ve IV, Ortadirek, Yer Demir Gök Bakır, Ölmez Ötu, Ağrı Dağı Efsanesi, Binboğalar Efsanesi, Demirciler Çarşısı Cinayeti, Yusufçuk Yusuf, Al Gözüm Seyreyle Salih, Yılanı Öldürseler, Kuşlar da Gitti, Deniz Küstü, Yağmurcuk Kuşu, Hüyükteki Nar Ağacı, Kale Kapısı* adlı romanları, *Sarı Sıcak, Teneke, Bütün Hikayeler* adlı hikaye kitapları, *Filler Sultanı ile Kırmızı Sakallı Topal Karınca* adlı çocuk romanı ve *Alain Bosquet ile Görüşmeler* adlı kitabıdır. Ayrıca diğer birçok romanı gibi *Yılanı Öldürseler* adlı romanı sinemaya uyarlanmıştır.

Uyguner, Yaşar Kemal'in, etkilendiği kaynakları sayarken *Don Kişot* ile *Odysseus*'dan söz ettiğini belirtir (Uyguner, *Ön.ver.*, s.21.) Onu ilk etkileyen kitap ise *Don Kişot*'tur. Onu okuduğunda ise henüz on yedi yaşındadır (Kemal, 2001, s.89). Ayrıca Stendhal, Balzac ve Flaubert'den etkilendiğini söylemek mümkün. Kendisi de Alain Bosquet ile görüşmelerinde bunu "Benim ustalarım, benim toprağım sözlü edebiyattır. Ama benim kaynaklarımdan birisi de Stendhal, Dostoyevski, Gogol, Dickens'dir" (Kemal, 2001, s.131) ve

"Bir daha yineleyim. Ben yazmaya bilinçle başladım, istençle başladım. Ben profesyonel destancılar geleneğinden geliyorum. Homerosu sevmem, Stendhala büyük hayranlık duymam boşuna değildir. Gençliğimde en sevdiğim yazar Stendhaldî" (Aynı, s.101)

diyerek belirtir.

Yaşar Kemal'i okuduğumuzda, onun, etrafındaki her şeyden etkilendiğini, birçok insanın dikkatini çekmeyen en ufak bir ayrıntının bile farkına vardığını ve onu büyük bir hayranlıkla gözlemleyip dile getirdiğini görebilmekteyiz. Ağaç, böcek, yılan, çıyan, toprak, su ve doğaya ait bir çok unsur onun, okumaya doyulamayacak romanlar, şiirler ve öyküler meydana getirebilmesinin asıl kaynağı ve çıkış noktasıdır. Bu nedenle, tıpkı Jean Giono'da olduğu gibi Yaşar Kemal'in sanatının ve edebiyatının oluşmasında doğa'nın büyük rolü olduğunu söylemek yanlış olmaz. Uyguner'in söylediği şu sözler de Yaşar Kemal'in bu eğilimini ortaya koymaktadır: "Doğayla, kitapla, insanla alabildiğince zenginleşmek yazarlığın önemli bir temelidir" (Uyguner, *Ön.ver.*, s. 22). "Doğayı; bütün güzelliğiyle, bütün şiiriyle ve dilin olanaklarını zorlayarak anlatıyor" der Fethi Naci (Naci, 1998, s.9). Yaşar Kemal'in bu aşırı doğa sevgisi ve sanat anlayışının doğmasına ve onsuz bir yaşam düşünemeyişine, doğa ile iç içe yaşamış olmasının, Çukurova gibi muhteşem bir doğaya sahip bir bölgede bulunmasının ve doğa ile iç içe işlerde çalışmış olmasının büyük bir payı vardır. Ayrıca, yazarın "Ne kadar yabancılaşırsa yabancılaşsın insan soyunun, doğayla ilişkisi bitmeyecektir" (Uyguner, *Ön.ver.*, s.23) demesi, onun doğasız bir yaşam olamayacağına gerçekten inandığını göstermektedir. Bir başka deyişle "doğa yoksa insan da yok" anlayışını benimsemiştir (Çalışlar, 1999, s.43). Semih Gümüş de Çalışlar ile aynı düşünceyi paylaşmakta ve bu konudaki düşüncelerini şöyle aktarmaktadır:

Yaşar Kemal yarım yüzyıl boyunca insanoğlunun yüzlerce yıllık sertivenini anlattı, önce insanı yazdı. Sonra doğa gelir, insanı yaratan ve insanlaştıran, insanı insan yapan ortam... Bu yüzden doğanın insan eliyle yok edilişinin sonunda, ⁸ sıranın insanın yok oluşuna geldiğini belirtir Yaşar Kemal. Bitkilerin, hayvanların, ve kuşların soyu tükendikçe insanın da tükeneceğinin kuşkusuz olduğunu düşünür. İnsan, doğayı öldürerek intihar etmektedir” (Gümüş, 2002, s.34)

Yaşar Kemal'in romanlarındaki doğa tasvirleri, genellikle Çukurova yöresinin tasvirleridir. Tabii farklı coğrafyaların da tasvirleri vardır romanlarında. Ama çoğunlukla onu hayran bırakan, kendi memleketinin doğasıdır. Onun romanlarında, doğa bir dekor olmaktan çıkarak gerçek bir baş kişiye dönüşür ve öteki kişilerin geleceğinde rol oynar (Gürsel, 1998, s.80). Öyleyse, Yaşar Kemal için doğanın ne kadar önemli olduğunu, onun romanlarında doğanın kişileştirilmesinden ve doğayı adeta bir canlı varlık, bir kişi gibi göstermesinden anlamamız mümkün. Yani doğa, Yaşar Kemal'de yalnızca bir manzara veya bir çevreden ibaret olmayıp kişileştirilerek gerçek bir kahraman konumundadır. Altan Gökalp bu konudaki görüşünü şöyle ifade etmektedir: “Yaşar Kemal için arı, karınca, çiçek, ırmak, balık ya da deniz gibi her doğa ögesi bir canlıdır ve bu niteliğiyle bir kendine özgülük, bir kişilik içerir” (Gökalp, 1998, s.23).

Yaşar Kemal'in romanlarında yalnızca doğa ve insan bulunmamaktadır. O, doğa ile iç içe olan, doğanın parçası olan her şeyi işlemiştir. Romanlarında hayvanları, bitkileri, ağaçları, gökyüzünü, doğa olaylarını v.b. her şeyi bulmak mümkün. “Yılanlar da görülür romanlarında. *Ortadirek*'te kara yılanların sevişmesini anlatmıştır” (Uyguner, *Ön.ver.*, s.65) Ağaçlardan ise en çok nar ağacından söz ettiğini romanlarının çoğunda görebilmekteyiz. “Doğada her yaratık, her renk, her koku beni sevinçten delirtiyor, kendimden geçirtiyordu” der Yaşar Kemal (Gürsel, *Ön.ver.*, s.80) “Böceklerle, karıncalarla, kuşlar ve bitkilerle içli dışlılık Yaşar Kemal'in çocukluğunun bir özelliğidir” (Aynı, s.80) Yaşar Kemal'in çocukluğu anlatılamayacak kadar zengindir. Diğer yandan Gürsel, Yaşar Kemal'in yapıtlarındaki doğayı yazarın “destansı söyleminin tamamlayıcı bir parçası” olarak değerlendirmektedir. Ayrıca “doğanın değişim karşısında çoğu zaman insandan daha aciz olduğunu” ortaya koyan Gürsel, “insanın doğayla olan ilişkisinin dönüşlü olduğunu vurguluyor” (Ayaydın, s.48, 2001).

“İnsana varmak için doğadan yola çıkan” (Muhidine, 1998, s.97) Yaşar Kemal’in romanlarındaki insan ve doğanın iç içe olması ile ilgili bir başka görüş de Bingül’e aittir: “İnsan ve doğanın iç içeliği Yaşar Kemal romanının en belirleyici özelliğidir. İnsan, doğanın tamamlayıcı bir parçası; doğa da romanın olmazsa olmaz tamamlayıcısıdır” (Bingül, 2002, s.6).

Peki Yaşar Kemal’i hangi türün romancısı olarak görmeliyiz? Eğer “köy romanı” diye bir tür söz konusu ise, ki Bakırcıoğlu: “Türk edebiyatında köy romanı adı verilen bir roman vardır.” demektedir (Bakırcıoğlu, 2001, s.148), bize göre Yaşar Kemal’i köy romancısı olarak nitelemek yanlış olmaz. Çünkü “köy romanlarında, mekan olarak köy seçildiği gibi, tipler ve meseleler de köyden seçilmiştir” (Aynı, s.148). O, köyü de köylüyü de anlatmıştır. “Köy toplumunun durağan bir toplum olmadığını, köyde de bir şeylerin değişmekte olduğunu gören ve gösteren bir romancı... Türk köylüsünü olduğu gibi tanımak için elimizdeki tek kaynak, Yaşar Kemal’in romanlarıdır” (Naci, 1998, s.8). Semih Gümüş ise bu konuya farklı bir açıdan yaklaşarak Yaşar Kemal’in “köy romancısı” olmadığından, ama hiçbir yazarımızın da onun kadar köyü derinlikli ve çok yönlü yazamadığından söz eder (Gümüş, Ön.ver., s.33). Livaneli ise Semih Gümüş’ün düşüncesini paylaşmaktadır: “Yaşar Kemal önüne konulan pek çok tuzaktan kaçındı. ‘Köy romanı’ yazma eğiliminin dorukta olduğu bir dönemde yazarlığa başlamasına karşın hiçbir zaman yerel ağızlar kullanmadı ve ‘köy romanı’ tuzağından uzak durdu” (Livaneli, 2002, s. 28). Fakat bize göre önemli olan, Yaşar Kemal’in köy romancısı olup olmadığı değil, köyü ve köy insanını anlatan en iyi romancılarımızdan biri olmasıdır.

Yaşar Kemal’i, “köy romancısı” kadar toplumsal gerçekçi bir yazar olarak da nitelendirmemiz mümkün. “O romanlarında, ben toplumcuyum, demez okura, öyle olduğunu göstermez. Roman dili ve anlatım biçimi Yaşar Kemal’in toplumcu bir yazar olduğunu belirtir. Belirtmekle yetindiği için de benzersiz bir romancıdır...” (Gümüş, Ön.ver., s.36) Gümüş’ün bu görüşünü Türkes ise şöyle destekler:

Anlatmak istediğini olağanüstü bir güzellikte, etkisinden kolay kolay sıyrılamayacağınız görüntülerle dillendiriyor... Yaşar Kemal her bir karakterini, savaşı ve hatta doğayı bile kendi dillerinde konuşturuyor, doğa tasvirlerini kanlı savaş kareleri ile birleştirip çelişki ve zıtlıkları çok çarpıcı bir biçimde kullanıyor (Türkes, 2002, s.9).

Gerçekleri olduğu gibi ve bütün çıplaklığıyla yansıtmışından dolayı Yaşar Kemal'i gerçekçi bir yazar olarak nitelendirmek mümkün. "Yaşar Kemal, yazdıklarıyla bir dünya sunar bize. Kendi kurduğu, tanık olduğu; ötesi varolduğu, içinde yaşadığı, yaşattığı dünya" diyen Feridun Andaç'ın da Yaşar Kemal'in gerçekçi bir yazar olması ile ilgili düşüncesi şöyledir: "Yaşar Kemal bir diğer yanı da, kuşkusuz doğanın anlatımı, o gerçekçiliğin dile getirilmesidir" (Andaç, 2002, s. 36).

Yaşar Kemal'in romanlarındaki doğa ve insan ilişkisine gelince, bu ilişki daha çok ikisi arasındaki bir trajedyadan ibarettir. Yani insanın, doğanın yok edici gücü karşısında çaresiz kalışından gelen trajedyadır bu (Gümüş, Ön.ver., s.35). Bu konudaki bir başka görüş ise Türkes'e aittir:

Sözlü anlatı geleneğini çok iyi özümsemiş ve o zenginliği kendi üslubuna taşımış bir yazar olarak Yaşar Kemal'in romanlarında klasik trajedilerin kalıpları ile karşılaşırız. Talih bir gülüp bir küser onun insanlarına; okuyucu da kahramanın yaşamının ne zaman ne şekil alacağını bilemez, kimi zaman rahatlar, kimi zaman üzülür (Türkes, Ön.ver., s.10).

Yaşar Kemal'in sıkça kullandığı yöntemlerden biri de örneklere başvurmasıdır, ama sözünü etmekte olduğu bir düşünceyi örneklemek için değil de benimsediği bakış açısının doğruluğunu desteklemek ve kanıtlamak için (Tuncer, 1998, s.120).

Kısaca değinmek gerekirse, Yaşar Kemal'in birçok romanının bir başka özelliği de halk anlatımlarına, masallara, eski destanlara dayanmasıdır. Ayrıca Yaşar Kemal romanlarında ağıt motifleri ile mitolojik öğeleri çok fazla kullanmıştır. Binyazar da Kemal'in bu özelliğini şöyle dile getirir: "Yaşar Kemal, romanın kaynaklarını masallara, efsanelere, destanlara, yeri yurdu bilinmeyen topluluklara, yerleşik ya da göçebe halkların birikimlerine dayandırır" (Binyazar, 2002, s.6). Onun da Alain Bosquet ile görüşmelerinde dile getirdiği gibi böyle bir yöntem seçmesi, bunu bir teknik olarak kullandığını göstermektedir: "Ben bu tekniği, anlatıma çok yardımcı olduğu için , *Ortadirek, Yer Demir Gök Bakır, Ölmez Otu* üçlemesinde kullandım" (Kemal, Ön.ver., s.167) der aynı görüşmede. Fethi Naci de aynı gelenekten söz etmektedir: "Cumhuriyet döneminde, bildiğim kadarıyla, ilk defa bir romancı halkın sözlü anlatı geleneğini araştırmış, özümsemiş ve romanlarında bu gelenekten yararlanmış" (Naci, Ön.ver., s.12). Bu yüzden Yaşar Kemal'in eserlerinin epik yönünün de olduğunu söyleyebiliriz

Yaşar Kemal'in romanlarında gördüğümüz bir başka özelliği ise yine anlatıma yöneliktir. Tuncer, Yaşar Kemal'in anlatı özelliğini ortaya koyarken özdeşleşmenin de ne kadar önemli olduğunu vurgular:

Hiçbir aracıya baş vurmeyen Yaşar Kemal anlatısını doğrudan, sanki içinden geldiğince, bir yazar olarak sürdürür: Romanda sözün dolaştırıldığı paragraflara yazar sıfatıyla sızar, işte o zaman, bir dünyayı olup bitenleriyle anlatabilir, tıpkı saklanmış bir tanrı gibi, her şeyi bilen bir tanık gibi, olayları nasıl görüyorsa öyle anlatabilir. Kuşkusuz romanı özyaşamöyküsel bir anlatı olarak görmekten kaçınır. Ancak Yaşar Kemal'in kendisini yapıtının dışında, orada anlatılan dünyanın dışında tuttuğunu söylemek de güçtür. Romancı benliğiyle kahraman(lar)ının benliğinin belli bir ölçüde özdeşleştiği olur, zaten bu özdeşleşimi de göz önüne almak gerekir (Tuncer, 1998, s.123).

Düzyazının şiirini yazan (Hızlan, 1996, s.318) Yaşar Kemal'in anlatımına yönelik bir başka görüş ise Murat Yalçın'ın editörlüğünü yaptığı *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*'nde bulunmaktadır:

Kurduğu imge ve mit dünyası, benzetmeler, betimlemeler, doğanın tüm yönleriyle anlatımı, kullandığı dil, yerel sözcükler ve deyimler, atasözleri, yakarışlar, sövgüler onun anlatımını canlı ve etkileyici kılan özellikler olarak görülmektedir (Yalçın, 2001, s.898).

Gerçek bir doğa tutkunu ve dostu olan Yaşar Kemal, insanın doğaya verdiği zarar karşısında da sessiz kalmamaktadır: Özdemir İnce ile yaptığı bir söyleşide doğanın yok edilmesi hakkında düşündüklerini şöyle dile getiriyor: “İnsanlar doğa kırımına karşı bir bilinçlensin. Doğa yok olunca soyumuzun da biteceğini bir bilsin, buna inansın, sen bendeki sevinci gör. O zaman mutluluğun resmi de yapılır, romanı da yazılır, türküleri de söylenir” (İnce, 2002, s. 14). Doğayı alabildiğince yaşadığını söyleyen yazar bu düşüncesini, Yaşar Kemal'i her dönemin, her kuşağın romancısı olduğunu (Andaç, Ön.ver., s. 20) belirten Feridun Andaç ile yaptığı bir başka görüşmede benzer bir ifadeyle dile getirmiştir: “Doğayı öldürmesek, doğayla birlikte kendimizin de öldüğünün bilincine varabilirsek” (Aynı., s.34). Ayrıca Kabacalı ile yaptığı bir söyleşide söylediği, “doğasız bir dünya insansız kalacak bir dünyadır” (Kabacalı, 2002, s.5) sözlerinden bu düşüncesini her fırsatta dile getirdiğini görmekteyiz.

Yaşar Kemal, doğayı seven bir insan olduğu kadar, aynı zamanda bu özelliğini eserlerinde görebildiğimiz büyük bir yazardır. Özdemir İnce de bizimle aynı düşünceyi paylaşır ve “Yaşar Kemal de Türk romanının simgesidir..Yaşar Kemal çağımızın, bütün roman çağının en büyük yazarlarından, ustalarından biridir” (İnce, 1992, s. 13). Bilkent Üniversitesinin ona vermiş olduğu fahri doktora unvanı da bunu destekler niteliktedir.

2.3. Ortak ve Farklı Yanları

Yazarlarımızı yukarıda daha yakından tanıdıktan sonra bu bölümde, her ikisinin de yaşam biçimlerindeki ortak yanları ve onları birbirinden ayıran farklı noktaları ortaya koymaya çalışacağız.

Ülkeleri dışında da tanınan bu büyük yazarlarımızın öncelikli ve en belirgin özelliği her ikisinin de doğa ile iç içe yaşamış olmaları ve doğayı çok sevmeleridir. Fakat, Jean Giono büyük şehirde yaşama fırsatı bulmasına rağmen yaşamının sonuna kadar doğduğu yer olan Manosque’da yaşamayı tercih etmiştir. “O kalabalık yerleri sevmiyordu. 5000 nüfuslu olduğu zamanki Manosque’u sevmiştii o ” (Fauconnier, Ön.ver., s.19) ve “O gerçek bir taşralı idi ” (Aynı, s.18) diyen Fauconnier, Giono’nun yaşadığı yere ne kadar bağlı olduğunu vurgulamaktadır. Yaşayan yazarlarımızdan olan Yaşar Kemal ise uzun yıllardır çocukluğunun geçtiği o doğa içinden ayrılmış ve hayatını şu anda İstanbul’da sürdürmektedir.

Daha önce belirtmemize rağmen burada tekrar belirtmekte fayda gördüğümüz, yazarlar arasındaki bir diğer benzer nokta ise uzun yıllar doğa ile iç içe yaşamaları, yaşamlarını bu doğal güzellikler arasında geçirmekle kalmayıp ayrıca, birer doğa tutkunu ve hayranı olmalarıdır. Dahası, her ikisi de doğaya büyük bir sevgiyle bağlıdırlar. Öyle ki Rondeau, Yaşar Kemal’in şu sözleri ile buna dikkat çekmektedir: “Doğadaki her varlık, her renk, her koku beni sevinçten çılgına çeviriyordu”, (Rondeau, 1998, s.88).

Doğa sevgisi yanında yazarlarımızın yaşamlarında da büyük benzerlikler vardır. Her ikisi de farklı sebeplerden dolayı da olsa çok küçük yaşta okulu bırakıp çalışmaya başlamışlardır. Diğer yandan her ikisi de çok erken yaşta kitaplarla tanışmış ve büyük klasikleri büyük bir hayranlıkla okumuşlardır. Öyle ki Fauconnier, Jean Giono’nun

büyük bir kitap hayranı olduğunu şöyle dile getirmektedir: “O oturan bir gezgindi. Kitaplarının arasında yolculuk ediyordu. Ama her gün oradan çıkıyordu” (Fauconnier, Ön.ver., s.18).

Her iki yazarın bir başka ortak özelliği de sözlü anlatım geleneğinin her ikisinin de dikkatini çekmiş ve onu uygulamış olmalarıdır. Gerek Giono, gerekse Yaşar Kemal’de “sözlü edebiyatın dil, anlatım özellikleri ve mekan-dekor betimlemelerinin dışında bu geleneğin diğer bazı yansımalarını, kahramanlarının çeşitli tavır, düşünüş ve inanış biçimlerinde görmekteyiz” (Aydın, Ön.ver., s.261). Nitekim Yaşar Kemal bunu, “Benim ustalarım, benim toprağım sözlü edebiyattır” diyerek göstermektedir. Fakat Giono’da sözlü anlatım daha az görülmektedir (Aynı, s. 260). Bunun bir başka göstergesi de her ikisinin de romanlarında sözlü geleneği yansıtan tiplere yer vermeleridir. Örneğin *Ortadirek*’te Vurgun Ahmet, *Tepe*’de de Janet tiplmesi. Ayrıca Yaşar Kemal Toroslardaki bütün köyleri tek tek dolaşarak insanlarla konuşmuş ve sözlü edebiyat ürünü olan birçok ağıt toplamıştır. Giono’nun da köy köy gezmiş olduğunu söyleyebiliriz. Bu konuda Aydın şöyle demektedir: “Giono çantasını halkın sözlü ürünleriyle doldururken hem gözlemeleme hem tanıklarla konuşma, hem de bizzat kendisi yaşayarak var olan bütün yöntemlere başvurmuştur” (Aydın, Ön.ver., s. 260).

Yazarlarımız hakkında sayabileceğimiz bir başka ortak nokta ise eserlerinde doğaüstü, düş, mit gibi unsurların baskın oluşudur (Aydın, 1996, s.v). Bir başka deyişle her ikisinin romanlarında destansı, doğaüstü ve mistik boyutlar mevcuttur (Aynı, s.v). Yazarlarımızın bir başka ortak noktası ise daha önce de belirttiğimiz gibi, her ikisinin de sinemaya uyarlanmış romanlarının bulunmasıdır.

Yazarlarımızı birbirinden ayıran farklı noktalarından biri ise yukarıda da değindiğimiz gibi, Jean Giono’nun yaşamı boyunca yaşadığı doğa dışına hiç çıkmamış olmasıdır. Doğaya hayran ve yaşantısından onu hiç eksik etmeyen Yaşar Kemal ise hayatını, çocukluğunun geçtiği yerlerden çok farklı bir ortam olan İstanbul’da sürdürmesidir.

Abdülhalim Aydın’ın aşağıdaki sözleri, her iki yazar arasında benzerliklerin var olduğunu destekler niteliktedir:

Özyaşam hikayeleri arasında önemli benzerlikler olan Giono ve Yaşar Kemal, yoksul bir aile, maceralı gençlik yılları, sosyalist ve barışçı düşünceler ve bunlardan ötürü hapse girmeleri gibi konularda birbirlerine oldukça yakınlar. Toprağa ve doğaya karşı

büyük hayranlık duyan yazarlar, kendi insanların doğayla olan amansız savaşımını verdiklerini görüyoruz. Her iki yazarın da etkilendiği kaynakların ortak oluşu ve okumaya karşı büyük bir tutku duymaları bizi ayrıca şaşırtmıştır. (Homeros, Gogol, Dostoïevski, Balzac, Stendhal... ve özellikle sözlü edebiyat). Yazarların romanlarını yazarken salt kendi imgelem gücünden yola çıkmadıklarını, aynı zamanda gerçekçiliğe de büyük bir önem verdiklerini görüyoruz. Bu şekilde yerel renk, motif ve dokulardan hareket eden yazarlarımız, romanları ile Homeros, Yunan mitolojisi ve insanlığın temel değer yargıları arasında sıkı bir köprü kurarak evrenselliğin kapılarını çoktan aralamışlardır (Aynı, s.v)

Sonuç olarak, Jean Giono ve Yaşar Kemal'i birbirine yakınlaştıran noktaları en iyi anlatan ve vurgulayan Aydın'ın yukarıdaki sözleridir.

3. ESERLER

3.1. “Tepe”

Jean Giono'nun insan ile doğa güçleri arasındaki mücadelenin temel alındığı özgün adı *Colline* olan *Tepe* romanı, *Un de Baumugnes* ve *Regain* romanlarının da bulunduğu *Pan* üçlemesinin ilk romanıdır. Bu üçlemedeki romanlar aslında birbirinden bağımsız yazılmış romanlardır. Jean Giono bunları 1930 yılında bir araya getirmeye karar verir (Daudin, *Ön.ver.*, s.24). “Pan”, Yunan edebiyatında, çobanların, kırların ve ormanların tanrısı olup “her şey” anlamına gelmektedir (Aynı, s.75). İlk romanı olan *Tepe* “iki dünya savaşı arasında çıkmış olmasına karşın savaş unsurundan tamamen yoksundur” (Aynı, s.18). Doğal güçlerin öfkesi karşısındaki köylülerin yaşadıklarını anlatan bu romanı, ilk olarak 1929 yılında yayımlanır ve “çok kısa sürede büyük bir başarı kazanır” (Aynı, s.18). *Tepe* romanı, belki de Giono'nun ilk romanı olmasından dolayıdır ki, yazar için büyük bir önem taşımaktadır. Nitekim Foulon da bu konuda aynı fikri paylaşmakta ve şöyle demektedir:

Onun çiçekleri arasında öncelikle *Colline* gelir. Henüz 1926 yılının Haziran ayında bu kitaptan söz etmeye başlar. Giono bu romanını, Ventoux tepesi civarlarında bulunan ıssız bir yer olan La Haute-Provence'ı arabayla dolaşmasına neden olan bir yolculuktan çok etkilenerek yazmıştır (Foulon, 2002, s.35).

Yukarıdaki alıntıda da görüldüğü gibi Jean Giono'nun eserlerindeki doğal çevreyi, gerçek hayatta etrafını saran doğadan etkilenerek oluşturduğunu söyleyebiliriz.

Daha önce de değindiğimiz gibi 1927 yılında yazmaya başladığı *Tepe* romanının 1928 Ocak ayında tamamlar ve kendini edebiyat dünyasında girmeye hazır hissedince, *Tepe*'nin el yazmasını Grasset yayınevine gönderir (Carbonell, 1998, s.6). Grasset yayınevi tarafından kabul edilerek 1929 yılında çıkan *Tepe*, Giono ve kitabının edebiyat çevrelerince daha yakından tanınmasını sağlayan dönemin en ünlü yazarlarından olan André Gide tarafından da çok beğenilir (Citron, 1995, s.26). Jean Giono daha sonra, Paris'e yaptığı bir gezide, romanını büyük bir coşku ile okuyan ve edebiyat çevrelerinin dikkatini bu esere çekmek için büyük uğraşlar veren André Gide ile tanışır (Vieignes,

Ön.ver., s.9). Büyük ve beklenmedik bir başarı elde eden Giono, kendini bir anda edebiyat dünyasında bulur. Hatta Carbonell, *Tepe*'nin, Giono'nun yazarlık mesleğinin başlangıç noktasını belirlediğini söyler (Carbonell, Ön.ver., s.17). Ayrıca, *Tepe* romanı Brentano Amerikan Ödülü'nü de alır (Citron, 1995, s.25).

Sabri Esat tarafından dilimize de çevrilen *Tepe* romanının Giono için farklı ve ayrı bir yere sahip olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü Giono'ya göre *Tepe* romanı, "ölçüsü olmayan düzyası biçiminde yazılmış bir şiirdir" (Carbonell, Ön.ver., s.33). Giono ilk romanı olan *Tepe*'yi daha sonra babasının anısına ithaf etmiştir (Viegnes, Ön.ver., s.8).

Jean Giono, sözlü edebiyat geleneğini yakından tanımıştır. Bunu eserlerinde de görmekteyiz. Örneğin, büyü, gizem ve doğaüstü gibi öğeleri özellikle *Colline* adlı romanında sözlü geleneğin verdiği tüm gizemlilik ve renklilikle anlatmıştır (Aydın, 1998, s. 260)

Giono, çevresindeki her olay ve kişiden etkilenmiş, romanlarındaki karakterleri bu kişilerden esinlenerek oluşturmuştur. İşte bu yüzden *Tepe*'deki birçok kişi, yazarın karşılaştığı gerçek kişilerdir. Örneğin gerçek Janet ile öldüğü gece karşılaştığını anlatmıştır (Daudin, Ön.ver., s. 23).

Tepe'de insanlar iç içe yaşamaktadırlar (Kantel, 1991, s. 161). Bir başka anlatımla, *Tepe*'de insan ile insan ve insan ile doğa arasında, belirtkeler ve göstergeler üzerine kurulu bir ilişkiler demetinin sergilendiği görülür (Aynı, s. 160).

Bir doğa tutkunu olarak Jean Giono'nun eserlerinde doğanın ne kadar büyük önem taşıdığını ve yer aldığını söylemiştik. *Tepe*'de gerek bitki gerekse hayvan açısından son derece zengin bir doğa çerçeve olarak verilir. "Elliden fazla bitki, kırktan fazla hayvan adının oluşturduğu bu iki dizi, okuyanı neredeyse somut diyebileceğimiz görsel bir ortama çeker" (Aynı, s. 161). Carbonell de Giono'nun doğası hakkındaki düşüncelerini şöyle dile getirir: "Giono'nun bu dönemde yazdığı bütün kitaplar, Manosque'un çevresindeki yerlere yaptığı geziler ve bölgede yaptığı yolculuklar sırasında rastgele keşfettiği manzaralardan doğmuştur". Carbonell aynı zamanda, Giono'nun *Colline* romanındaki doğanın yerini belirtmek açısından, onun bu roman hakkında söylemiş olduğu bir sözünü de hatırlatır: "Doğa ön planda, kişiler ise arka planda" (Carbonell, Ön.ver.,s.17).

Bütün bunlardan yola çıkarak, Giono'nun bu ilk romanının onun yazın yaşamında yeri ve öneminin ne kadar ayrı olduğunu, ayrıca bu romanda doğanın ne kadar büyük

bir yere sahip olduğunu ve romanın neredeyse büyük bir bölümünü oluşturarak, romanın adeta başkahramanı olarak yer aldığını söylememiz yanlış olmaz.

3.2. “Ortadirek”

Birinci baskısı 1960'ta yapılmış olan Yaşar Kemal'in *Ortadirek* adlı romanı, *Ölmez Otu ve Yer Demir Gök Bakır* romanlarının da yer aldığı “Dağın Öteki Yüzü” üçlemesinin ilkidir. *Ortadirek* kitabının ismi ise bir halk deyişinden gelmektedir (Çalışlar, Ön.ver., s.46). Jean Giono'nun Pan üçlemesindeki romanlarda olduğu gibi, Yaşar Kemal'in bu üçlüsündeki kitaplar, birbirini tamamlayan dizi romanlar olduğu halde, her biri başlı başına da birer bütündür (Kudret, 1999, s.407). Bu konuda Moran da benzer bir düşünceye sahiptir: “Her biri ayrı bir yapıt olarak okunabilirse de yazar, bunları aynı zamanda bir bütün oluşturacak şekilde düşünmüş” (Moran, 2001, s.123).

Yaşar Kemal romanın yazım serüveni için şöyle demektedir: “*Ortadirek*'i yazmak için Cumhuriyet'ten bir yıl izin aldım. Senaryolardan para kazanmıştım. Thilda da bir işe girmişti. Özene bezene yazarak romanı bitirdim. Çok mutluydum. Roman biter bitmez ne bunalımım kaldı ne bir şey” (Kemal, Ön.ver., s.72).

Yaşar Kemal'in *Ortadirek* romanı için bugüne kadar birçok görüş belirtilmiştir. Bunlardan bir tanesi Fethi Naci'ye aittir:

Romancı ve roman kişileri konusunda başarılı bir örnektir *Ortadirek*. *Ortadirek*'i okurken Forster'in şu sözlerini anımsamamak elde değil: “Roman yazarı bir kişi hakkında her şeyi biliyorsa, o kişi gerçektir. Yazar bildiklerinin hepsini bize anlatmak istemeyebilir; bildiklerinin çoğunu, hatta herkesin açıkça görebileceği şeyleri bile gizleyebilir.” Yaşar Kemal, bu romanında, anlattığı kişiler hakkındaki geniş bilgisinin romana girmemesi gereken büyük kısmını yazmamak ustalığını göstermiş. Sonuç, gerçek bir başarıdır: *Ortadirek*'teki köylüler, bütün ilkeliklerine, bütün cahilliklerine rağmen, insan olmanın karmaşıklığı içindedirler (Naci, 2002, s.70).

Deleage ise roman hakkındaki düşüncesini şöyle aktarmıştır:

Ortadirek'le Yaşar Kemal de yaşlı bir Anadolu kadını çizer; dik bir yamaçtaki köylerinde bir kış daha geçirmek için, ne pahasına olursa olsun pamuk işçilerinin çok düşük gündeliklerle çalıştığı ovaya inmek zorunda kalan Meryemce ve ailesinin öyküsü

anlatılır. Kaçıklık sınırındaki bu güçlü kadının ovaya gidişi alegorik bir boyut kazanır. İşte bu nedenle *Ortadirek*'teki yaşlı Meryemce bizi bu denli etkiler. Onu canlı kılan en önemli güç kuşkusuz bu kadının unutulmaz, dokunaklı ve insanı derinlemesine duygulandıran kişiliğinden ileri gelmektedir. Bu kişinin alegorik bir niteliği vardır kuşkusuz, ancak bununla yetinilmemiştir, çünkü allegori duygulandırmaz, heyecanlandırmaz. Amacı düşündürmektir. Kuşkusuz bu kişide Anadolu kadınının durumunu yansıtan bir imge bulabiliriz, ancak yeterli değildir bu (Deleage, 1998, s.60-61).

Yaşantısında önemli bir yeri olan *Ortadirek* romanı için Yaşar Kemal, *Dağın Öteki Yüzü* adlı roman üçlemesinin önsözüne, “Bu benim tanıklığımdır, hatta kendi yaşamının romanlaştırılmış olaylarıdır.” diye yazmıştır (Gürsel, 2000, s.51). Ayrıca Kemal, Kabacalı ile yaptığı bir söyleşide, “benim ailem de bu macerayı yaşayarak Çukurova’ya gelmiş” (Kabacalı, Ön.ver., s.4) derken *Ortadirek*'teki yolculuğun gerçek hayattan esinlenerek kurgulandığını belirtmektedir.

Yaşar Kemal'in de Jean Giono gibi doğaya hayran bir kişi olarak eserlerinde doğayı hiç eksik etmediğini söyleyebiliriz. Fakat, romanları içinde, doğa ile insanlar arasındaki ilişki, en yoğun biçimde bu romanda işlenmiştir (Kudret, 1999, s. 434) Bunun yanı sıra, “doğa ve kişi betimlemeleri yerli yerinde yapılmıştır, gereksiz ve uzun betimlemeler yoktur” (Uyguner, Ön.ver., s.58). *Ortadirek*'teki doğa betimlemesi için bir nar bahçesini örnek olarak verebiliriz:

Bu uzak nar bahçesi dağların eteğinde, dört yol ağzındadır. Alt yandaki ova sarı gözlü nergis, mavi çiçekli yarpuz, kokusu dünyayı alan limon, portakal çiçekleri, ak pamuk, sarı, sırmalanmış buğdayla balkıyan, geceleri tarlalardaki traktörlerle yıldız yıldız dolan, homurtulu kamyonları, ekini yiyip kusan biçerdöverleri, gürültülü fabrikaları, inanılmayacak kadar büyük şehirleri olan, karınca misali insan kaynayan, tozlu, sıcak, ter içinde, ak bulutlu Çukurova toprağıdır.

Nar bahçesi çok eskidir. Küffardan kalmadır derler. Kütükleri kocaman kocamandır. Çok gövdenin yarısı kurumuş, yarısı yeşildir. Yaşlı kasukları çatlamıştır. Dalları eğri büğürdür. Bahçenin içini yılların selleriyle gelen taşlar doldurmuştur.

Sırtını Toros'un yamacına vermiş bahçe uçsuz bucaksızdır (Kemal, 2000, s.300).

“Doğayla, insanla ne kadar zenginleşirsek hayal gücümüz de o ölçüde zenginleşir” (Gürsel, Ön.ver., s.105) diyen Yaşar Kemal'in *Ortadirek* romanında, doğa kadar, doğanın

bir parçası olan hayvanlar da mevcuttur. Diğer yandan kadın tiplerini de vardır romanlarında. *Ortadirek*'teki Meryemce'si kadın motifinin örneklerindedir (Büyüktanır, 2002, s. 14). Başka birçok romanın da başkışisi olmuştur. Yazdıklarından çıkardığımızı göre, Meryemce, babaannesidir (Uygüner, *Ön.ver.*, s.67). "Yazarın bu yaşlı kadını, inatçı kadını ilk olarak bu romanla yaratılmıştır" (Aynı, s.58). Çocuklara ayrı bir önem veren ve "çocukların benim zayıf yanımda olduğunu söylemeliyim, çocukların yapıtlarımda birinci sırayı tutması böyle açıklanabilir kuşkusuz. Evet, onları çok seviyorum, çünkü doğa karşısındaki davranışları hep duygusaldır. Onların sonsuz bir sevgi, neşe yeteneği vardır, ama bir o kadar da korkuları" (Gürsel, 1998, s.69) şeklinde açıklama yapan Yaşar Kemal'in eserlerinde, erkek ve kadınlar yanında çocuklar da yer almaktadır. *Ortadirek*'teki çocuk tiplerini ise Meryemce'nin torunları olan Hasan ile Ummuhan'dır. "*Ortadirek*'teki kişilerin birçoğu dizinin diğer ciltlerinde de yer almıştır" (Çiftlikçi, 1997, S.247).

Ortadirek'te çarpıcı karakterlerin ve insan ile doğa çatışmasının yanı sıra (Moran, *Ön.ver.*, 2002) Anadolu insanının geriliği, cahilliği, köyün sefaleti işlenmiştir. Torosların arka yanındaki bir köyün insanlarının, pamuk tarlalarında ırgatlık yapmak için, Çukurova'ya doğru yola koyuluşlarını, doğayla dövüşe dövüşe Çukurova'ya varışlarını anlatır.

"Türk insanı'nı böylesine somut, böylesine derinliğine, tabiatın böylesine zengin, canlı, kıpır kıpır verildiğini hatırlamıyorum" (Naci, *Ön.ver.*, s.18) diyen Naci, *Ortadirek* ile ilgili görüşlerine şöyle devam etmektedir:

Ortadirek'i düşünüyorum: değişik olaylar ve kişiler karşısındaki tepkileriyle tanıdığımız Meryem'in, Ali'nin, Elif'in ilişkileri, bu üç kişinin aralarındaki ana-oğul, gelin-kaynana, karı-koca ilişkileri, ancak o ilkel tarımsal üretim düzeyinde yaşayan Türk köylüsünün ilişkileridir; başka ülkelerde o ilişkilere rastlanabileceğini sanmıyorum (Aynı, s.8).

"*Ortadirek*, insanlarıyla, tabiatıyla bizim olan, bizden olan bir roman... Köylülerin "çalışmak" için tabiatla destan kahramanları gibi nasıl boğuştuklarını hiçbir duygusallığa yer vermeden, düpedüz anlatan bir roman" (Aynı, s. 25). "İnsanlardan yola çıkan romancı, yaşantısını ve tanıklığını sağlam bir dünya görüşü ve usta işi bir roman tekniğiyle birleştirebilirse ortaya olumlu bir bileşim çıkıyor. *Ortadirek* gibi" (Aynı, s.19).

Sonuç olarak diyebiliriz ki *Ortadirek* romanı, Yaşar Kemal'in en iyi romanlarından biridir. Bunun yanı sıra, doğa unsurunun en fazla ön plana çıktığı ve doğanın, romandaki kişiler ile kendini bir tutan bir başkahraman gibi gösterildiği bir romandır *Ortadirek*. Romanın edebî değerinin artmasının ve okuyucunun romanı okurken kendini bir an için olayların içinde bulmasının altında yatan neden de budur bizce.

4. “TEPE” VE “ORTADİREK”TE DOĞA-KİŞİ İLİŞKİSİ

Yukarıda da değindiğimiz gibi Jean Giono ile Yaşar Kemal’in eserlerinde doğa vazgeçilmez bir ögedir. Yalnızca ağaçlar, otlar, bitkiler değil, doğanın içinde bulunan ve doğa diye nitelendirebileceğimiz rüzgâr, yağmur, fırtına, gece-gündüz, gökyüzü vb. değişimler de doğanın birer parçasıdır. Doğanın içinde bulunan ve varlığını devam ettirebilmek için doğaya muhtaç olan bir kişi ise onunla sürekli iletişim ve ilişki içerisinde. Bu, kimi zaman karşılıklı bir mücadele şeklinde iken, kimi zaman da kişinin doğaya tapılacak derecede sevgi duyması şeklindedir. Giono’nun *Tepe* romanı ile Kemal’in *Ortadirek* romanı bu ilişkinin yoğun olduğu örneklerdir, belki de en iyi örnekler. Foulon *Tepe* romanındaki bu ilişkiyi çok güzel açıklamıştır:

Tepe’de toprak, bir arkadaş veya korkulması gereken bir düşman gibi yoğun bir şekilde yaşamaktadır. Birbirine zıt güçler göstermektedir; canlıları bir taraftan beslerken, diğer taraftan da meydana getirdiği büyük felaketlerle onları yok etmektedir (Foulon, Ön.ver., s.37).

“İnsanın doğa içindeki, doğa karşısındaki başının sıkışması, birkaç değil yüzlerce” (Naci, Ön.ver., s.31) diyen Fethi Naci ise *Ortadirek*’teki doğa-kişi mücadelesi hakkında şunları söylemektedir:

Kızgın güneşte, yağmurlar altında, sırtta yorgan, sırtta kurşun gibi ağır yükler ve sırtta inatçı mı inatçı bir ana ile dik yokuşları, sarp kayalık yolları yürüyerek... Bu bitmez tükenmez yol da bir roman kişisi gibidir, daha doğrusu filmlerdeki “kötü adam” (bad man) gibidir (Naci, Ön.ver, s. 395).

Tepe romanında ele alacağımız kişiler başta Janet olmak üzere sırasıyla Jaime, Gondran, Maurras, Arbaud, Gagou ve diğer köy sakinleridir. *Ortadirek* romanının baş kişileri ise Meryemce, oğlu Uzunca Ali, gelini Elif ve iki torunudur. Çalışmamızda çoğunlukla bu kişileri ele alacağız.

Çalışmamızın bu bölümünde işte bu kişiler ile doğa arasında var olan, yukarıda söz ettiğimiz farklı biçimlerdeki ilişkiler ortaya çıkarılarak alıntılar yardımıyla

incelenecektir. Fakat bu bölüme geçmeden önce romanlarımızın yapısını kısaca vermek istiyoruz.

Tepe romanında kısaca, bir tepede yer alan Bastides Blanches oturanları, yani kişiler, herşey yolunda giderken birdenbire köyde meydana gelen tuhaf olaylarla karşılaşmaktadırlar: Köyde suyun kesilmesi, bazı çocukların hasta olması ve çıkan yangın. Bunlar, olayları başlatan dinamiklerdir. Kişiler, bütün bunların sebebi olarak yaşlı Janet'yi görmektedir ve tek çözüm onun ölmesidir. Öznemiz kişiler, ulaşmaya çalıştığı nesne ise köylerinde rahat ve huzurun tekrar gelmesidir. Yani Janet değer nesneye ulaşmak açısından bir engelleyicidir. Engelleyicinin ortadan kalkmasıyla özne nesneye ulaşmayı başarmaktadır. Bunu aşağıdaki gibi göstermemiz mümkün:

Kişiler (Bastides Blanches Yaşayanları) (Ö)	Janet (Eng)	Köyün Rahat ve Huzuru (N)
--	--------------------	-------------------------------------

Ortadirek romanında ise Yalak köylülerinin geçim paralarını kazanmak için pamuk toplamaya Çukurova'ya gidişleri anlatılmaktadır. Burada öznemiz kişiler, değer nesnemiz ise Çukurova'ya varıştır. Kişilerin Çukurova'ya gitmek için yola koyulmaları ise olayları başlatan asıl nedendir. Kişilerin yol boyunca karşılaştıkları doğal engeller ve zorluklar ise değer nesne açısından bir engelleyicidir.

Kişiler (Yalak Köylüleri) (Ö)	Doğal Zorluklar (Eng)	Çukurova'ya Varış (N)
-------------------------------------	------------------------------	------------------------------

Yukarıdaki şemada da görüldüğü gibi, kişilerin yolda karşılaştıkları doğal zorlukları aşmayı başararak, yani engelleyicinin ortadan kalkmasıyla, kişi Çukurova'ya ulaşmayı başarmaktadır, yani özne nesneye ulaşmayı başarmaktadır.

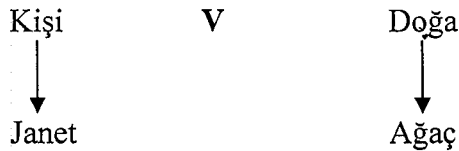
4.1. Doğa Sevgisi

İnsanın doğaya duyduğu sevginin birçok nedeni vardır. Kimisi doğada sonsuz huzur ve rahatlık duyduğu için, kimisi doğayı güzellikler barındırdığı için, kimisi de doğayı veya onun içinde var olan herhangi bir nesne ya da canlıyı kendine yakın bulduğu için sever. Bu, *Tepe* ve *Ortadirek* romanlarındaki kişiler için de geçerlidir. Bu açıdan bakıldığında, romandaki kişiler doğa ile farklı ilişkiler kurmaktadır. Romanlardaki kişilerin doğaya karşı sevgi duymalarının ve onu kendine yakın bulmalarının nedenlerini ve aralarındaki ilişkileri aşağıdaki başlıklar altında toplamaya çalışacağız.

4.1.1. Doğa ile Konuşma

Metin dışı dünyada insan, çevresindeki doğal öğeleri kendine yakın bulabilmektedir. Sadece yakın bulması değil, onların her biri ile, örneğin çiçeklerle, gökyüzüyle, toprakla, adeta karşısında başka bir kişi varmış gibi konuşma ihtiyacı duyması söz konusu olabilmektedir. Buna metin içinde de rastlamak mümkündür. *Tepe* ve *Ortadirek* romanında kişiler zaman zaman işte bu türden konuşmalar yapmaktadırlar.

Karşıdan tepki gelmese bile Janet söğüt ağacı ile konuşmaya çalışmış, fakat ondan yanıt alamamıştır: "...Bunlar öyle şeyler ki, şayet onun gibi konuşmasını bilseydim, söğüt ağacı muhakkak bana anlatırdı. Bir denedim. Fakat beyhude oldu. Söğüt ağacı duvar gibi sağır..." (Giono, 1939, s.31). Janet doğanın ayrılmaz bir parçası olan ağaçla iletişim kurmaya çalışmaktadır. Ancak, belirttiğimiz gibi karşısındakinden yanıt bekleyip de alamayan Janet ile ağaç arasında bir iletişimsizlik söz konusudur. Bu nedenle bu durum, her ikisi arasında bir ayrılık oluşmaktadır:

Kişilerin doğayı yakın bulduklarını, doğayı oluşturan öğelerin her biri ile, örneğin çiçeklerle, gökyüzüyle, toprakla, adeta karşılarında başka bir kişi varmış gibi konuşma

ihtiyacı duyduklarını yukarı belirtmiştik. Jean Giono'nun *Tepe* romanında olduğu gibi, Yaşar Kemal'in *Ortadirek* romanında da kişi doğa ile konuşmakta, daha doğrusu karşıdan bir yanıt gelmediği için doğaya seslenmektedir. Hatta bu türden konuşmalar *Ortadirek*'te diğer romanımız olan *Tepe*'ye göre çok daha fazla görülmektedir. Romanda, doğaya seslenen kişi Meryemce'dir. Hatırlayacak olursak, *Tepe*'deki Janet de doğa ile konuşmaya çalışmıştı. Her iki romanın da yaşlı kahramanları olan Janet ve Meryemce buna benzer pek çok ortak özellik taşımaktadırlar.

Çukurova yolculuğu sırasında Meryemce'nin en çok seslendiği doğal öge ağaçtır. Meryemce'nin aşağıdaki sözlerine bir bakalım:

Meryemce, arkasındaki kalın, uzamış gitmiş, gövdesinden sakızlar sızmış çam ağacına döndü:

“Ağaç” dedi, “kimseye demiyorum, sana diyorum, hey ulu ağaç. Benim atımı Koca Halil'i öldürdü. Ömrünü kısalttı. Sana diyorum, koca ağaç. Sen çok gün gördün. Sen eski devirleri bilirsin ağaç... Sen ulu bir ağaçsın, her bir şeycikleri bilirsin... Yalnız sana diyem de inan, ağaç... Duydun mu ağaç dediklerimi?... Sen inan ağaç... Güzel ağaç... Sen tanık ol ağaç... (Aynı, s.93)

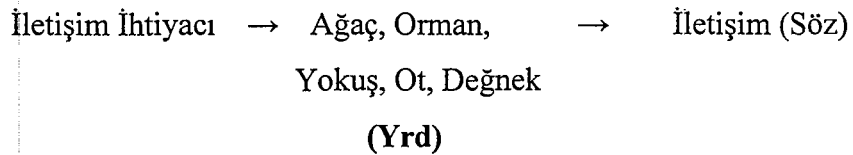
Romanda dikkatimizi çeken bir nokta bulunmaktadır: Meryemce seslendiği doğadaki nesnelere yalnızca bir defaya mahsus konuşmamaktadır. Onları kendine yakın bulup sürekli bir iletişim çabası içerisine girmektedir. “Gene akşamki ağacına döndü: -Ağaç ağaç, çok şükür daha kimseye muhtaç değilim... İyice duydun mu ağaç?... İyice kulağını açıp da bu dediklerimi duydun mu ağaç?” (s.94) alıntısı bu düşüncemizi doğrulamaktadır. Meryemce yalnızca bir ağaca değil, kimi zaman “Orman, sana diyorum” (Aynı, s.211) diyerek tüm ormana seslenmektedir: “Sonunda kendini toparlayan Meryemce: -‘Orman, orman’ diye başladı. Mutlu orman, yüz bin ağaç bir aradasınız, bir yere kımıldayamaz, birbirinizden ayıramazsınız....” (Aynı, s.234). Meryemce'nin, yolculuk esnasında doğada bulunan otlara da seslendiği görülmektedir:

Meryemce:

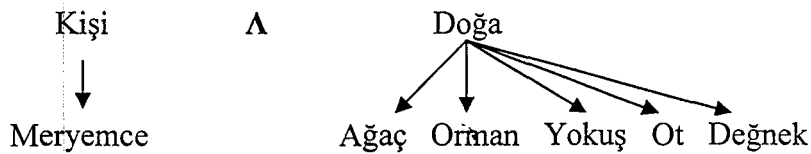
“Elimdeki yeşilcecik ot, sana diyorum, kimseciklere demiyorum. Üstlerine alınmasınlar. Yeryüzünün süsü, toprağın canısın sen. Doğmaz, ölmezsin, güneşe bulaşır, dağ dağ, düz düz parlarsın. Dünyanın gözsün... (Aynı, s.210)

Çukurova yolculuğu sırasında Meryemce kişilere değil de önüne çıkan herhangi bir doğa ögesine seslenmektedir. Ağaçlar, orman ve otların yanı sıra çıkmakta çok zorlandığı yokuşa da seslenmektedir: “Yokuş, yokuş sana diyoruñ. Ölse de ben seni çıkarım. Söyle de yokuş, südümü haram ettiğim, beni sırtından indirsin, indirsin” (s.96). Bunun yanı sıra, Meryemce’nin, doğada bulunan ve bir doğa ögesi olan ağacın bir parçasından yapılan değneğe de seslenmesi çarpıcı bir örnektir: “Değnek,” diye başladı. “Elimdeki cefakarlı değnek, kimseciklere demiyorum, sana diyorum. Kimsecikler üstüne alınmasın güzel değnek (Aynı, s.232).”

Tepe romanındaki Janet gibi, burada da Meryemce doğaya seslenmekte, ancak karşidan yanıt gelmemektedir. Bu durum her iki romanda da benzerlik göstermektedir. Fakat Janet’den farklı olarak Meryemce, karşısındakinden yanıt beklemediğinden dolayı yalnızca içindekileri ifade etme ihtiyacını giderdiği için bu durumu iletişimin gerçekleşmesi olarak görmekteyiz. Bu nedenle, Meryemce’nin söz söylediği doğaya ait her bir öge, onun iletişim ihtiyacını karşıladığı için birer yardımcı, aynı zamanda da iletişim ihtiyacından dolayı ortaya çıkan iletişimin sağlanması dönüşümünde rol alan dönüştürücüdür. Aşağıdaki şemaya bir göz atalım:

İletişimin söz konusu olduğu böyle bir ilişkide, Meryemce ile doğa arasında bir birliktelik oluşmaktadır. Bu birlikteliği aşağıdaki gibi gösterebiliriz:

Şemamızda da görüldüğü gibi, ağaç, orman, yokuş, ot ve değnek gibi doğaya ait öğelerin her biri ile Meryemce arasında bir ilişki mevcuttur. Burada kısaca belirtmek istediğimiz bir nokta da şudur: Meryemce’nin iletişim kurduğu doğal öğelerden olan

yokuşu, “Kişinin Doğa ile Mücadelesi” adlı bölümde, kişinin karşı karşıya kaldığı ve mücadele etmek zorunda kaldığı bir doğal öge olarak tekrar ele alacağız.

4.1.2. Doğayı Güzel Bulma

İnsanın doğayı sevmesinin bir başka nedeni de doğayı güzel bulmasıdır. *Tepe*'de de kişiler zaman zaman doğal güzellikler karşısında bakakalmakta ve hayranlıklarını ifade etmektedirler. Örneğin anlatıcının, Gondran'ın tepeyi aşarken karşılaştığı manzarayı anlattığı “Yol daha yokuştur amma, yukarı çıkılınca manzaraya diyecek yoktu. Hem havası da güzel olmalıydı. Sonra keklikleri dinlemek de mümkündü” (Aynı, s.35) ifadesi ile Gondran'ın bir anısını anlatırken söylediği “Ay, bu sokağı da doldurmuştu. Tıpkı yepyeni bir gümüş çubuk gibi parlıyordu” (Aynı, s.69) cümlesi doğal güzellikleri çok güzel ifade etmektedir.

Ortadirek'te de kişiler doğayı güzel bulmaktadırlar. Fakat, kişilerin doğayı güzel bulmalarının ve sevmelerinin en önemli nedeni, doğanın, onların gözlerine, burunlarına, tenlerine, kulaklarına, kısaca bütün duyularına hitap etmesidir. Açıkça ifade etmeseler de bunu, söyledikleri sözlerden veya anlatıcıdan öğrendiğimiz kadarıyla akıllarından geçirdikleri düşüncelerden anlamamız mümkündür:

Şu gökyüzünde her yaratığın bir yıldızı var. Kurdun, karıncanın, sudaki balığın, kovadaki arının, her yaratığın parlayan bir yıldızı var. Yoksa gökyüzü bu kadar çok yıldızla döşeli olur muydu? Gökyüzü bir yıldız ambarı (Aynı, s.235).

Anlatıcının, Ali ile ilgili anlattığı durum buna bir örnektir: “Sapta boylu boyunca bal yatıyordu. Onu diliyle aldı yedi. Bir tane daha kırdı, bir, bir daha... Tekmil otların taze, yeşil, gıcır gıcır kokusuyla kokuyordu” (Aynı, s.162). Bu türden hisleri yalnızca Ali değil, Ali'nin eşi Elif de hissetmektedir:

İlk bir koku geldi burnuna. Toprak kokusu. Hani bir sağnak gelir, geçer de topraktan taze bir koku yükselir. İşte o koku. Gün açılırken de o koku duyulur bazı yerlerde. Elif bu kokuyu yalnız Çukurovada duyardı (Aynı, s.225).

Ortadirek romanında anlatıcı, doğaya ait öğelerin, bir başka ifadeyle doğadaki güzelliklerin kişide uyandırdığı hisleri okuyucuya aktarmayı çok güzel başarmaktadır.

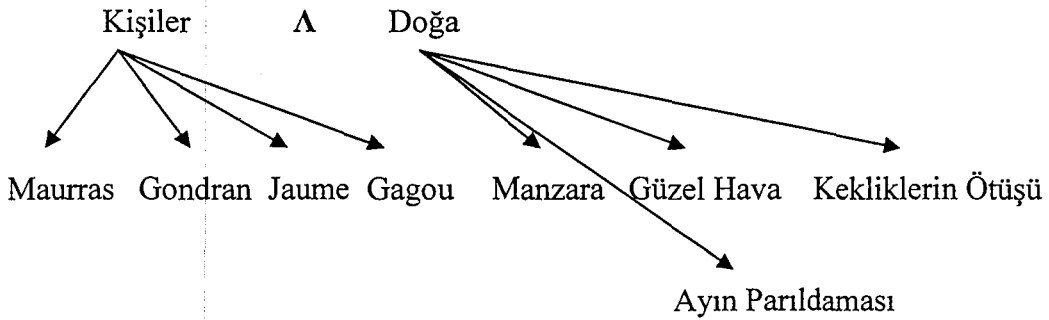
Bunu benzetmelere başvurarak yapmaktadır: “ Burada, karanlık, gece tüm çam sakızı, sedir kokuyordu. Hava ipek gibiydi. Güz yellerrinin ince okşamasındaydı” (Aynı, s.234).

Ayrıca doğa, bazıları tarafından “sessiz, sakin ve kendi halinde” olarak nitelendirmekte ve bu yüzden sevilmektedir:

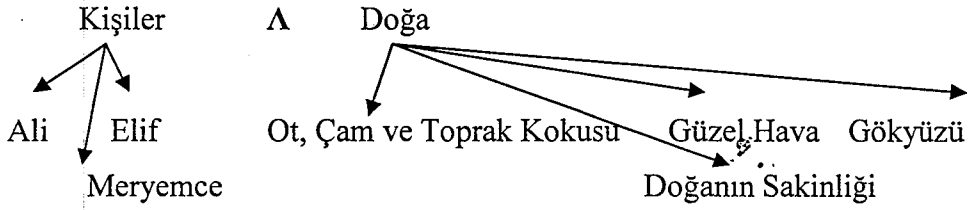
Ağacın da insanoğluna ne faydası olur ki... Eli ayağı yok ki gelene git desin. Dili yok ki haydi öte desin. Tüfeği yok, bıçağı yok. Evi yok, barkı yok. Ekmeği aşy yok. Gözü kulağı yok. Sipsivri uzamış göge öte. Bir fıkara ağacın elceğizinden ne gelir ki... Köyü de yok, köymeci de... Avradı yok, uşağı da... Çırılçıplak. İlacı yok, ateşy de... Fıkara... (Aynı, s.131).

Diğer yandan, *Ortadirek* romanındaki kişilerden biri olan Osman, birçok kişinin aksine gündüzleri değil doğanın karanlık halini çok güzel bulduğı için geceleri sevmektedir: “...karanlık kavuşacak neredeyse. Ben asıl gece yürümeyi severim. Hoş olur. Şu dağlar bir burcu burcu kokar ki, cennet gelmiş de yeryüzüne kurulmuş dersin...” (Kemal, 2000, s.121-122).

Her iki romandan da alınan yukarıdaki örneklerde kişiler, doğal güzelliklerle karşı karşıya gelmektedirler. Bunun sonucunda da aralarında bir birliktelik oluşmaktadır. *Tepe*'deki bu ilişkiyi aşağıdaki gibi gösterebiliriz:

Tepe'de olduğu gibi *Ortadirek*'te de kişilerin doğayı güzel bulmaları, onunla aralarında bir birlikteliğın oluşmasına neden olmaktadır. Bunu, aşağıdaki gibi gösterebiliriz:

Tepe ve Ortadirek'teki her bir doğal öge, yani güzel manzara, güzel hava, kekliklerin ötüşü, ayın parıldaması, çam ve toprak kokusu, gökyüzü ve doğanın sakinliği, kişilerin doğayı güzel bulmalarını sağlamaktadır:

Kişi → Manzara / Güzel Hava / Kekliklerin Ötüşü / Ayın Parıldaması / Çam ve Toprak Kokusu, Gökyüzü ve Doğanın Sakinliği → Doğayı Güzel Bulma
(Yrd)

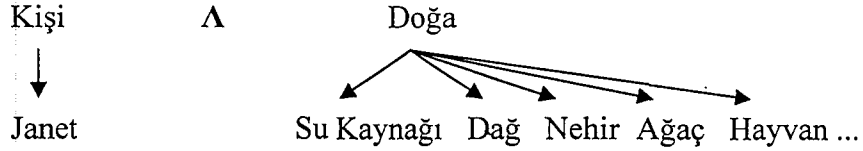
Yukarıdaki şemamızda da görüldüğü üzere, kişinin doğayı güzel bulmasını sağlayan bu öğelerin her biri birer yardımcıdır.

4.1.3. Doğayı Çok İyi Tanıma

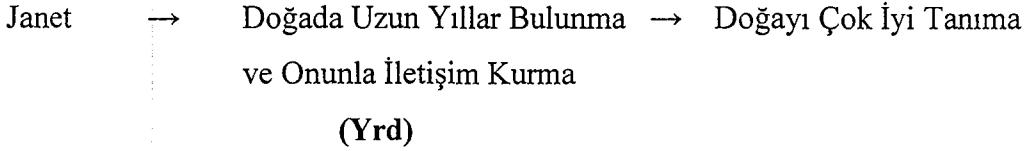
İnsanın doğayı sevmesinin en büyük nedenlerinden biri de onu yakından tanımasıdır. Ancak yakından bilinen ve tanınanlar sevinebilir diyebiliriz. Romanlardaki kişiler için de bu söz konusudur. *Tepe*'de, sözlerinden bütün bir dünya doğan, sanki bir sır çeşmesi olan ve kelimeleriyle memleketleri, dağ başlarını, nehirleri, ağaçları ve hayvanları yerinden oynatan (Aynı, s.120) Janet, doğanın bütün sırlarını bilen ve onu yakından tanıyan bir kişidir. Janet'in bu özelliğini, Jaume'un Gondran'a söylediği aşağıdaki sözlerinden de görebilmekteyiz:

“Dinle. Vaktile senin kaynata, suya dair bir çok şeyler bilmekle şöret kazanmıştı. Kuyucular bile kazmağa başlamadan evvel, gelip kendisini görürlerdi... Burada da kaynağı bulan, o oldu. ‘Burasını kazın, dedi. Su pek aşağıda olmasa gerek. Suyu hissediyorum’. Evvela kendisiyle alay ettiler, sonra gösterdiği yeri kazmağa mecbur oldular. Suyu da buldular” (Aynı, s.57).

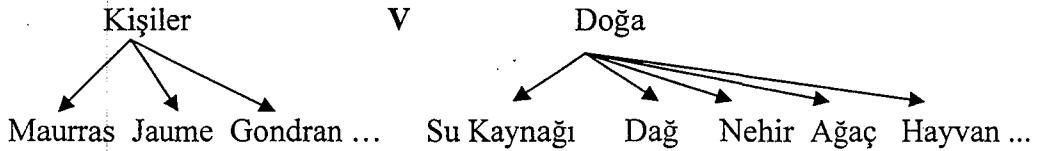
Janet'in doğayı yakından tanınması, onunla arasında bir birliktelik ilişkisi oluşturmaktadır.

Janet'nin doğayı bu kadar iyi tanınmasının nedeni, onunla iç içe geçirdiği uzun yıllar ve tek taraflı da olsa kurduğu iletişimidir. Bu şekilde doğayı derinliğine tanıma fırsatı bulmuştur:

Doğayı Janet kadar iyi tanımayan romandaki diğer kişilerin doğa olan ilişkileri ise Janet'inkinin tam tersidir. Maurras, Jaime ve Gondran'ın da aralarında bulunduğu bu kişilerin doğa ile ilişkileri ise ayrıdır.

Tepe'de olduğu gibi, *Ortadirek*'te de doğa ile uzun yıllar bir arada bulduklarından dolayı bazı kişiler doğayı iyi tanımaktadırlar. Bunlardan en önemlisi Koca Halil'dir. Onun doğaya ait bildiği bazı şeyler, bütün köylünün zamanında Çukurova'ya inip geçimi için yeterli miktarda pamuk toplamasında hayati önem taşımaktadır. Örneğin döngelerden yerinden kopup rüzgâr yüzünden sağa sola dağılması pamuğun Çukurova'da açığının bir belirtisidir. Bunu yalnızca Koca Halil bilmektedir: "Döngeler uçsuz bucaksız bozkırda savruluyor. Bu, Çukurda pamuk açacak demektir Koca Halil'e göre..." (Ayın, s.10).

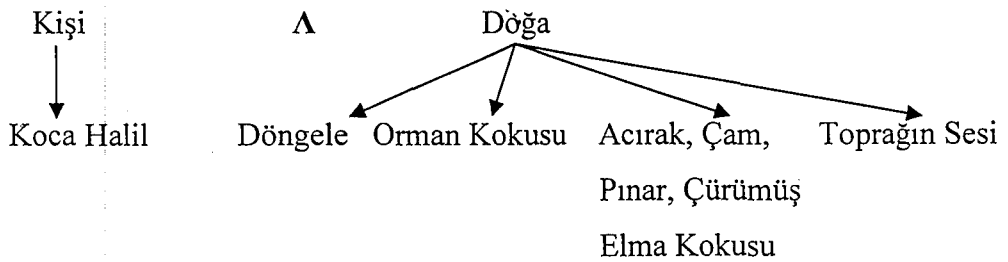
Doğadan gelen bazı kokuların neye ait olduğunu herkes bilemez. Romanda, ancak doğayı yakından tanıyanlar kokuları tanıyabilmektedirler. Bunlardan biri kuşkusuz Koca Halil'dir. Daha önce de belirttiğimiz gibi, Koca Halil doğa ile ilgili birçok gizi bilmektedir. Koca Halil'in aklından geçen "Bir koku geliyor. Bildik bir koku. Azıcık acıracak. Çok eskiden geliyor. Bir düş içinden. Yarpuz benzer, çama, pınara, çürümüş elmaya benzer" (Aynı, s.48) düşüncesini örnek olarak verebiliriz. Koca Halil'in doğayı ne kadar iyi tanıdığını anlatıcının aşağıdaki ifadesi çok daha iyi anlatmaktadır:

Otuz kırk yıldır da bu kokuları, buraya gelince burnu alırdı. Her yerin bir kokusu vardı. Gece olsun, kapkaranlık, göz gözü görmez bir gece olsun, Koca Halil'i bir yerlerden geçirsinler, orasının neresi olduğunu söyleyiverirdi. Burası Çiğilcepınarı, burası Kırksuyun birinci geçidi, burası Akkalenin altındaki yol, burası Savrunun üstü, burası Dikirlinin altı, derdi. Gözlerini kapatırlar, ayaklarıyla yordamlayarak bilemesin diye eşeğe bindirirler, dolaşık yollardan köyü ev ev gezdirirler. Koca Halil burnuyla bulur, burası Gökdoğanın evi, burası Muhtarın ambarı, burası Öksüz Duranın samanlığı derdi (Aynı, s.70).

Anlatıcının, Koca Halil'in doğayı yakından tanıdığını gösterir bir diğer ifadesi de şu şekildedir:

Çatırtılar gelir bozkırdan. Koca Halil kulağını toprağa dayar, toprağın derinden gelen sesini, uğultusunu dinler... Döngüle kökleri ne zaman kopacak, çatırtısından bilinir. Koca Halil der ki: "Bu toprak gibi yok. Telgraftan beter. Daya kulağını duyulmadık sesler duy... Her adam toprağın sesini duyamaz... Koca Halil en çok kulağını dayayıp saatlerce toprağı dinlemeyi sever (Aynı, s.20).

Bazı kişilerin doğayı iyi tanımaları da onunla kendileri arasında bir ilişkinin doğmasına sebep olmaktadır. Bu ilişki tabii ki bir birlikteliktir:

Koca Halil'in doğayı iyi tanması, başka bir ifadeyle, döngeleleri görmenin ne anlama geldiğini bilmesi, orman, acırak, çam, pınar, çürümüş elma kokusunu iyi bilmesi ve toprağın sesini anlaması, onu doğaya yakınlaştırmaktadır. İşte Koca Halil'in bu özelliği, köylülerin her yıl zamanında Çukurova'ya inip çok miktarda pamuk toplamasına, kısaca öznenin nesneye kavuşmasına yardımcı olmaktadır:

Köylü → Koca Halil'in Doğayı İyi Tanması → Çukurova'ya Varış
(Ö) (Yrd) (N)

Fakat bu kez Koca Halil, köylülere döngeleyi geç haber vermekte ve bu yüzden köylüler Çukurova'ya inmekte gecikmektedirler. Ayrıca köylüler Çukurova'ya inmeyi başardıklarında, Muhtar Sefer kendi çıkarları için türlü türlü sözlerle onları kandırmakta ve çok az pamuğu olan bir tarlaya sokmaktadır. Bu yüzden de köylüler geçinecek parayı kazanamamaktadırlar.

Köylü → Koca Halil'in Köylüye → Çukurova'ya Varış
Döngeleyi Geç Haber
Vermesi
(Ö) (Eng) (N)

Yukarıdaki şemamızda da belirtildiği gibi, doğayı diğer kişilerden daha iyi tanıyan Koca Halil'in köylüye döngeleyi geç haber vermesi, onların Çukurova'ya varmalarında, başka bir deyişle öznenin nesneye kavuşmasında engelleyici rol oynamaktadır.

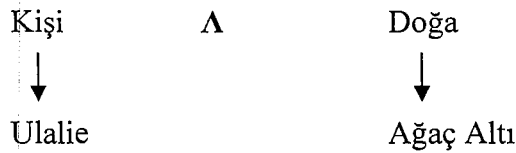
4.1.4. Doğada Huzur Bulma ve Rahat Etme

Metin dışı dünyada olduğu gibi, *Tepe*'de de, kişinin doğada kendini rahat hissetmesi, huzur bulması onun doğaya karşı sevgi duymasına neden olabilmektedir. Ancak, bu türden bir ilişki *Ortadirek* romanındaki kişilerde mevcut değildir. Ama *Tepe*'deki kişinin, örneğin Ulalie'nin doğada bulduğu huzur ve rahatlık, onun doğayı sevmesine yardımcı olmaktadır:

Kişi → Doğada Kendini Rahat Hissetme → Doğa Sevgisi
(Yrd)

Örneğin Jaime'un kızı olan Ulalie, ağaçların altında kendi yatağını aratmayacak kadar rahat hissetmekte ve orada vakit geçirmektedir. Jaime, dut ağacının altında bir kadın tarağı bulduğunda bizimle aynı düşünceyi paylaşarak bunu doğrulamaktadır: "Hani kadınların topuzlarına soktukları bağa taraqlardan. Bunu dut ağacının altında, sanki üzerlerine daima birisi yatıyormuş gibi otların yamyassı olduğu bir yerde buldu" (Aynı, s.85).

Bu durum sonucunda kişi ile doğa arasında;

şeklinde bir birliktelik oluşmaktadır.

4.2. Kişinin Doğadan Yararlanması

Bu bölümde her iki romanındaki kişilerin doğadan nasıl yararlandıklarını ve bu sırada onunla nasıl bir ilişki içine girdiklerini göstermeye çalışacağız. *Tepe*'de kişiler ev işlerini yapabilmek, sağlıklı yaşayabilmek, yaşamlarını güzelleştirebilmek, geçimlerini sağlayabilmek ve su ihtiyaçlarını karşılayabilmek için, *Ortadirek*'te ise ateş yakmak, dinlenmek, yiyecek elde etmek, sağlıklarını korumak, geçimlerini sağlayabilmek için doğadan yararlanmaktadırlar. Hemen belirtelim ki burada yararlanma söz konusu olduğu için bu bölümün tamamında kişiler ile doğa arasında bir birliktelik mevcuttur.

4.2.1. Sağlıklı Kalabilmek İçin

İnsanlar için doğanın en önemli ve faydalı nimetlerinden bir tanesi kuşkusuz doğanın içinde bulunan otlar ve değişik bitkilerdir. İnsanlar daha sağlıklı kalabilmek veya bozulan sağlıklarını düzeltebilmek için doğadan ve doğanın bu nimetlerinden

yararlanmaktadırlar. *Tepe* ve *Ortadirek* romanlarındaki kişilerin aynı amaçla bu yönteme başvurdukları görülmektedir.

Tepe'de kişiler, doğadan topladıkları değişik bitkilerden ve doğada bulunan yansıtıcı güzel ve temiz havadan ve bitkilerden sağlıklı yaşamak veya sağlıklarını düzeltmek amacıyla yararlanmaktadırlar. Jaume ile Babette arasında geçen aşağıdaki konuşma buna bir örnektir:

Jaume: - ...Hudan* kaynatıp içirmeli. Sizde hudan var mı?

Babette: - Var, var, diyor.

Jaume: - Sonra.. bir dilim ekmeğe kızartmalı, tatlı şarabın içine batırıp ıslatmalı, sonra hastanın tabanlarına yapıştırmalı... Pek güç değil. Sonra.. şöyle el ayası kadar pamuk alacaksın. Üzerine biraz alkol, biraz da günlük. Bunu da hastanın vücuduna... (Aynı, s.72).

Anlatıcı, Arbaud ve Babette'in kızı olan Marie'nin bozulan sağlığının ancak çiçeklerle yerine gelebileceğini belirtilmektedir: "...Kızının sıhhati bu çiçeklerin içinde..." (Aynı, s.73). Hatta temiz ve güzel havanın kızına iyi geleceğini düşünerek onu başka bir yere göndermektedir: -Aphrodis, küçüğü Pertuis'e, büyük annesine gönderiyor, hava tebdili için" (Aynı, s.131).

Ortadirek romanındaki kişiler de sağlıklarını düzeltmek amacıyla doğada bulunan otlardan yararlanmaktadırlar. Örneğin Ali'nin yürümekten, ayağında oluşan yaralar, annesinin doğadan topladığı çam sakızı, mezdeğe sakızı ve kekik gibi bitkilerle (Aynı, s.198) yaptığı merhemle iyileşmektedir (Aynı, s.201). Ali de annesinin yaptığı bu merhem çok faydalı olduğunu ve annesinden başkasının yapamayacağını belirtmektedir:

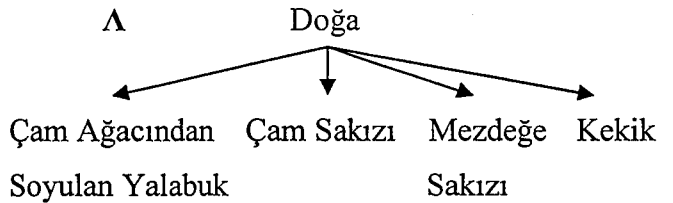
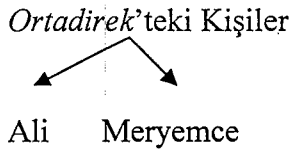
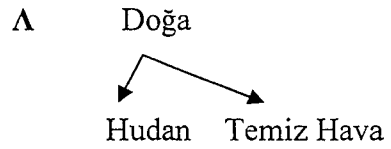
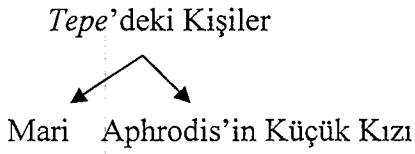
Ali:

"Şu ayaklarıma bir tuzlu su yap hele avrat. Anam da şu ormanın sakızlarından, otlarından o merhemden yapsın ayağıma. O merhem gibi var mı? Anamdan başkası da yapamaz o merhemi. Kurşun yarasını iyi eder o merhem, değil şişmiş ayağı..." (Aynı, s.198).

* Subtropik ve ılıman bölgelerde yayılış gösteren, süs bitkisi olarak yetiştirilen, sebze olarak kullanılan ve kırmızı boya elde edilen genellikle kaba tüylü otsular, çalılar ve ağaçlardır. Ülkemizde 34 cins ve 305 türü bulunmaktadır (Seçmen, 2000, s.273).

Diğer yandan çam ağacının kabuğu diyebileceğimiz yalabuk, anlatıcının da belirttiği gibi her derde devadır: “Bir lokma yalabuk yesin, kirden pastan arınır. Taptaze, anadan yeni doğmuş gibi olur. Ormanlığı duyar. Yeşyeni bir dünyaya, uğultulu, kokulu, yıldız yıldız yellere esip gelir” (Aynı, s.200). Elif de kayınvalidesi Meryemce’nin biraz yalabuk yerse derman bulacağını söylemektedir: “Hasan oğlan şu çam ağacından ona yalabuk soymalı. Dişleri yok, çiğneyemez ama, içine cümle ormanın tadı dolar. Kokusu, yeşilliği, dermanı dolar, Yüzü de güler” (Aynı, s.168).

Görüldüğü üzere her iki romanda da doğanın sunduğu bu değerli nimetler, kişilerin sağlıklarını korumalarına yardımcı olmaktadır. Doğanın böylesine önemli olan bu katkısı, her iki romanda da doğa ile kişi ilişkisi doğurmakta ve aralarında birliktelik oluşturmaktadır :

Örneklerden anlaşıldığı üzere kişi, doğaya muhtaçtır; sağlığı için ona başvurmaktadır. Her iki romanda da doğa, kişinin sağlığına kavuşması için yararlandığı yardımcı konumundadır:

Kişinin Sağlığının Bozulması → Bitkiler, Otlar... → Kişinin İyileşmesi

(Yrd)

Doğanın bu yardımcı durumundaki konumu yukarıdaki şemada görebilmekteyiz.

4.2.2. Geçimini Sağlayabilmek İçin

İnsan, yaşamak için büyük mücadele verdiği bu dünyada geçimini sağlayabilmek ve yaşamını devam ettirebilmek için doğaya başvurmaktadır. Ya doğanın içinde mevcut olanı alıp işleyerek ya da doğanın kendisini araç olarak kullanarak bunu yapmaktadır.

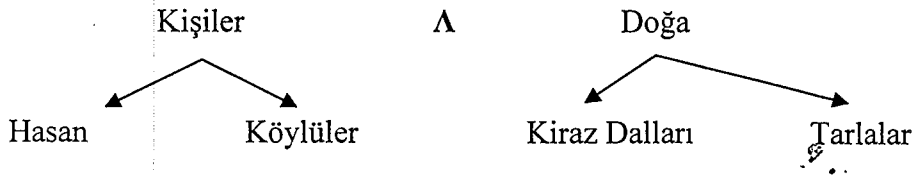
Tepe'de de tüm kişiler geçim kaynağı olarak doğayı kullanmakta, diğer bir anlatımla tarım ile uğraşmaktadırlar. Örneğin Gondran zeytin mahsulü sayesinde geçimini sağlamak ve kullanmak için zeytinyağı ile odun çıkarmaktadır: “Daha o sene zeytin mahsulü ile sermayeyi kurtardı. Velhasıl biraz gayretle Gondran'ın hem zeytinyağı, hem de odunu çıkıyordu” (Aynı, s.35). Romanın bir diğer kişisi olan Arbaud da tarım ile uğraşarak geçimini sağlamaktadır. Aşağıdaki alıntıdan bunu daha iyi görmekteyiz:

Arbaud, epey zamandan beri metrük kalan buğday tarlalarını gidip görmüştü. Her gün biraz daha ağırlaşan taneler, başakları yere eğmişti, devedikeni, bu sarı halının içinden yer yer fişkırmıştı. Elinde orak, açık havada, ... (Aynı, s.87).

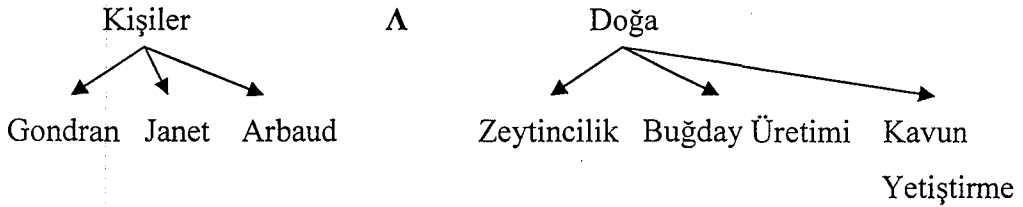
Ortadirek romanında ise kişiler, geçimlerini sağlayabilmek için Çukurova'da yetişen pamukları toplamaktadırlar. Onlar için pamuk toplamak demek, para kazanmak demektir. Ali'nin kendi kendine söylediği “Yarın değilse öbürsü gün, yarın değilse öbürsü... Yarın değilse... pamuğa girerler. Bir de bereketliyse pamuk. Vay anam vay! Herkes bir etek parayla döner...” (Aynı, s.144) örneğinden anlamaktayız bunu.

Ayrıca Ali'nin oğlu Hasan, Çukurova yolculuğu sırasında topladığı kiraz dallarından değnek yapıp satarak para kazanmayı düşünmektedir: “Hasan elindeki bıçakla kiraz dallarını kesiyor, değnek yapıyordu.- Varınca Çukurova'ya bir çubuk verir, on tane karpuz alırım heyt!” (Aynı, s.194).

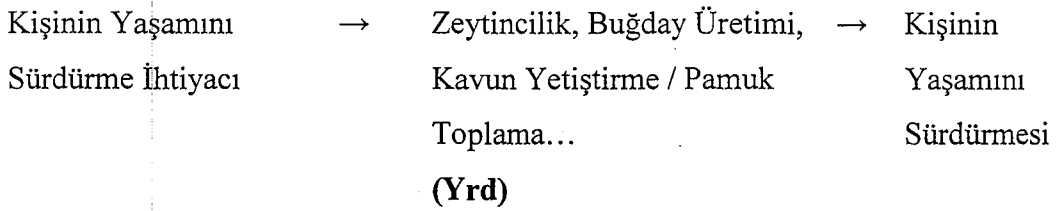
Burada doğanın ürünü olan pamuk ve kiraz dalları, kişilerin bir ihtiyacını giderdikleri için her ikisi ile kişi arasında olumlu bir ilişki mevcuttur. Bu ilişkiyi birliktelik olarak nitelendirebiliriz:

Ortadirek’te olduğu gibi *Tepe* romanında da kişilerin geçimlerini sağlamak için doğadan yararlanmaları birliktelik oluşturmaktadır:

Her iki romandaki kişilerin doğadan yararlanmaları, geçimlerini sağlayarak yaşamlarını sürdürmelerine yardımcı olmaktadır :

Yukarıdaki şemada da belirtildiği gibi, kişinin yaşamını sürdürmesinde zeytin, buğday ve kavun yetiştirme, pamuk toplama rol oynamaktadır.

4.2.3. Ev İşlerini Yapabilmek İçin

Tepe’de kişiler, ev işlerini doğanın içinde ve doğadan faydalanarak yapmaktadırlar. Örneğin, çamaşırlarını evlerinin dışında, açık bir uzamda yıkamaktadırlar: “Çamaşır, yıkadıkları yer, büyük meşenin altındadır. Çamaşır, kumlu balçıktan yapılmış ve içi mumya vücuduna göre oyulmuş bir lahitte çitilir” (Aynı, s.14). burada kişilerin işlerini görebilmelerini sağlayan bir yardımcı eyleyen devreye girmektedir. Bu doğanın ta kendisidir:

Barınma İhtiyacı → Isırgan Otlarının Arası... → Gagou'nun Yaşadığı
Kulübe

(Yrd)

Gondran ise doğadan topladığı anason, karanfil gibi bitkilerden yararlanarak içecek bir şeyler elde etmiştir. Anlatıcının aşağıdaki sözlerinden bunu görmekteyiz:

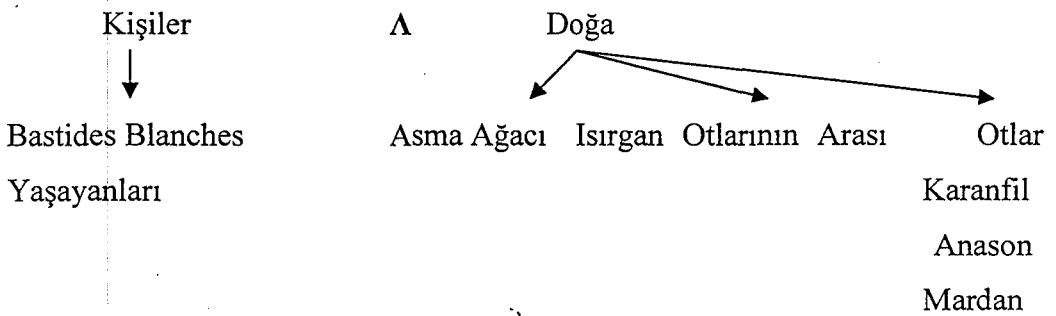
Şişe, yarı yarıya yeşil bir likörle doluydu; dibinde de ottan, yapraktan ve küçük siyah tanelerden süngerimsi bir tabaka vardı. Bu, tepenin yabani karanfille müvezzie ismarladığı anason, bir de yıllanmış mardan kendi kendine yaptığı bir nevi apsentti (Aynı, s.18).

Gondran'ın içki yapması, yaşamına tat getirme, güzel bir şeyler içme ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Bunu da bitkilerle sağlamaktadır:

Yaşamına Tat Getirme İhtiyacı → Değişik Otlar, Karanfil, → Likör
Anason, Madran...

(Yrd)

Yukarıda görüldüğü gibi doğa yine yardımcı konumundadır. Bu durumda kişi ile doğa arasındaki birliktelik devam etmektedir:

Kısaca belirtmek gerekirse, bu noktada *Tepe* ile *Ortadirek* farklılık göstermektedir. *Tepe* olduğu gibi kişilerin evlerini güzelleştirebilmek için doğadan yararlanmaları *Ortadirek*'de söz konusu değildir. Çünkü evlerinden uzaktadırlar.

4.2.5. Su İhtiyacını Karşılatabilmek İçin

Yaşam için gereken en önemli ve olmazsa olmaz maddelerden biri sudur. *Tepe* romanındaki kişilerin de en önemli gereksinimleri sudur. Köylerinde birdenbire başlayan suyun eksikliği ya da yokluğu bu kişilerin yaşamlarını olumsuz yönde etkilediği kuşkusuzdur. Bu yüzden bütün Bastides Blanches erkekleri birlik olup tekrar su bulmak için işe koyulmakta ve ellerinden geleni yapmaktadırlar: “Delige eğilerek dinlediler. Suyun sesi kesilmişti... O sabah, dördü de tepeye çıkarak, su aramağa koyuldular” (Aynı, s.55). Kişiler, aramalar sonucu nihayet bir su kaynağı bulurlar ve sevince boğulurlar. Gagou'nun, anlatıcı tarafından aktarılan aşağıdaki sevinç gösterisi bunu kanıtlar:

Kollarını açarak havuzun lebalep kadehini kucaklıyor. Ağzını kenar taşının yarığına yapıştırmış, avurdunu doldura doldura içiyor ve her yudumda, meme emen bir yavru gibi, zevkle mırıldanıyor.

Jaume'la Maurras, bu çılgın neşeyi seyrediyorlar. Kendi sevinçleri daha mutedil (Aynı, s.68).

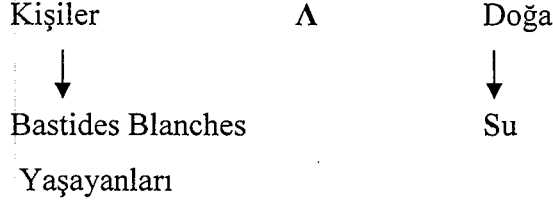
Burada, doğa ile kişi arasındaki diğer ilişkilerden farklı olarak suyun yokluğu, kişilerin yaşamlarını sürdürebilmesi için bir engel teşkil etmektedir:

Kişinin Yaşamı → Suyun Yokluğu → Kişinin Yaşamının
Tehdit Altında
(Eng) Olması

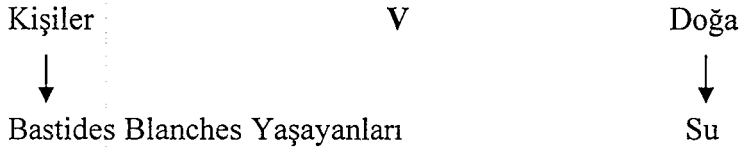
Bastides Blanches yaşayanlarının aramalar sonucu su bulmalarıyla ve köye suyun tekrar gelmesiyle durum şu şekilde değişmekte, su yardımcı durumuna geçmektedir:

Kişinin Yaşamını → Suyun Gelişi → Kişinin Yaşamının
Sürdürebilme Devam Etmesi
İsteği (Yrd)

Kısacası duruma göre doğa, hem yardımcı hem de engelleyici rol oynayabilmektedir. Diğer yandan köyde su varken kişilerin yaşamları ile su arasındaki ilişki bir birlikteliktir.

Suyun yokluğunda, kişilerin yaşamları ile su arasında bir ayrılık oluşmaktadır:

Ortadirek romanında ise kişiler, *Tepe*'deki kişiler gibi içecek su sıkıntısı çekmemektedirler. Kişiler, yaptıkları yolculuk boyunca susuzluk ile karşılaşmakta, fakat bu durum *Tepe*'deki kadar hayati boyuta ulaşmamaktadır. Kişiler yalnızca banyo yapmak gibi günlük ihtiyaçlarını giderme konusunda sıkıntı çekmektedirler. Romanların farklı noktalarından birisi de budur. Her iki romanda da görülen susuzluk farklı boyuttadır ve “Kişinin Doğa ile Mücadelesi” bölümünde ayrıntılı bir biçimde ele alınacaktır.

4.2.6. Ateş Yakmak İçin

Ortadirek romanında kişiler doğadan, çoğunlukla ateş yakmak için yararlanmaktadırlar. Kurumuş otlar ve ağaç dalları ile yakılan ateş, yemek yapabilmek ve ısınabilmek içindir. Anlatıcının “Elif üç büyücek taş bulmuş, ateşe sürmüş, üstüne de tencereyi yerleştirmiş, bulgur aşı pişiriyordu” (Aynı, s.38) ifadesinden yemek yapmak için ateş yakıldığını anlamaktayız. Bir diğer örnek ise şudur: “Atın yanındaki tencereyi aldı. Su doldurdu, ocağa vurdu. İçine de bulguru hemen boşalttı. Pilav pişinceye kadar, ateşin yanına oturmuş, gözleri ocakta bekledi durdu (Aynı, s.85).

Ortadirek'te kişilerin ısınmak için de ateş yaktıklarını belirtmiştik. Yağmur altında kalan ve soğuktan neredeyse donacak olan Meryemce'nin ısıtılması için ateş yakılmış, bunun için de odun toplanmıştır. Bu durum, romandan alınan aşağıdaki alıntıda açıkça görülmektedir:

Derken, oracıktan çalı çırpı toplayanlar, yolun içinde Meryemcenin önüne bir ateş yaktılar.

Osmanca:

“Yumuşak ot bulup ateşte azıcık kurutun,” diye emretti. “Kurutun da şu ateşin yanına serin.”

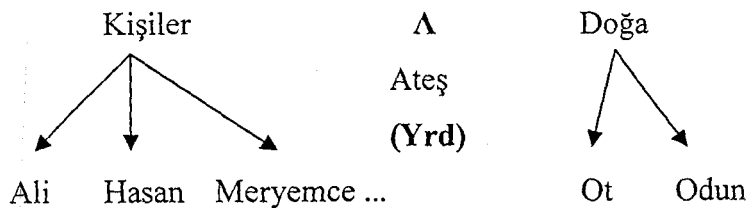
Ot buldular, uzaktan ateşe tuttular. Islaklığı gitti. Ateşin yanına serdiler. Meryemceyi de üstüne yatırdılar. Ateşin yalınları Meryemcenin üstüne üstüne sünüyordu. Az sonra Meryemce doğruldu. Yanındaki kalabalığa sevgiyle baktı (Aynı, s.74).

Çukurova yolculuğu boyunca soğukta kalan ve üşüyen Meryemce için birkaç kez ateş yakılmaktadır. Ali annesinin ısınması için, çocuklarına etraftan yakacak odun toplamakta ve ateş yakmaktadır: “Sana bir ateş yakayım da kızın... Çocuklar gelin de odun toplayın şuralardan” (Aynı, s.99).

Diğer yandan *Ortadirek*'te, kişiler ateş yakmak için doğada bulunan ağaçların çok kolay tutuşan kısımlarından faydalanmaktadırlar. Örneğin Ali'nin oğlu Hasan bir ağacın gövdesinden kopardığı çirayı tutuşturmuştur:

Hasan kuru odun toplamaya gitmiş, bir köknarın altına boyunca odun yığılmıştı. Bir de perilerevi koparmıştı. Perilerevi çıradan da iyi tutuşurdu...Yanındaki çamın balta yarası almış gövdesinden bir çıra kopardı, tutuşturdu (Aynı, s.142).

Romanda kişiler kendi ihtiyaçlarını gidermek için doğadan yararlanmakta, ateşi doğadan buldukları ot ve odunlarla yakmaktadırlar. Bu durumda doğa, kişilerin ihtiyaçlarını gördüğü için onlara yakındır ve doğa ile kişi arasındaki bu ilişki, bir birlikteliktir diyebiliriz:

Yukarıdaki şekilde de görüldüğü gibi, ateş, doğa ile kişi arasında bir ilişkinin doğmasına neden olduğu için, yardımcı konumundadır.

Tepe romanında ise *Ortadirek*'ten farklı olarak kişilerin ateş yakabilmek için doğadan yararlanmaları söz konusu değildir. Çünkü *Tepe*'deki kişiler evlerinden uzak değildir ve evlerinde yemek pişirebilmek için gerekli malzemeye sahiptirler.

4.2.7. Beslenmek İçin

Bilindiği gibi doğa, içinde zengin yiyeceklerin bulunduğu büyük bir kaynaktır. *Ortadirek*'te de kişiler ve hayvanlar zaman zaman doğanın bu nimetlerinden yararlanmaktadırlar. Aşağıdaki örnekte de gördüğümüz gibi Ali, güz çirisi diye nitelendirilen bir bitkinin içinde bulunan balı yemektedir:

Ali oradan, kurumuş bir güz çirisi sapı kopardı. Ucunu kırdı. İçinden küçücük, mavi ışıltılı bir tek arı çıktı uçtu. Ali sapı ortadan ikiye yarıdı. Sapta boylu boyunca bal yatıyordu. Onu diliyle aldı yedi. Bir tane daha kırdı, bir, bir daha... Bal bir hoş, acı, buruk, sarhoş ediciydi (Aynı, s.162).

Kişilerin yanı sıra, onlarla birlikte olan hayvanlar da beslenmek için doğadan yararlanmaktadırlar. Örneğin Ali, ormandan bir kucak ot toplar, getirir ve yemesi için Meryemce'nin atının önüne atar (Aynı, s.41).

Kişilerin burada da doğadan yararlanmaları, onları birbirlerine yakınlaştırmaktadır:

Doğa ile kişi arasındaki bu yakınlık yukarıdaki şemada görüldüğü üzere bir birlikteliktir.

* Zambakgillerden, beyaz çiçekli bir bitki (TDK Sözlüğü, 1988, s.313).

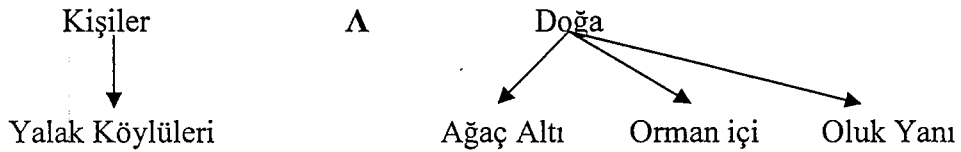
4.2.8. Dinlenmek İçin

Ortadirek'te kişiler, doğanın içinde beslenmek, uyumak gibi birçok ihtiyaçlarını karşıladıkları gibi, doğayı dinlenmek ve konaklamak amacıyla da kullanmaktadırlar. Örneğin bir ağacın altı, ormanın içi veya bir kayanın dibi konaklamak ve dinlenmek için tercih edilen yerlerdir. Yalak köylüleri, Çukurova'ya gidişleri sırasında dinlenmek için birçok kez mola vermektedir. Bir defasında karşılarına çıkan bir ormanın içini tercih ederler (Aynı, s.48).

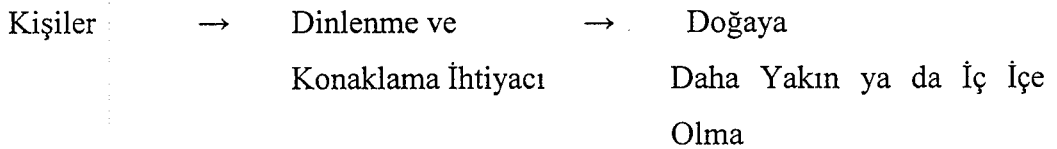
Gruptan ayrılan Ali ve ailesi ise yolculuktan yorgun düştükleri anlarda sık sık mola verip kendilerini rahat hissettikleri ağaç altlarında uyumaktadırlar. Mesela Ali, annesi Meryemce'yi kucaklar ve eşi Elif'in koca çamın yatık dalının altına serdiği yatağın üstüne çoktandır uyumuş çocuklarının yanına yatırır (Aynı, s.94).

Diğer yandan Ali, annesini taşıdıktan sonra kendini yorgun hisseder. Gözüne bir ağaç kestirir, kendini ağacın altına atar ve belini ağacın gövdesine dayar (Aynı, s.108). Yine, Ali ve ailesi yorgun düştüklerinde konaklamak için bir defasında bir oluğun yanını seçmektedirler: "Burada, şu oluğun yanında, iki gün kalırız. Yornuğumuzu alırız..." (Aynı, s.197).

Yine burada da kişiler doğadan yararlanmaktadırlar. Kişiler kendini doğada rahat hissettiği için dinlenmek, için doğa içindeki yerleri tercih etmektedirler. Bu nedenle birbirleriyle uyumlu olan doğa ile kişiler arasında bir birliktelikten söz edebiliriz:

Köylülerin yolculukları sırasındaki dinlenme ve konaklama ihtiyaçları, onları doğaya daha da yakınlaştırmaktadır, yani kişinin doğa ile ilişki içine girmesini sağlayan yardımcı konumundadır:

(Yrd)

Tepe romanında ise kişinin, örneğin Ulalie'nin doğayı rahat ve huzur bulduğu bir yer olarak görmesi, zamanının birçoğunu doğada geçirmesine neden olmaktadır. Fakat *Ortadirek*'te olduğu gibi *Tepe*'deki kişiler özellikle dinlenmek için doğadan yararlanmamaktadırlar.

4.2.9. Günlük İhtiyaçları Giderebilmek İçin

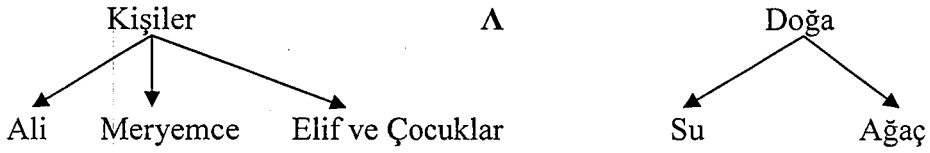
Ortadirek'te kişiler, geçimlerini sağlayabilmek, dinlenebilmek, karınlarını doyurabilmek gibi nedenlerden dolayı doğadan yararlanmakla kalmayıp doğanın içinde birçok değişik ihtiyaçlarını da karşılamaktadırlar. Banyo yapmak, ellerini yüzlerini yıkamak, ibadet etmek vb. ihtiyaçlarını görürken, aynı zamanda da günlük hayatlarını kolaylaştıran araç-gereçler de yapmaktadırlar. Ağaçtan, baston, bebek beşiği, kap çanak (Aynı, s.181), tarlalarda kullanılan saban, öküzler için boyunduruk yapmaktadırlar (Aynı, s.232). Örneğin Meryemce, yolun kıyısındaki bir ağacın dalını kırar, dalını budar ve uzunca bir değnek yapar (Aynı, s.108). Diğer yandan Ali, Çukura inince, pamuk tarlasının ortasında, akar suda banyo yapma ve aptes alma hayali kurmaktadır (Aynı, s.124).

Yolculuk sırasında ise Meryemce, rastgeldiği bir akarsuda susuzluğunu giderir ve sağını solunu yıkar: “Koyağın dibindeki akarsuya gelince, oradaki bir taşın üstüne oturdu, azıcık dinlendi. Sonra bir avuç su içti. Sonra da eğildi yüzünü suyla iyice yıkadı. Boynunu saçını, bacaklarını ıslattı” (Aynı, s.204). Koca Halil de aynı şekilde derenin ortasından geçen, birkaç kere içine bastığı suya eğilir ve çırpı çırpı bir iyice yüzünü yıkar. Biraz kendine gelir (Aynı, s.251).

Ortadirek'te Yalak köylüleri, doğadan yararlanarak giderdikleri birçok ihtiyacın yanında, ibadet gibi ihtiyaçlarını da görmekte-dirler. Doğada olmaları, kişilerin bu ihtiyaçlarını görebilmeleri için bir engel değildir, aksine, onları rahat bir şekilde görmekte-dirler. Örneğin Ali, “Ana” dedi, “ben yarın tanyerleri ışımadan kalkacağım, şu kutlu cevizin altında sabaha kadar namaz kılacağım” (Aynı, s.116) diyerek bu ihtiyacını da doğada görebileceğini belirtmektedir.

Kişilerin yukarıda saydığımız, günlük hayatlarında kullandıkları ve doğada bulunan öğelerden yapılan her bir nesne ile doğada giderdikleri diğer ihtiyaçları, kişileri doğaya

yakınlaştırmakta ve aralarında oluşan birlikteliğin, diğer bir ifadeyle sıkı ilişkinin doğmasına yardımcı olmaktadır:

Tepe romanında ise kişiler çamaşırlarını yıkamak için evlerinin yakınındaki su kaynağından yararlanmaktadırlar. Ancak *Ortadirek*'te olduğu gibi başka ihtiyaçlarını gidermeleri söz konusu değildir.

Tespitimize göre, *Tepe* romanındaki kişiler evlerinden uzak olmadıklarından dolayı genellikle yaşamlarına bir değişiklik getirmek, daha doğrusu ikincil ihtiyaçları için doğadan yararlanmaktadırlar. *Ortadirek*'teki kişiler ise evlerinden uzak olmaları ve doğanın tam ortasında yürüyerek günlerce süren bir yolculuk yapmaları nedeniyle temel ihtiyaçlarını gidermek için doğadan yararlanmaktadırlar.

4.3. Doğanın Kişileştirilmesi

Tepe'de doğanın da çoğunlukla kişileştirildiği görülmektedir. Toprak, su, hava gibi doğaya ait unsurlar, birer canlı varlık gibi gösterilerek adeta kişileştirilmiştir. Gerçekten de gerçek hayatta doğanın bir parçası olan öğelerin veya doğal olayların insana benzetildikleri de sıkça görülür. Örneğin "Nehir şarkı söyler gibi sesler çıkarıyordu" veya "Rüzgâr ıslık çalıyordu" gibi benzetmeler gerçek hayatta sıkça karşımıza çıkan ifadelerdir. Bu bölümde *Tepe*'deki toprak, su, rüzgâr vb. doğaya ait öğelerin kişilere bazen de hayvanlara nasıl benzetildiklerini ve aralarındaki ilişkiyi göstermeye çalışacağız.

Tepe'de olduğu gibi *Ortadirek*'te de doğada bulunan öğelerin veya doğa olaylarının kişiye benzetildikleri ve kişileştirildikleri görülmektedir. Fakat *Tepe*'ye kıyasla *Ortadirek*'te doğanın kişileştirilmesi daha az görülmektedir.

4.3.1. Toprak

Tepe'de toprak, anlatıcı tarafından dev gibi bir vücuda sahip bir canlıya, bir yaratığa benzetilmiştir. Örneğin, anlatıcı tepeyi ve orada bulunan toprakları anlatırken “Burası, tepelerin arasındır ve toprağın bedeni burada yağlı ve şişkin kıvrımlarla kat kat olmuştu” (Aynı, s.11) ve “Lure, masmavi ve sakın, duygusuz kocaman dağ gövdesiyle batıyı tıkararak bütün memlekete hakimdir” (Aynı, s.13) gibi ifadeler kullanmaktadır.

Anlatıcı, kendisine göre nefes alan toprağın canlılığını aşağıdaki örneklerde çok güzel anlatmıştır:

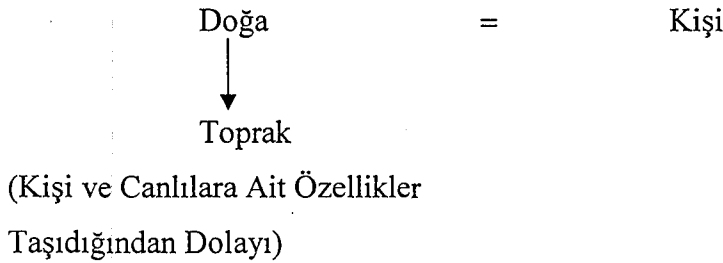
Bu toprak! Bu uzanan, her yanı geniş, yağlı, ağır toprak; su ve ağaçtan yükile, nehirlerle, ırmaklarla, ormanlarla, dağlarla, tepelerle, şişmekler içinde dönen yuvarlak şehirlerle, kıllarına yapışıp kalmış insan kümelerle bu toprak, sakın canlı bir mahluk, sakın bir vücut olmasın? ... Ya bu yamaç, tepelerin arasındaki bu kıvrıntı, toprağını tırtıkladığım bu yer, çapamın keskin ağzı altında birdenbire kımıldanıverirse?...

Hayat mı? Elbette hayat. Zira kımıldanıyor bu toprak. On yıl evvel, bir sarsılmıştı. Aşağıda, Aix tarafında köyler yıkılmıştı. Manosque'un çanları, kulelerin tepesinde kendi kendine çalmıştı (Aynı, s.39).

Anlatıcı, tepedeki ormanda çıkan yangında, bütün gücüyle mücadele eden, yenmek için uğraşan toprağı canlı bir varlık olarak görmekte, adeta kudurduğunu belirtmektedir: “Fakat aşağıda toprak kudurmuş gibiydi” (Aynı, s.104).

Toprak → Dev Gövdesi (Bedeni, Vücudu) / → Kişi
 Kımıldayan, Hayatı Olan,
 Canlı, Kudurmuş Toprak /
 Toprağın Ayaklarının Altı
 (Yrd)

Yukarıda görüldüğü gibi, canlı bir varlığa ve kişilere ait olabilecek özellikler toprağın kişiye benzetilmesinde yardımcı görev üstlenmektedir. Bu özellikleri sayesinde doğanın kişileştirmesinden söz edebiliriz. Diğer taraftan söz konusu olan benzetme sayesinde doğa ile kişi arasında bir eşitlik gözlenmektedir:

Doğaya ait diğer ögeler olan su, fırtına, yangın, ağaçlar, bitkiler, gökyüzü, gece ve gündüz, tepe ve rüzgâr için de yukarıda toprak ile kişi ya da herhangi bir canlı arasında gördüğümüz ilişkiden söz edebiliriz. Aşağıda bunları sırasıyla göstermeye çalışacağız.

4.3.2. Fırtına

Tepe'de kişisel özellikler kazandırılarak kişiye benzetilen bir diğer önemli doğal öge de fırtınadır. Fırtına, boğa gücüne sahip bir canlı varlık gibi gösterilmektedir:

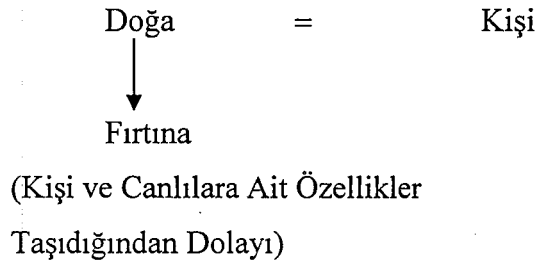
Nehrin geçitlerini tıkayan bora, artık yerinden kalkmıştı. Otlarla kamçılanmış bir boğa gibi, kendini ovanın çamurundan kurtarmıştı. Adaleli sırtı şişmiş, artık tepeleri atlayarak gök yüzünde dolaşmağa başlamıştı (Aynı, s.29).

Bastides Blanches yaşayanlarının zaman zaman işini zorlaştıran fırtına, bu gücü yüzünden kişileştirilerek verilmiştir. Yerinden kalkmak, kendini kurtarmak, sırtının şişmesi, atlamak ve dolaşmak gibi sadece kişilerin ve diğer canlıların yapabileceği eylemler, fırtına için kullanılmıştır. Bu özellikler fırtınanın kişiye benzetilmesini sağlamaktadır, başka bir ifadeyle yardımcı olmaktadır:

Fırtına	→	Sırt / Atlamak/ Dolaşmak	→	Canlı Bir Varlık (Boğa)
---------	---	--------------------------	---	----------------------------

(Yrd)

Fırtına da kişilere ait özelliklerle kişileştirilmiş ve doğa-kişi eşitliği sağlanmıştır:

Yukarıdaki şemamız doğa-kışi eşitliğini açıkça ifade etmektedir:

4.3.3. Yangın

Doğal bir olay olarak kabul ettiğimiz için burada incelemeye değer bulduğumuz yangın da *Tepe*'de kişileştirilerek verilmiştir. Yangın, tehlikeli bir yaratık gibi anlatılır ve ayrı bir kişiymiş gibi gösterilerek romanın diğer kişileri ile mücadele eder. Gerçekten de anlatıcı, Hospitaliers koruluğunda çıkan yangının giderek hızlanışını ve önüne geçeni nasıl yakıp geçtiğini aşağıdaki alıntıda çok güzel vermektedir:

O zamandan beri kızıl başını, ormanlara ve fundalıklı boz kırlara daldırıyor, alevden karnı peşisıra geliyor, kuyruğu daha arkada korları ve külleri havaya savuruyor. Sürünüyor, sıçırıyor, ilerliyor. Şuraya bir pençe, buraya bir pençe atıyor. Ötede bir meşeliğin karnını deşiyor, beride çenesini bir açıp kapamakla yirmi otuz çamı birden yutuyor. İstikamet almak için dilinin ucile havayı yokluyor. Sanki nereye gideceğini biliyor gibi (Aynı, s.97-98).

Gittikçe daha çok büyüyen yangının, onunla mücadele eden kişilere üstün oluşunu da şu alıntıda görmekteyiz:

Çalılar bir müddet küfür ede ede dayandılar. Sonra alev, atıldı onların üzerine ve mavi ayaklarile tepindi, durdu. Neşesinden bağıra bağıra raksetti. Fakat kurnaz, bir taraftan raksederken, öbür taraftan da öteki ardıçlara doğru sinsi sinsi sokuluyordu. Zaten onları koruyacak kimse yoktu. Bir hamlede yere serildiler. Hiçüz çıgıldılar bitmemişti ki alev, düz ve serbest bir sahada otların sırtından aşmağa başladı (Aynı, s.104-105).

Raksetmek, kurnazlık etmek, yakalamak, yere yatırmak gibi kişilere ait özelliklerle verilen yangın ile Maurras arasındaki mücadele, anlatıcının aşağıdaki ifadeleri ile okuyucuya aktarılmıştır:

Ansızın Maurras'la alev karşı karşıya geldiler. Artık karşılıklı rakediyor, birbirlerini itiyorlar, tekrar saldırıyorlar, birbirlerini didik didik ediyorlar ve küfür savuruyorlar... Fakat alev, kurnazlık ediyor. Bacaklarını bükerek sanki artık yerden kalkıp defoluyormuş gibi havaya sıçırıyor. Bir zar kadar inçelen vücudunun gerisindeki tepe, bütün o yanmış tepe olduğu gibi görülüyor (Aynı, s.105).

Jaume ile yangın arasında da bir mücadelenin yaşandığını anlatıcının, "Ah şu dost ateşin gidişi! Ayakların altından, hızını alan bir muharip gibi yere eğilmiş saldırıyor. Şimdi düşmanı belinden yakaladı, yere yatırdı, boğacak" (Aynı, s.110) sözlerinden anlamaktayız.

Yukarıda belirttiğimiz gibi yakalamak, ilerlemek, havayı yoklamak, sinsi sinsi sokulmak, itmek ve raksetmek gibi kişisel özellikler kazandırılarak verilen yangın, kişiye benzetilmektedir:

Yangın	→	Başını Daldırmak / Karın/	→	Kişi
		Sürünmek, Sıçramak, İlerlemek/		
		Çeneyi Açıp Kapamak /		
		Dilinin Ucu ile Havayı Yoklamak/		
		Küfür Etmek / Ayakları ile Dayanmak/		
		Kurnazlık Etmek / Raksetmek /		
		Sinsi Sinsi Sokulmak / İtmek /		
		Saldırmak / Yakalamak /		
		Yere Yatırmak / Boğmak		
		(Yrd)		

Yukarıdaki şemada da görüldüğü gibi yangının kişiye dönüşümü söz konusudur ve bu kişisel özellikler dönüşümde yardımcı rol oynamaktadır. Böylelikle doğa ile kişi arasında bir ilişki doğmaktadır:

Görünüşü bozkıra can verir, hayat bağışlar. Kuruyunca, kökü zayıflar, dikenleri daha da sertleşir. Romanda işte bu döngüle de kişileştirilmiştir. Bir kişi gibi yelin önüne düşmektedir: “Esen yellerin önüne düşer sonra” (Aynı, s.20). Ayrıca, orman uğuldamakta, odunlar da kişiler gibi fısıldaşmaktadır (Aynı, s.37).

Romanlardaki raksetmek, homurdanmak, sadaka istemek, önüne düşmek gibi yalnızca kişilerin yapabileceği eylemler, ağaç ve bitkileri kişileştirmede rol oynamaktadır. Yani dönüşüme yardımcı olan eylemlerdir:

Ağaçlar / Bitkiler → Raksetmek / Gürlemek / → Kişi
 Homurdanmak / İnlemek /
 Sadaka İstemek / Kemikleri
 Çatırdamak / Önüne Düşmek /
 Uğuldamak
 (Yrd)

Yukarıdaki dönüşüm sayesinde, ağaçlar ve bitkiler ile kişi arasında bir eşitlik söz konusudur. Başka bir deyişle, kişi veya canlılara ait özellikler kazandırılarak doğa-kişi eşitliği oluşmuştur:

Doğa = Kişi
 ↓ ↓
 Ağaçlar / Bitkiler / Döngeler Kişi ve Canlılara Ait Özellikler

Yukarıdaki şemada da görüldüğü gibi, kişiler ile kişisel özellikler kazanan ağaçlar, bitkiler ve döngüle arasında oluşan benzerlik, aralarında eşitlik sağlamaktadır.

4.3.5. Gökyüzü, Güneş ve Gece

Tepe romanında, doğal öğeler olarak alabileceğimiz gökyüzü, güneş ve gece de kişileştirilmiştir. Örneğin gecenin kişiye benzetildiğini anlatıcının “Gece, vadiyi doldurmuştu bile. Şimdi de tepenin böğürlerini okşuyordu” (Aynı, s.21) cümlesinden gecenin vadiyi doldurma ve özellikle de böğür okşama eylemlerinden anlamaktayız.

Tam anlamıyla kişileştirilmiş olmasalar da, güneş ve gökyüzü de hayat kazanmakta, bir bakıma kişileştirilmektedir. Örneğin gökyüzünün tıpkı dolu altında kalmış saç bir kubbe gibi çınlaması” (Aynı, s.24) ve birçok değişik olayın yaşandığı bir yer olması onu canlı kılmaktadır. “Daha dün gökyüzü gürültünün mahşeri olmuştu. Harp arabaları, demir ayaklı atlar, bir dörtunal velvelesi, bir hiddet kişnemesi içinde oradan gelip geçmişlerdi” (Aynı, s.33) anlatımında bunu görebilmekteyiz.

Anlatıcının, güneşin doğuşunu çok güzel anlattığı “*Bu sisin arasından güneş, tıpkı bir nar gibi doğuyor*” (Aynı, s.45) ifadesi ile de güneş hayat kazanmaktadır. Diğer yandan, tıpkı bir kişinin bir köyü veya başka bir yeri beklediği gibi gökyüzündeki büyük bir yıldız Lure’un üstünden, sabaha kadar köyü beklemiştir” (Aynı, s.133). Burada da, okşamak, beklemek gibi eylemler kişilere ait özelliklerdir; gökyüzü, güneş ve gecenin kişileştirilmesine yardımcıdırlar:

Gökyüzü / Güneş / Gece → Okşamak / Köyü Beklemek... → Kişi
(Yrd)

Yukarıda gördüğümüz diğer benzetmelerde olduğu gibi gökyüzü, güneş ve gecenin de kişiye benzetilmeleri, kişi ile doğa arasında yine bir ilişki yaratmaktadır:

Doğa = Kişi
↓
Gökyüzü / Güneş / Gece ve Gündüz
(Kişi ve Canlılara Ait Özellikler Taşıdığından Dolayı)

Yukarıdaki şemamızda da gösterildiği gibi, kişilere ait özellikler kazanarak kişileştirilen gökyüzü, güneş, gece ve gündüz ile kişi arasında oluşan bu ilişki ise eşitlikten ibarettir. Diğer yandan, her iki romanın farklılık gösterdikleri bir diğer nokta da burasıdır. *Ortadirek*’te gökyüzü, güneş, gece ve gündüzün *Tepe*’de olduğu gibi kişileştirildikleri görülmemektedir.

4.3.6. Rüzgâr

Fırtına, güneş ve gece gibi rüzgâr da bir doğa olayıdır. Bu yüzden “Doğanın Kişileştirilmesi” başlığı altında incelenmesini uygun bulmaktayız. *Tepe* romanında rüzgâr, bir kişinin her hangi bir sebepten dolayı kendi kendine homurdandığı gibi homurdanmakta (Aynı, s.41) ve böylelikle kişileştirilmektedir.

Ortadirek'te ise rüzgâr, romandaki deyimiyile yel kişinin dili ile bir şey yaladığı gibi toprağı yalamaktadır: Güz yelleri neredeyse esmeye başlayacak. Boz toprağı soğuk, ürpertici bir yel yaladı yalayacak (Aynı, s.10).

Ortadirek'te kullanılan yalamak ve *Tepe*'de kullanılan homurdanmak eylemleri rüzgârın kişiye benzetilmesinde yardımcı görevi görmektedir:

Rüzgâr → Homurdanmak / Yalamak → Kişi
(Yrd)

İşte bu yüzden burada da doğa-kişi ilişkisi devam etmektedir:

Doğa = Kişi
↓
Rüzgâr
(Kişi ve Canlılara Ait Özellikler
Taşdığından Dolayı)

Diğer doğa öğelerinde olduğu gibi, buradaki ilişki yine bir eşitlik şeklindedir ve yukarıdaki şemada da belirtilmektedir.

4.3.7. Tepe

Tepe romanında, diğer doğal öğeler nasıl kişileştirilerek verildiyse, Bastides Blanchés yaşayanlarının yaşadığı tepe de canlılara ait bazı özelliklerle aynı şekilde kişileştirilmiştir. Örneğin canlı olması gibi. Janet'nin Gondran'a söylediği aşağıdaki sözleri tepenin canlılığını açıkça göstermektedir:

Tepe... Bir gün tepeyi anlarsın sen. Şimdilik otların arasına bir öküz gibi yatmış, yalnız sırtı görünüyor tepenin; karıncalar kıllarına çıkmışlar, ötesinde berisinde koşuyorlar. Şimdilik yatmıştır o, eğer bir de kalkacak olursa, o zaman sapıtıp sapıtmadığını anlarsın (Aynı, s.28).

Janet ile yaptığı bir konuşma sırasında ise Jaume, ayakları altında tepenin, dağ başının, canlı ve müthiş, kımıldandığını hissetmiştir (Aynı, s.83). Ayrıca, tepede çıkan yangında hakaret gören, dayak yiyen tepe, tıpkı bir kişi gibi yangına yenilecek ve yere serilecek gibi görünmektedir (Aynı, s.110). Gondran ise Jaume ile arasında geçen bir konuşmada tepenin kımıldadığını gördüğünü söylemektedir (Aynı, s.121).

Diğer yandan, yangını söndürmeye çalışan kişilerden biri olan Jaume, tepenin eskiden ne kadar farklı olduğunu düşünürken onu bir kişi gibi algılamaktadır. Anlatıcının, Jaume'un düşüncelerini aktardığı aşağıdaki alıntısına bir bakalım:

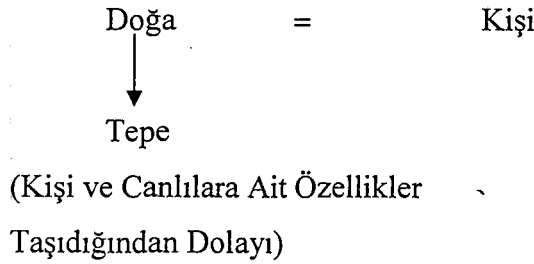
Bu sefer elinden kurtulduk. Ama tam zamanında kurtulduk. Gelecek sefer avucunun içindeyiz... Eskiden ne iyidi. Tepe bize karşı hiç bir şey yapmamıştı, hiç bir şey dememişti. Ne iyi bir tepeydi o. Ne güzel şarkıları vardı. Kocaman bir eşek arısı gibi vızıldar dururdu. Hiç bir şeye aldırığı yoktu. Öyle uzun uzun kazmağa ne hacet. Bir iki kere bele dayandın mı, kafi. Hiç korkmadan üstüne çıkardık. Bize söz söylediği anlarda, tıpkı bir kaynak gibiydi. Zaten bize serin kaynaklarile ve çamlarile söz söylediler (Aynı, s.115).

Yatmak, kalkmak, dayak yemek, yere serilmek gibi eylemler ise tepenin kişileştirilmesinde rol oynamakta ve doğanın kişiye benzetilmesi dönüşümünü sağlamaktadırlar:

Tepe	→	Yatmak / Sırt / Karın / Kalkmak / Sapıtmak / Kımıldamak / Elinden Kurtulmak Hakaret Görmek / Dayak Yemek / Avucunun İçinde Olmak / Yere Serilmek / Yapmak / Demek / Aldırmamak / Şarkı Söylemek / Söz Söylemek	→	Kişi
------	---	---	---	------

(Yrd)

Yukarıdaki şemamızda yer alan ve tepenin kişileştirilmesinde rol oynamayan her bir eylem yine bir doğa-kışi ilişkisinin doğmasına neden olmaktadır:

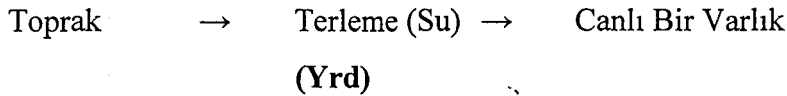

Yukarıdaki şema bize, kişisel özellikler kazanan tepenin, kişiye benzetilmesiyle aralarında oluşan eşitliği göstermektedir. Kısaca belirtmek gerekirse, yalnızca *Tepe*'de var olan tepenin kişileştirilmesi *Ortadirek*'te söz konusu değildir.

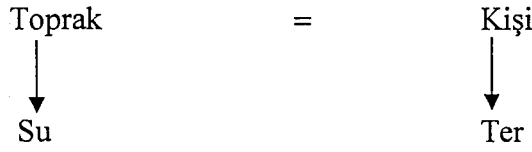
4.3.8. Su

Tepe romanında suyun, kişiler için ne kadar önemli olduğunu ve suyun yokluğunun onlar için ne kadar zor durumlar yarattığını daha önceki bölümlerde değinmiştik. Bastides Blanchés yaşayanları için de olmazsa olmaz bir madde olan su, insan vücudu ile özdeşleştirilerek verilmiştir. Kişilere mahsus olan ter ile doğada bulunan su, toprağın teri olarak nitelendirildiği için kişi ile olan ilişkisinden söz edebiliriz. Jaume'un aşağıdaki sözünü buna örnek olarak alabiliriz: "Jaume: - Bazan, dedi, bu su hiç gürültü yapmaz. Toprakta yavaşça, ter gibi, sızar" (Aynı, s.55).

Burada suyun kendisi kişileştirilmemekte, toprağa ait bir özellik olarak toprağın kişileştirilmesinde rol oynamaktadır:

Kısacası doğa, yani toprak su sayesinde tıpkı kişi gibi terlemektedir. Bu özelliğinden dolayı toprak ile kişi arasında bir benzerlik vardır. Bu benzerlik de doğa-kışi eşitliğini ortaya çıkarmaktadır. Doğa-kışi arasındaki bu eşitliği gösteren aşağıdaki şema ile bu bölümümüz sona ermektedir.

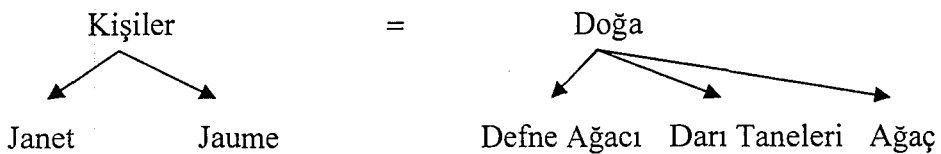
4.4. Kişinin Doğaya Benzetilmesi

Gerçek hayatta bazen insanları tanıtmak ve tasvir etmek amacıyla onları doğada var olan nesnelere benzetme yoluna başvurulur. Örneğin “gözleri güneş gibi parlıyordu” veya “dal gibi bir vücudu var” gibi tanımlamalar yapılabilir. Bu türden örnekler edebiyat eserlerinde sıkça görülmektedir. Diğer bir anlatımla yazarlar benzetme sanatına başvurmaktadırlar. *Tepe* romanında da kişileri veya onların davranışlarını anlatmak için zaman zaman doğada bulunan bitkilere, doğal olaylara veya hayvanlara benzetme yoluna başvurulmaktadır. Örneğin, Gondran’ın kayınpederi Janet, anlatıcı tarafından dimdik, bir defne ağacı gövdesine benzetilmektedir (Aynı, s.17). Janet ile ilgili bir diğer benzetme de aşağıda görülmektedir:

Bu akşam Janet’nin somurtkanlığı üstünde. Burnu granit mavisi; burun direği kaskatı, delikleri ise çakmak taşının kenarları gibi gibi yarı şeffaf. Açık kalmış bir gözü, gölgede bir taş pırıltısıyla yanıyor, hani şu, toprağın yağlı tabakası içine gizlenip te, bermutat dosdoğru giden cilalı saban demirini bile yolundan kaydırtan bir kaya parçası gibi pırıldıyor (Aynı, s.25).

Romanda doğaya benzetilen bir diğer kişi de Jaume’dur. Jaume’un duruşu tıpkı bir ağaca benzetilmektedir: “Jaume, bir adımda yanlarına geliyor. Sağ eli Maurras’ın omzunda, sol eli Gondran’ın omuzunda, dal budak salmış bir ağaç heybetile duruyor” (Aynı, s.95).

Yukarıdaki örneklerde kişi ile doğa arasında bir benzetme olduğundan ikisi arasında bir eşitlik durumundan söz etmek mümkündür: Bunu şu şekilde şekillendirebiliriz:

Diğer bir deyişle, kişinin doğaya benzetilmesinde doğaya ait olan defne ağacı, darı taneleri yardımcı rol oynamaktadır:

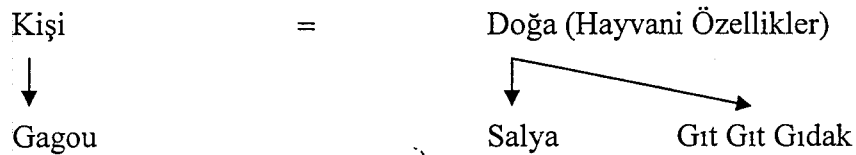
Janet / Jaume → Defne Ağacı / Darı Taneleri / Ağaç → Doğa
(Yrd)

Romandaki kişilerden biri olan Gagou doğada yaşayan hatta doğaya ait olan birisidir. Öyle ki, onu tanımlamak için Giono, hayvan figürlerinden yararlanmıştır. Romanı okuduğumuzda Gagou'nun yarı hayvan yarı insan görünümlü bir kişi olduğunu görmekteyiz. Aşağıdaki alıntı Gagou'nun bu özelliğini açıkça göz önüne sermektedir:

Gagou, çıkıyor. Yine o hırpani kıyafet, göğüs bağır açık. Kocaman kafasını aya kalıdırıyor. Beyaz ışığın içinde salyalı dudaklarını uzatmış, tempoyla hafiften bir gıt gıt gıdak tutturmuş. Gagou, şarkı söylüyor.

Hem, oynuyor da. Mehtap, onu pesten bir velveyle doldurmuş: Adeta hiç ayaklarını kımıldatmaksızın, sanki otların ucunda geziniyormuş gibi hafifçe kıvraniyor, göbek atıyor, irkiliyor. Gece, Gagou'yu sarhoş etmişti (Aynı, s.62).

Gagou'nun ağızındaki salya ile tavuk gibi sesler çıkarması, ona hayvansal özellikler katmaktadır. Doğaya yakın olmaları ve içinde yaşamalarından dolayı, hayvanları da doğanın bir ögesi olarak düşündüğümüzde, Gagou burada doğaya benzetilmektedir. Bu nedenle Gagou ile doğa arasında bir eşitlik söz konusudur. Bunu, aşağıdaki gibi ifade edebiliriz:

Salyalı dudakları olan ve gıt gıt gıdak diye sesler çıkaran (Aynı, s.62) Gagou'nun taşıdığı bu hayvani özellikler, onun hayvana benzetilmesinde yardımcı rol oynamaktadır. Gagou'nun hayvana benzetilmesi bir dönüşümdür. Bu dönüşümü aşağıda görmekteyiz:

Gagou → Salya / Tavuk Sesleri → Hayvan
(Yrd)

Ortadirek romanında ise *Tepe* romanında olduğu gibi kişilerin doğaya benzetilmesi görülmemektedir.

4.5. Kişinin Doğa ile Mücadelesi

Metin dışı dünyada insan, kendi ihtiyaçlarını gidermek veya geçimini sağlamak için içinde yaşadığı doğadan yararlanmaktadır. Fakat diğer yandan hayatını olumsuz yönde etkileyen yağmur, rüzgâr, deprem v.b. doğal olaylar ile de karşılaşmakta ve onlarla mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Metin içi dünyada da bu böyledir. Örneğin *Tepe*'deki Bastides Blanches yaşayanları da aynı zorluklar ile karşılaşmakta ve hayatlarını kolaylaştırmak için bunların üstesinden gelmeye çalışmaktadırlar. Anlaşılacağı üzere doğa ile kişi arasında burada da bir ilişki söz konusudur.

Tepe'de olduğu gibi *Ortadirek*'te de kişiler, içinde yaşadıkları doğadan yararlandıkları kadar, onun içinde var olan veya onun sebep olduğu zor durumlar ile de karşı karşıya kalmakta ve mücadele etmektedirler. Romandaki kişiler, Çukurova'ya inmek için yola koyulmuşlardır. Yolculuk sırasında, ilerlemelerini zorlaştıran doğa engelleri ile karşılaşmaktadırlar. Bunlardan başlıcaları aşılması zor yollar, yağmur, soğuk, sıcak ve susuzluktur. Kişiler bir an önce Çukurova'ya varmak için bu zorlukların üstesinden gelmeye çalışmakta, yani onlarla mücadele etmektedirler. Böylelikle doğa ile kişi arasında burada da bir ilişki oluşmaktadır.

Çalışmamızın bu kısmında, romanlardaki kişilerin hangi doğal zorluklar ve engellerle karşılaştıklarını tek tek ele alarak aralarındaki ilişkiyi göstermeye çalışacağız ve bunlarla nasıl bir ilişki içerisinde olduklarını araştıracağız. Kısaca belirtmek gerekirse, aşağıda ele alacağımız her bir doğa ögesi ile kişi arasındaki ilişki ayrılıktan ibarettir. Çünkü her biri, kişinin karşısında bir zorluk, bir engel olarak çıkmaktadır.

4.5.1. Ulaşım zorluğu

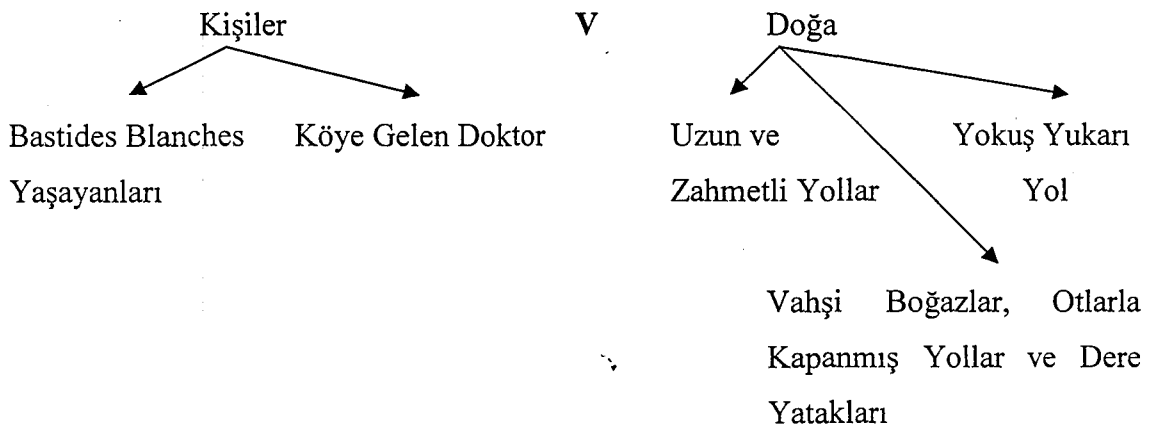
Tepe ve Ortadirek romanlarının benzerlik gösterdikleri bir diğer nokta, her ikisinde de kişilerin ulaşımının zor olmasıdır.

Yaşadıkları yerin bir tepede bulunmasından dolayı, *Tepe*'deki kişilerin yaşadığı başlıca doğal zorluk ulaşım zorluğu, yani yollarının zahmetli, şehrin de uzak oluşudur (Aynı, s.15). Diğer yandan kişilerin yaşadıkları köy, doğanın içinde olduğu için çevredeki bitki örtüsü de onların ulaşımını zorlaştırmaktadır. Örneğin rahatsızlanan Janet için çağrılan ve tepede bulunan Bastides Blanchés'a çıkarken biraz zorlanan doktor, buraya ancak üç saatte çıkabildiğini belirtmektedir (Aynı, s.21).

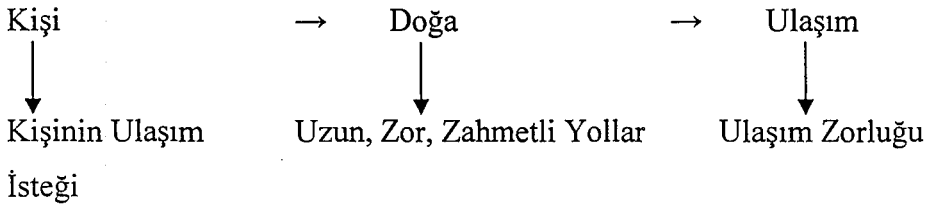
Gondran'ın satın almış olduğu zeytinliğin yolunun ne kadar zor bir yol olduğunu anlatıcının aşağıdaki sözlerinden anlamaktayız:

Yalnız uzaktı. Gidilecek yol olmadığı için büsbütün uzak geliyordu. Dere içlerine inmek, çalı ve böğürtlenle arap saçına dönmüş sel yataklarından gitmek, içinde taşların eşkiya suratile dizildikleri vahşi boğazlardan geçerek tepeleri dolanmak lazım geliyordu (Aynı, s.35).

Ulaşım açısından bakıldığında doğa, kişilerin ulaşımını güçleştirmekte ve aralarında bir ayrılık oluşturmaktadır. Romandaki kişiler ile doğa arasındaki bu ilişkiyi şöyle gösterebiliriz:

Doğa ile kişi arasında bir çeşit mücadele söz konusu olduğu için yukarıda da görüldüğü gibi ikisi arasında bir ayrılık söz konusudur. Diğer yandan doğa, kişinin kolay ulaşım sağlamasında engelleyici rol oynamaktadır:

(Eng)

Tepe'de olduğu gibi *Ortadirek*'teki kişilerin yaşadıkları başlıca doğal zorluk ulaşım zorluğudur. Uzun, taşlı ve aşılması zor yollar, dik yokuşlar, aşılması zor dağlar, geçilmesi zor sular romandaki kişilerin yolculuklarını zorlaştırmaktadır:

Romanda, Yalak köyünün yaşlılarından olan Meryemce'nin en çok zorlandığı yer dik yokuşlardır. Aşağıdaki alıntılar, Meryemce'nin yokuşlar karşısındaki durumunu bizlere göstermektedir:

Yokuş yukarı baktı. Bir belalı yokuş. Dik, kaygan, küçük küçük taşlıydı. Yokuşa baktıkça içi kararıyor, umudu kesiliyor, dizlerinin bağı çözülüyordu... Şu yolların da yokuşu olmasa, dağı olmasa, geçilmez suyu olmasa, yağmuru, boranı, karı buzu olmasa... (Aynı, s.204-205)

...

Şu yokuşun başına varmalı, isterse sonra da ölmeli... Ellerini yere koydu:

“Ya Allahım, sen yardım et sürmelim,” diye bağırdı. “Yusufu kuyuda koymayan sen yardım et!”

...Yanında yönünde bir değnek aranıyordu. Ah bir değnek olsaydı. Yokuşu da çıkmak iş mi? (Aynı, s.207)

Yokuşlar öyle dik yokuşlardır ki, çıkarken zorlanan yalnızca Meryemce değildir. Oğlu Ali için de yokuşlar zor çıkılacak gibi görünmektedir: “Yokuş gözünde dumanlandı. Bu yokuş hiçbir vakit çıkılmaz” (Aynı, s.309). Ali yokuşu çıktığında yorulmuştur: “Ali, yokuşun başına çıktığında bitmişti” (Aynı, s.95).

Ali'nin eşi Elif ve çocukları da yokuşları çıkmakta zorlanmaktadırlar. Süleymanlı'nın yokuşunu gördüğünde yere çöker (Aynı, s.303). Çocuklar da analarının yanına çöker. Süzülmüş gitmiş kararmışlardır. Gözleri kocamandır ikisinin de. Yüzleri kadar (Aynı, s.304).

Yol boyunca , en çok zorlanan ve yorulan kişi olan Ali için yollar bitmez tükenmez gibi gelmektedir. Bu gidişle bu yolu üç kere yürümekle bile Çukurova'ya varılamayacağını düşünen Ali'nin (Aynı, s.144) yollar hakkındaki düşüncesi aşağıdaki gibidir:

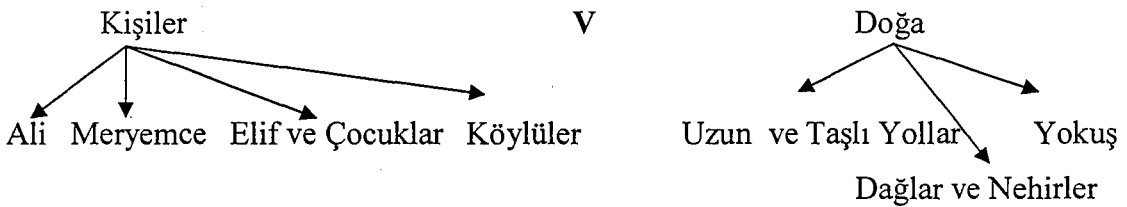
...uzun, upuzun yol! Yollar biter mi? Şu yolun nasıl sonuna gelinir? Gözleri kararıyordu. Yolu bir türlü bitiremeyeceğini sanıyordu. Şimdiye kadar bu yollar, yıllarca, yukardan aşağı, aşağıdan yukarı nasıl olmuş da tükenmişti? (Aynı,s.185-186)

Yokuşların dikliği, yolların uzunluğu bir yana, yolların taşlı oluşu da kişilerin yolculuklarını zorlaştırmaktadır. Anlatıcının ifadesi bu ulaşım zorluğunu çok güzel açıklamaktadır: “Her yerde yalınayak yürünürdü de, kayada, çakmaktaşıdan keskin kayada, ormanda, dikenlikte, suda, bataklıkta, her yerde yürünürdü de kepir taşlıkta yalınayak yürünmezdi” (Aynı, s.170).

Doğanın öyle engelleri vardır ki, bunlar karşısında bütün kişiler zorlanmaktadırlar:

Süleymanlının yokuşu daha ilerde. Dik, sarp. Öyle bir yokuş ki dibinden başını göremezsin. Tam sabahtan ikindiye dek çeker. Köylü yokuşa geldi mi, önünde yığılır kalırdı. Hastalar, kocalar yokuşta bir baş belası olurdu (Aynı, s.225).

Kişiler doğa karşısında zorlandıkları için, doğal olarak aralarında bir ayrılık oluşmaktadır. Kişiler ile doğa arasındaki bu ilişkiyi şöyle gösterebiliriz:

Kişi ile doğa arasındaki bu ayrılık yanında ayrıca, doğa, başka bir anlatımla uzun, taşlı, dik v.b. yollar kişinin kolay ulaşım sağlamasında engelleyici rol oynamaktadır:

Yalak Köylüleri → Uzun, Taşlı Yollar / → Çukurova'ya Varış
 Yokuş / Dağlar ve
 Nehirler
 (Ö) (Eng) (N)

Kısaca belirtmek gerekirse, *Tepe* ve *Ortadirek*'teki kişilerin karşılaştıkları diğer doğal zorluklarla arasındaki ilişki, yukarıda gördüğümüz kişinin ulaşımı sırasındaki ilişkisi ile aynıdır. Yine bir ayrılık söz konusudur. Bunları da şematize ederek sırasıyla ileriki bölümlerde ele alacağız.

4.5.2. Rüzgâr

Tepe'de kişilerin karşı karşıya geldikleri ve zaman zaman günlük yaşamlarını zorlaştıran bir diğer doğal güçlük rüzgârdır. Aşağıdaki alıntıda Bastides Blanchés da geçen bir akşamda çıkan rüzgâr anlatılmaktadır:

Kötü bir akşamdı. Rüzgâr, Rhône'dan esiyordu. Bora, Mondragon geçidini tıkamış olacaktı. Bütün bu rüzgârın nehri, Drôme ırmağının yatağında şahlandı durdu ve kestaneliklere kadar yükselerek büyük dalları kırıp döktü. Nihayet, yavaş yavaş kabardı, dağları aşacak bir hale geldi ve tepelerden aşar aşmaz da, önünde yaprak yumakları, bütün kuvvetile köyün üzerine çöktü (Aynı, s.23-24).

Diğer yandan, Bastides Blanchés'da başlayan rüzgârların ne kadar uzun sürdüğünü “Rüzgâr iki gün iki gece esip durmuştu” (Aynı,s.29) ve “On saat süren bir rüzgârdan sonra, o sabah yepyeni bir gün doğuyor” (Aynı, s.32) ifadelerinden anlamaktayız.

Burada, doğanın birer parçası olan rüzgâr ve bora, kişinin günlük yaşamının normal akışında bir engelleyici durumundadırlar:

Kişinin Günlük Yaşamı → Rüzgâr, Bora → Günlük
 Yaşamın
 (Eng) Zorlaşması

Ortadirek'te Çukurova'ya gitmek için yola çıkan kişilerin karşı karşıya geldikleri ve zaman zaman yolculuklarını yavaşlatan ve zorlaştıran, hatta sağlıklarını bile tehdit eden bir diğer doğal zorluk rüzgârdır.

Köyün ileri gelenlerinden olan ve doğayı diğerlerinden daha iyi tanıyan Koca Halil, rüzgârın yaratabileceği zor durumları bilmektedir: “Bu poyraz, yaman poyraz. Bu esen belalı yel, ta Urumdan gelir. Buyduruverir alimallah” (Aynı, s.69).

Aynı şekilde, anlatıcının aşağıdaki ifadesi de soğuk esen yelin kişiye yapabileceklerini göstermektedir:

Gece yeli esiyor, yıldızlar parlıyordu. Kurumuş kekik kokusu getiriyordu yel. Acı acı... Olmaz. Esen soğuk güz yeli bıçak gibi kesiyor... terli adam duru, bu soğukta dinlenirse, bir satlıcan kapar, bir daha belini doğrultamaz (Aynı, s.99).

Burada ise rüzgâr, kişinin yolculuğunu zorlaştırdığından bir engelleyici durumundadır:

Yalak Köylüleri → Rüzgâr → Çukurova'ya Varış
(Ö) (Eng) (N)

Rüzgâr *Tepe*'deki kişilerin yaşantılarını, *Ortadirek*'teki kişilerin ise yolculuklarını olumsuz yönde etkilediğini söyleyebiliriz. Böyle bir durum kuşkusuz rüzgâr ile kişiler arasında bir ayrılık yaratmaktadır:

Kişiler ↓	V	Doğa ↓
Bastides Blanches Yaşayanları / Yalak Köylüleri		Rüzgâr, Bora

Yukarıdaki şemamızda göstermiş olduğumuz ayrılık, incelediğimiz her iki romandaki kişi- doğa ayrılığı göstermektedir.

4.5.3. Yağmur

Bir doğa olayı olan yağmurun, insanların yaşamında, su kaynaklarını doldurmak ve yetiştirdikleri ürünlere can vermek v.b. olumlu etkileri vardır. Diğer yandan aşırı yağdığında onlara ve yaşantılarına da zarar verebilmektedir. *Tepe*'de Bastides Blanches yaşayanları yağmurun yarattığı olumsuz durumlarla zaman zaman karşılaşmaktadırlar. Romanda anlatıcı, yağmuru ve etkisini çok güzel anlatmaktadır:

Yağmur yağıyordu. Bu, ince, hiddetli, azgın, sonra vakit vakit sükun bulan, yer yer güneşin oklarile delinmiş bir yağmurdu. Rüzgârın ağır elile dövülmüş, fakat inatçı bir yağmur. Sıcak ayakları, yulafları eziyordu (Aynı,s.29).

Köylerine sık sık yağın yağmurdan, köy yaşayanları da zaman zaman şikayet etmektedirler. Bunlardan biri de Gondran'dır. Gondran “- Ne kötü hava! - Ne zaman samanımı kaldırmağa gidecek olsam, hep böyle olur” (Aynı, s.29) diye şikayetini dile getirmektedir.

Diğer yandan, yağmurdan daha kuvvetli olan dolu da kişilerin yaşantılarına zarar vermektedir. Bastides Blanches yaşayanları için dolunun yarattığı olumsuz durumları anlatıcı, “Dolu demek, başakların yerlere serilmesi, yemişlerin didik didik olması, yeşilliğin ölümü demektir” (Aynı, s.52) diyerek ile çok güzel açıklamıştır.

Yağmur, kişinin günlük yaşamını engellediği gibi yulafları ezerek, başakları yere sererek, yemişleri didik didik ederek, yeşilliği öldürerek kişinin geçim kaynağı olan bitkilere de zarar vermekte, hatta kişilerin işlerini de yapmalarına engel olmaktadır:

Kişinin Geçimi → Yağmur → Kişinin Geçiminin
Zorlaştırması

(Eng)

Ortadirek'te de kişilerin Çukurova'ya yolculukları sırasında karşılaştıkları engellerden biri yağmurdur. Yağmur kişilerin yol almasını zaman zaman zorlaştırmaktadır. Aynı zamanda kişiler, yolculuklarını zorlaştıracığı veya sağlıklarını tehdit edeceğini bilmekte ve yağmura yakalanmamak için çabalamaktadırlar. Köyün ileri gelenlerinden olan Muhtar Sefer gördüğü bulut kümelerinin neler yapabileceğini bilmekte ve aşağıdaki gibi dile getirmektedir:

Şu bulutu görür müsünüz? Erciyes üstünden kararır gelir. Yaman gelir. Bu ağaçsız düz yatakta, bu yağmur tutarsa bizi, hepimizi sel alır da gider. Yağmuru yer de, kızınacak ateş, yakacak odun bulamazsak, satlıcan oluruz. Kırfacan gibi dökülürüz (Aynı, s.63).

Yağmur bulutlarını iyi tanıyan Taşbaş'ın “Şunu görüyor musun? Bir tutarsa burayı, ortalık selale gider. O zaman gör kıyameti. O zaman gör rezilliği. Allah vere de biz gediği aşincaya kadar...” (Aynı, s.62) sözünden onun da yağmur bulutlarını ve yapabileceklerini çok iyi bildiğini ve Muhtar Sefer ile aynı düşünceleri paylaştığını görmekteyiz. Anlatıcının aşağıdaki iki farklı ifadesinde yağmurun getirdikleri hakkında bize netbir fikir vermektedir:

“Delicesine bir yağmur yeli geldi. Soğuk, buz gibi. Tozu dumana kattı. Yolun üstünü, bir ipe dizilmiş boncuk gibi sıralanmış göçün üstünü örttü. Ortalığı bir karanlık kapladı, gece karanlığı gibi” (Aynı, s.65).

...

Irgatlar donmuş. Yağmur hışım gibi durmadan iniyor. Herkes kendisinden umudunu kesmiş. Titre ha titre. Yağmur dinmezse hüyükte kalıp donmaktan başka çare yok. Hüyükten inip bir köye sığınmak da var. Ama bir köye ulaşmanın mümkünü yok. Köylerle hüyük arasını seller basmış (Aynı, s.149).

Yalnızca köyün ileri gelenleri değil, doğa ile içi içe yaşayan ve onu iyi tanıyan kişiler, yağın yağmurların başlarına ne kadar bela açabileceğini bilmektedirler. Bunlardan biri de Ali'dir:

Ali şaşırdı.

“Çabuk olmalı,” dedi tekrar. “Güzün yağmur eksik olmaz. Güz yağmurları gibi bela yağmur gördün mü sen? Bir tutarsa perişan eder bizi. Seller alır götürür bizi. Şu dağda bir yağmura tutulmayagör. Topumuz satlıcan olur da ölürüz. Aman Allah esirgesin. Çabuk olmalı. Çabuk, çabuk, çabuk. Yağmur gelmeden...” (Aynı, s.202)

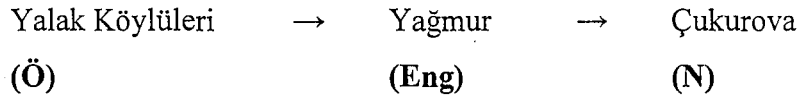
Ali gibi eşi Elif'in de “Şu derenin içinde iki çocuk, bir koca karıylan, itin köpeğin içinde, hırlımın hırsızın ağzında. Bir de yağmur yağarsa, hepimizi sel alır da götürür.” (Aynı, s.311) ve “Bir yağmur geliyor ki... Gök yarılmış dersin. Bir hafta, on gün yağacak. Keşke azıcık daha yürüseydik de Çukurova'ya varsaydık. Varsaydık da bu yağmuru

yemeseydik...” (Aynı, s.319) örneklerinde olduğu gibi korku dolu sözlerinde yağmurun etkisini görebilmekteyiz.

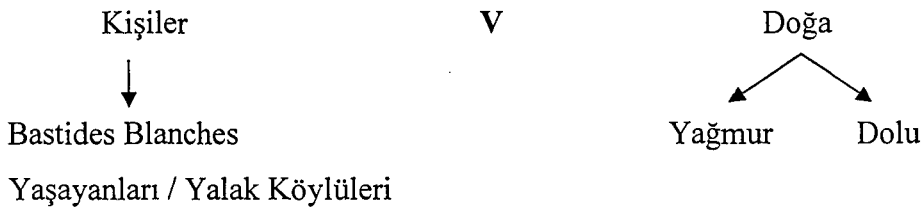
Diğer yandan, yolda yağmura yakalanan Ali ve ailesi, yağmurun yarattığı soğuk ile mücadele etmeye çalışmaktadırlar. Bastıran yağmur altında, karanlıkta, yapayalnız ve kimsesiz kalan Ali ve ailesi, hiçbir yerden bir imdat ışığı görmeyince çareyi birbirlerinin içine girecek derecede bir araya gelmekle bulmaktadırlar. Öyle bir yağmur soğuğu olmuştur ki her biri, dişlerinin birbirine vurmasıyla konuşamayacak hale gelmektedir (Aynı, s.325).

Yukarıdaki örneklerde de gördüğümüz gibi, doğa, yani yağmur ile kişi arasında büyük bir mücadele yaşanmaktadır. Rüzgâr “ben yağarım”, kişi ise “ben sana yenilmem” dercesine birbirleriyle mücadele etmektedirler.

Kişilerin yağmur karşısında kaldıkları bu durum, onların yolculukları için büyük bir engeldir. Doğa, kişilerin Çukurova’ya varmalarını geciktirmekle kalmayıp, kişiler için hayati bir tehlikedir aynı zamanda:

Her iki romanda da görülen yağmur ve dolunun olumsuz etkileri yüzünden kişiler ile aralarında bir ayrılık yaratmaktadır:

Tepe’deki Bastides Blanches yaşayanları ve *Ortadirek*’teki Yalak Köylüleri ile doğa arasında oluşan bu ayrılığı yukarıdaki şemada da görebilmekteyiz:

4.5.4. Susuzluk

Doğal bir zorluk olan susuzluk ile karşı karşıya gelmeleri de *Tepe* ve *Ortadirek* romanlarındaki kişilerin yaşamlarını olumsuz bir şekilde etkilemektedir. *Tepe*'de susuzluk, kişilerin birçok gereksinimlerini karşılamalarına engel olurken, aynı zamanda onları su aramak için zorlu bir arayışa itmektir. Örneğin, su kesildiğinde, Maurras, Arbaus, Jaime ve Gondran köydeki çeşmenin deliğine eğilerek dinlerler ve suyun sesinin kesildiğini anlarlar. Bu yüzden dördü de tepeye çıkarak su aramağa koyuldular (Aynı, s.55).

Bastides Blanches'da görülen susuzluğa güneşin de sıcaklığı eklenince, kişiler çok zor anlar geçirmektedirler. Anlatıcı, köydeki bu durumu aşağıdaki paragrafta şöyle dile getirmektedir: “Şaraptan başka bir şey içildiği yok. Ve mütemadiyen susayan hançereler, mütemadiyen şarap istiyor. Susuzluk Bastides'te nöbet beklemektedir” (Aynı, s.61).

Tepe'de, kişinin yaşamını sürdürmesi için su olmazsa olmaz bir koşuldur. Köyde suyun bir anda kesilmesi, artık köye suyun gelmemesi, onlar için önemli bir sorun teşkil etmektedir. Kısacası, susuzluk yine kişilerin günlük yaşamlarına etki eden bir engelleyicidir:

Kişinin Günlük Yaşamı → Susuzluk → Kişinin Yaşamının
Zorlaşması

(Eng)

Ortadirek romandaki kişiler de yolculukları sırasında su bulmakta güçlük çekmektedirler. Hatta susuz kaldıklarından dolayı yıkanamayıp üstünü başını bit saran bu kişiler, zaman zaman su bulduklarında ne yapacaklarına dair hayal kurmakta veya anlatılan eski bir anı da susuz kalan kişilerin başına gelenleri anımsamaktadırlar. Böylelikle, hayata can veren ve doğa ögesi olarak betimlediğimiz suyun yokluğunun kişinin yaşamı için ne kadar sıkıntı verici olduğunu söyleyebiliriz. Mesela Elif ve Ali arasında geçen aşağıdaki konuşmada, yolculuk boyunca susuzluktan dolayı tüm aileyi bit sardığını anlayabilmekteyiz:

“...Çocukların çamaşırlarındaki biti sabahtan beri kırdım kırdım da bitiremedim. Bitten görünmüyor giyitleri.”

Ali birden bir kaşıntı duydu ki bedeninde, şaşılır.

“ Amanın, avrat,” dedi, “beni de bit almış da, hiç haberim olmamış.” Hart hart kaşınmaya başladı.

Elif:

“Sen, ben, anam, çocuklar, iyice de bir çimeriz. Kirden saçlarım odun gibi oldu.” (Aynı, s.198)

Öyle çaresiz durumdadır ki Ali, su bulduğunda yıkanma ve aptes alma hayalleri bile kurmaktadır (Aynı, s.124). Tüm Yalak köylüsünün de bildiği gibi suyun yokluğu karşısında kaldıkları bu durum, kişilerin başlarına gelen ilk olay değildir. Tüm köylü geçmişte yaşanan zor durumları bilmekte ve bu kişileri anımsamaktadırlar. Aşağıdaki alıntıya bir bakalım:

Tüm köylü Yemeni, kum çöllerini, susuzluktan baygın düşen, su su su diye bağırarak aklını yitiren, sonsuz kum çöllerinde ufuklarca koşan, yiten askerleri, kum fırtınalarını, hurma ağaçlarını, sıtmaları, açlıkları yaşamış gibi biliyordu. (Aynı, s.215)

Diğer doğa zorluklarından farklı olarak suyun yokluğu, kişilerin Çukurova yolculuklarını aksatmamakta ve onların günlük gereksinimlerini karşılamalarına engel olmaktadır:

Kişi → Susuzluk → Günlük Gereksinimlerini
Karşılayamama

(Eng)

Tepe ve Ortadirek romanlarının her ikisinde de bir doğa ögesi olarak ele aldığımız suyun yokluğu, kişilere zor anlar yaşatmakta;

Kişiler	V	Doğa
↓		↓
Bastides Blanches		Su
Yaşayanları / Yolculuk Yapan		
Yalak Köylüleri		

şemasında da görüldüğü gibi kişi-doğa ayrılığı yaratmaktadır.

4.5.5. Güneş

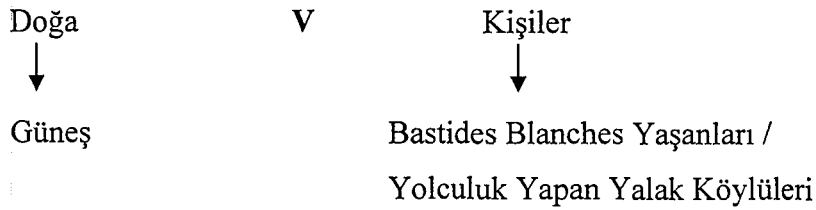
Güneş, metin dışı dünyada olduğu gibi, metin içinde de kişilere hayat vermektedir. Yaşamaları için gerekli ışınları göndermekte, beslenmeleri için gerekli bitkilerin yetişmesine yardımcı olmakta, soğukta onları ısıtmaktadır. Diğer yandan yaydığı aşırı sıcaklık ile de onların hayatlarını zorlaştırmaktadır. İncelediğimiz her iki romanda da güneşin bu etkileri görülmektedir. *Tepe* romanında Bastides Blanchés'taki aşırı sıcaklık için anlatıcı şunları söylemektedir:

İki günden beri güneş, toprağa doğru sıçramış gibidir. Kuru, güneşin böylece yaklaşan kuru, gök yüzünün kenarında çitirdiyor. Hararet, tıpkı bir fırtına yağmuru gibi kesif, dökülüyor. Hava titremektedir. Havayı, büyük ve lüzuci girdaplar bulandırıyor (Aynı, s.61).

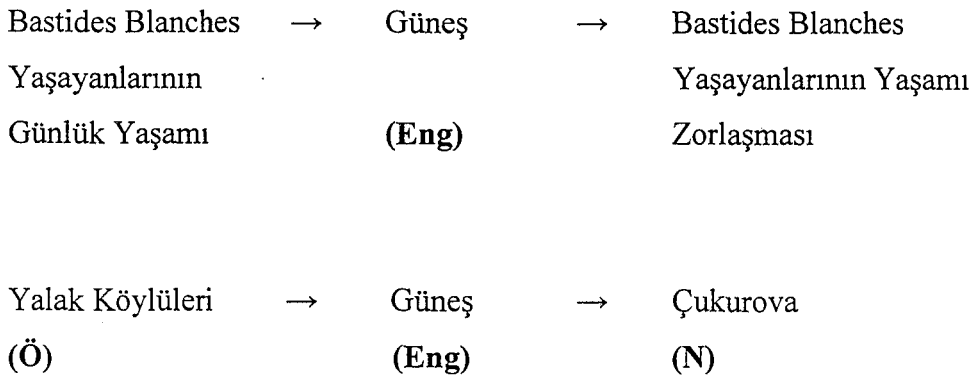
Ortadirek romanında ise aşırı sıcakların yanında soğuk hava da görülmektedir. Kişiler, gece soğuk, gündüz ise sıcak ile mücadele etmek zorundadırlar. Güneşten kaynaklanan aşırı sıcaklık da kişilerin yaptıkları yolculuğu gerçekten zor hale getiren bir diğer doğa ögesidir. Kişilerin normal yaşamlarında bile zaman zaman onları bunaltan aşırı sıcaklık, kızgın güneş altında daha da artmaktadır. Bu durumda yolculuk yapmak onlar için daha da güçleşmektedir:

Ailesi ile birlikte, gittikçe kızdıran güneş (Aynı, s.193) altında kalan Ali, bir yağmur bulutuna bakarak "Bu sıcak yağmur sığağı... Kavur Allahım kavur. Yıldırımli, şimşekli... Önüne geleni götür. Süpür süpür götür!" (Aynı, s.316) diyerek duygularını dile getirmektedir. Her şeyin fazlasının gerçekten zarar olduğunu, Ali'nin bu sözünde görebilmekteyiz.

Her iki romanda da görülen güneşin bu aşırı kızgınlığı, başka bir deyişle güneşin yarattığı olumsuz durumlar kişiler ile arasında bir ayrılık yaratmaktadır:

Diğer yandan güneş, hem Bastides Blanches yaşamını hem de Yalak köylülerinin yolculuklarını zorlaştıran önemli bir engeldir. Başka bir anlatımla güneş, romanlardaki kişileri olumsuz yönde etkileyebilen bir doğa ögesidir:

Yukarıdaki şemalarda her iki romanda da kişileri etkileyen güneşin engelleyici konumu gösterilmektedir.

4.5.6. Yangın

Yangın, kişinin yaşamında kendisinin sebep olduğu bir olay olabildiği gibi, doğal felaket olarak da karşısına çıkmaktadır. *Tepe*'de kişiler, neden meydana geldiği bilinmeyen, Hospitaliers koruluğunu silip süpüren ve “on tepeler”e doğru yakmadığı hiçbir şey bırakmayan (Aynı, s.95) bir yangınla karşılaşmakta, onunla uzun ve çetin bir mücadeleye girmektedirler:

Mücadeleye rağmen, yangın ile başatmenin ne kadar zor bir durum olduğunu, kimi zaman yangının insandan daha güçlü ve üstün olduğunu aşağıdaki anlatımlarda görülmektedir:

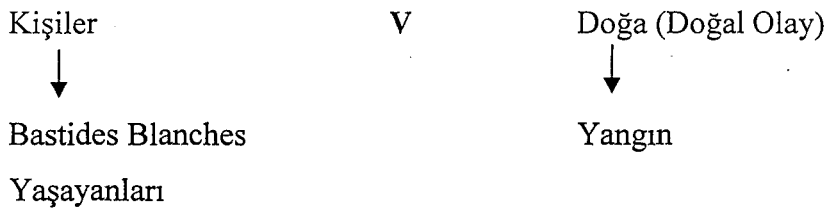
Fakat yangın, tıpkı ateşten bir hayvan gibi öyle dimdik saldırdı ki bütün gün ve ertesi gecenin bir kısmında uğraşmaktan herkesin kolları koptu, beyinleri durdu. Şafak

söktüğü zaman onu evvelkinden daha dinç ve daha neşeli gördüler. Geniş vücudu sel gibi, tepelerin arasında kıvranıp duruyordu. Artık çok geç kalınmıştı (Aynı, s.97).

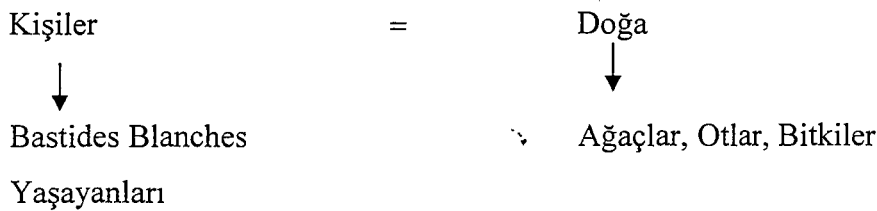
...

Ateş yükseliyor. Dördü de orada bakakalıyorlar. Daha şimdiden en aşağıdaki ağaçlar çitirdiyor. Bir rüzgâr kanadı, Lure'ün duvarları arasından kayıyor ve dumanı yırtıyor. Alev kudurmuş bir su gibi şaha kalkıyor. Gökyüzü, tutuşmuş çam iğnelerinin o ağır yağmurile yüklüdür. Çam kozalaklarının gürültülü uçuşu, kanlı bir çizgiyle dumanı delip geçiyor... Bir duman seli fişkırıyor, gökyüzünü eziyor, bir an rüzgârda sallanıyor, sonra çamurlu adalelerini şişirerek dayanıyor, geriliyor ve içinden can çekişen kuşlar, öbek öbek dökülüyor (Aynı, s.107).

Kişilerin karşı karşıya kaldıkları doğal zorluklardan olan yangın, farklı bir özellik taşımaktadır; Kendi kendine oluşan bir doğal olay olabildiği gibi, kişinin kendisinin de sebep olabileceği bir durumdur. Bu durumda yangın, yalnızca kişilere ve yaşadıkları ortama zarar vermekle kalmayıp doğanın önemli bir kısmına da zarar vermektedir. Burada kişilerin doğa ile aralarındaki ilişki hem ayrılık, hem de eşitliktir. Yangını bir doğal olay gibi düşünersek, kişiler ile yangın arasında ayrılık mevcuttur:

Yangının, hem kişilere hem de doğaya zarar vermesi, doğa ve kişi arasında ortak bir nokta yaratmakta ve onları eşit konuma getirmektedir:

Doğal bir olay olan yangın yine, Bastides Blanches oturanlarının yaşadıkları ortama zarar veren ve Bastides Blanches yaşayanlarının rahat ve huzurları için bir engelleyicidir:

Kişinin Yaşamı ve Yaşadığı Ortam → Yangın → Kişinin Yaşamının ve Yaşadığı Ortamın Bozulması

(Eng)

Yukarıdaki şemamızda yangının engelleyici konumu açıkça gösterilmektedir.

4.5.7. Deprem

Ortadirek romanından farklı olarak *Tepe*'deki kişiler, yalnızca sıradan doğa olayları ile değil, deprem gibi doğal felaketlerle de karşılaşmışlardır. Kişilerin depreme yabancı olmadığını, onunla sık sık karşılaştığını ve yaşamlarını zorlaştırdığını romanı okuduğumuzda açıkça görebilmekteyiz. “Hayat mı? Elbette hayat. Zira kımıldanıyor bu toprak. On yıl evvel, bir sarsılmıştı. Aşağıda, Aix tarafında köyler yıkılmıştı. Manosque'un çanları, kulelerin tepesinde kendi kendine çalmıştı” (Aynı, s.39) ifadesi ile anlaticı, toprağın canlı olduğunu belirtmekte ve depremi çok güzel açıklamaktadır. Depremi, kişilerin hayatını nasıl zorlaştırdığını aşağıdaki alıntıdan da anlayabilmekteyiz:

Gayet ağır, fakat kuvvetini faşedince de müthiş bir hayat, muazzam bir hayat, toprağın dev vücudunu kımıldatıyor; tepede, vadilerde dolaşiyor; ovayı düzeltiyor, nehirleri büküyor, bütün otların ağır bedenini yerinden oynatıyor (Aynı, s.40).

Bu sebepten dolayı, kişi ile deprem, yani doğa arasında bir ayrılık söz konusudur:

Kişiler	V	Doğa
↓		↓
Bastides Blanches		Deprem
Yaşayanları		

Kişinin Günlük Yaşamı → Deprem → Kişinin Yaşamının Zorlaşması

(Eng)

Yukarıdaki şemada da belirtildiği gibi deprem ayrıca, kişilerin yaşadıkları ortamlara da zarar vererek onların yaşamlarını zor hale getirdiğinden dolayı geçici de olsa rahat bir yaşam sürmelerine engel olmaktadır.

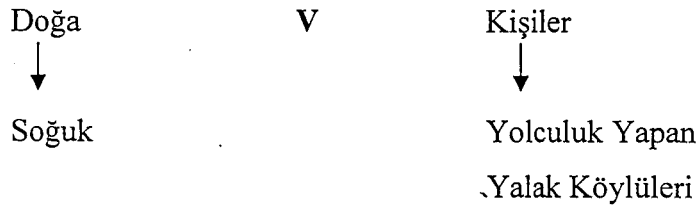
4.5.8. Soğuk

Tepe romanında olmayan, fakat *Ortadirek* romanında var olan bir diğer doğal zorluk soğuktur. Rüzgâr, yağmur v.b. doğal olayların, *Ortadirek*'teki yolculuğa çıkan Yalak köylüleri için birer doğa güçlüğü olduğunu biliyoruz. Bunlardan her birinin yarattığı soğuk ise onların en çok mücadele verdikleri doğa olayıdır. Romanda karşılaştığımız doğa güçlüklerinden bir tanesi de soğuktur. Rüzgâr ve yağmurun yarattığı soğuk hava, kişiler için öyle kötü bir ortam oluşturur ki, insanlar donma tehlikesi bile geçirmektedirler. Anlatıcının “Gökyüzü açıldıkça ayaz da çoğalıyor, keskinleşiyordu... Acı, donduran bir poyraz hızlanmıştı (Aynı, s.68) ifadesinde bu soğuğu görebilmekteyiz. Ali ve ailesi, soğuyan havadan gecenin ayaz olacağını tahmin etmekte ve çareyi bütün gece ateş yakmakta bulmaktadır (Aynı, s.93).

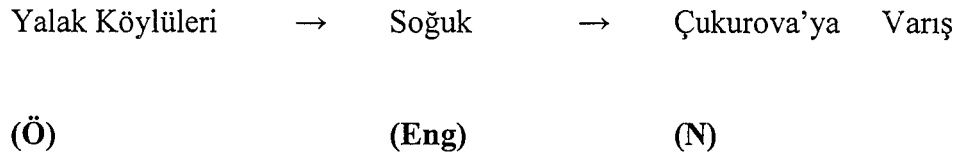
Yağmur ve rüzgâr bir yana, ormanın kendisi de bir soğuk kaynağıdır: Uzaktan orman, yağmur bulutu gibi kararıyordu. Torosun ormanına gelmişlerdi artık. Yaz ortasında bile buz yapardı buralar... Bu gece burada donmazsak. Bereket odun çok. Sen gelene kadar ateş yakarım ki... (Aynı, s.142) Ali ve ailesinin soğuk karşısında düştüğü durumu, anlatıcı aşağıdaki paragrafta çok güzel dile getirmektedir:

Önce çocukların dişleri vurmaya başladı. Babalarının kucağında uçacak gibi titriyorlar... Elif'in de dişleri takırdıyor. Ali, belli etmemek için dişlerini sıkıyor ya çaresiz. Meryemce kimil kimil ediyor. Elif gittikçe daha çok Meryemce'ye sarılıyor. Meryemcenin elleri, yüzü buz gibi. Titreyip kimil kimil edişi Elif'i korkutuyor.. (Aynı, s.325)

Doğanın kendisinden kaynaklanan bu soğğun yarattığı zor durum, kişi-doğa ayrılığını yaratan bir diğer önemli nedendir.

Rüzgâr ve yağmur gibi soğuk hava da kişiler için olumsuz bir durum yaratmakla birlikte, onların sağlıklarını tehdit etmekte ve yolculuklarını engellemektedir:

Diğer doğal engellerde olduğu gibi, soğğun da engelleyici konumu yukarıda gösterilmektedir.

4.5.9. Mücadele

Tepe romanındaki kişiler yaşamlarını sürdürebilmek için, *Ortadirek*'te ise Çukurova'ya varabilmek için yağmurdan rüzgâra, susuzluktan aşılması zor yollara kadar değişik doğal engellerle değişik zamanlarda ve değişik ölçülerde mücadele etmektedirler. Romanlarımızın benzer noktalarından birisidir budur.

Tepe'de doğa ile mücadele eden, doğa güçleri ile karşı karşıya gelen erkeklerdir. Kadınlar, erkeklere göre ikinci plandadırlar. Bastides Blanchés erkekleri, köylerindeki susuzluk ile mücadele etmek için yanlarına ip, tenekeler, benzinli çakmak, ucu demirli sopalar, tüfekler olarak hazırlanmış ve geceyi beklemişlerdir (Aynı, s.61). Onları susuzluk ile mücadeleye iten durumu, anlatıcının gerek Maurras'ı, gerek kendisini harekete getirecek kelimeyi söylemişti: Su. Suyun hayali bile onları yürütmeye kafiydi. (Aynı, s.65) ifadesi yeterince açıklamaktadır.

Romanda, ikinci planda olmalarına rağmen kadınların da köylerini tehdit eden olumsuz durumlarla mücadele ettikleri görülmektedir. Örneğin tepedeki ormanda başlayan yangının köylerine yaklaşmasıyla erkekler evlerinin önüne çukur açarken kadınlar da pencerelerden ıslak çarşaf sarkıtmaktadırlar. Aşağıdaki alıntıda bu iş bölümünü görmekteyiz:

Kadınlar bunu hiç beklemiyorlardı. Hani yangın, uzaklardaydı. Erkekler birdenbire karşılarında peyda oluvermişti:

- Çabuk, pencerelerden ıslak çarşaf sarkıtın. Sonra hepiniz evlere.

Sonra hepsi birden, evlerin önündeki toprağı oymak için var kuvvetlerle çapa salladılar. (Aynı, s.108)

Çetin bir mücadele sonunda, Bastides Blanches erkekleri yangını söndürmeyi, bu seferlik de olsa, yangına üstün gelmeyi başarmışlardır. Jaume'un "O her zaman aramızda kocaman gövdesile, o müthiş kuvvetele. Yerinden kalkıp gidemez ki. Adamakıllı yere serilemez ki. Bu sefer biz kazandık, yarın o kazanacak" (Aynı, s.114) diye düşüncesi bunu doğrulamaktadır.

Doğa-kişi ilişkisi açısından bakıldığında bir önemli nokta, romandaki kişilerin doğaya karşı verdikleri mücadelenin sonunda hangisinin üstün geldiğidir. Aşağıda vereceğimiz örneklerden anlaşılacağı üzere bazı durumlarda doğa, ki bu çoğunlukla geçici bir üstünlük şeklindedir, bazı durumlarda da kişi bu mücadelenin galibi olabilmeyi başarabilmektedir. Öncelikle doğanın hakimiyetini gördüğümüz örneklere bakalım:

Ot ve bitkilerin, kişilerin yaşamlarını nasıl olumsuz yönde etkilediklerini ve kişilere üstün geldiklerini anlatıcının aşağıdaki anlatımlarında farkedilmektedir:

Tarlalardan aşarak, ova köylerine inmişler. O zamandan beri burası, bomboştur. Evler, yarı yıkık. Isırgan bürümüş yollarda rüzgâr, bütün pancursuz pencere deliklerinden ve boş kapılardan eser, ıslık çalar, böğürtür, ulur (Aynı, s.64).

...

Kazmasını bırakırsan, baltana el atmazsan, etrafını temizlemezsen, elinden bir kere çeliği düşürdün mü yere, bu yeşillik mahşeri ayaklarından başlar, duvarlarına kadar seni olduğun gibi alır içine sonra. Sonra her şey gene aslına döner, toz olur (Aynı, s.92).

Fakat *Tepe* romanında bitkilerin dünyasının, kişilerin dünyasına nasıl hakim olduğunu, kişilerin yaşamlarını zorlaştırdığını ve romanda da vurgulandığı gibi Bastides Blanches'a hücum ettiğini aşağıdaki örnek çok güzel anlatmaktadır:

Meydanda da otlar vardı. Tıpkı tepenin üstündekiler gibi sarı ot kümeleri. Bu meydan da, eskiden olduğu gibi gene yabancı tepenin bir cüz'ü, bir parçası olmağa yüz tutuyor. Ovaya giden yol, toprağıle birlikte çöken koca bir filbahar yığınile adeta tıkanmıştır. Eskiden olsaydı yolu çabucak açiverirlerdi. Ağaçların ve otların dünyası, sinsi sinsi Bastides'e hücum ediyor (Aynı, s.92).

Kişilerin yaşamlarına ot ve bitkilerden daha çok zarar verebilecek olan durum, suyun yokluğudur. Romanda, susuzluğun kişiye nasıl üstün geldiği, anlatıcının "Susuzluk, Bastides'te nöbet beklemektedir" (Aynı, s.61) ifadesi çok güzel yansıtmaktadır. Daha önceki bölümlerde *Tepe*'deki kişilerin karşılaştıkları susuzluk durumunu ayrıntılı bir biçimde ele almıştık.

Bir diğer doğal olay olan ormanda çıkan yangının üstünlüğü ise aşağıdaki örneklerde görülmektedir:

O zamandan beri kızıl başını, ormanlara ve fundalıklı boz kırlara daldırıyor, alevden karnı peşisıra geliyor, kuyruğu daha arkada korları ve külleri havaya savuruyor. Sürünüyor, sıçırıyor, ilerliyor. Şuraya bir pençe, buraya bir pençe atıyor. Ötede bir meşeliğin karnını deşiyor, beride çenesini bir açıp kapamakla yirmi otuz çamı birden yutuyor. İstikamet almak için dilinin ucile havayı yokluyor. Sanki nereye gideceğini biliyor gibi (Aynı, s.97).

...

Çalılar bir müddet küfür ede ede dayandılar. Sonra alev, atıldı onların üzerine ve mavi ayaklarile tepindi, durdu. Neşesinden bağıra bağıra raksetti. Fakat kurnaz, bir taraftan raksederken, öbür taraftan da öteki ardıçlara doğru sinsi sinsi sokuluyordu. Zaten onları koruyacak kimse yoktu. Bir hamlede yere serildiler. Henüz çılgınlıklar bitmemişti ki alev, düz ve serbest bir sahada otların sırtından aşmağa başladı (Aynı, s.104).

Söz konusu bir mücadele ve tek tarafın üstün gelmesi olunca, burada kişi ile doğa arasında bir ayrılık oluşmaktadır:

Doğa

V

Kişi

(Hakim Olan veya
Üstün Gelen)

Tepe'de geçici de olsa doğanın üstünlüğünün ardından, kişi doğaya üstün gelmeyi başarmaktadır. Örneğin, Bastides'deki susuzluğu gidermek için su aramaya çıkan kişiler sonunda bir su kaynağı olan bir çeşme bulmaktadırlar: "Meydanın ortasında eski bir çeşme, karnını çıkarmış yatıyor... Çeşmenin havuzu berrak bir su ile dolu. Hakikaten su, havuzun iri taşlarını bile çökertmiş, kaldırıma yayılmış, pırlıyordu... Kaynak, bu sütunun dibinde, yosunların altından terliyor..." (Aynı, s.68)

Kişiler, ormanda meydana gelen yangına karşı günlerce verdikleri mücadelenin sonunda, onu söndürmeyi başarabilmekte ve ona da üstün gelmektedirler. Yangını bütün zorluklarına rağmen söndürmesi kişinin doğaya üstün geldiğinin açık bir göstergesidir:

... Alev geri geri çekiliyor. Ağır sopanın indiği saha dahilinde siyah bir leke tütmektedir... Hakaret gören, dayak yiyen tepe, artık yere serilecek gibi... (Aynı, s.110).
...Bir bakışta neler olup bittiğini anlamıştı: ... Kurtulmuşlar artık (Aynı, s.112).

Yukarıda doğanın üstünlüğü yüzünden doğa ve kişi arasında ayrılık mevcut idi. Burada da, kişinin üstün gelmesiyle doğa ile kişi arasında ayrılık devam etmektedir. Çünkü bu sefer kişi doğaya üstündür. Yine üstünlük söz konusu olunca her ikisi arasında yine bir ayrılık dikkati çekmektedir:

Doğa

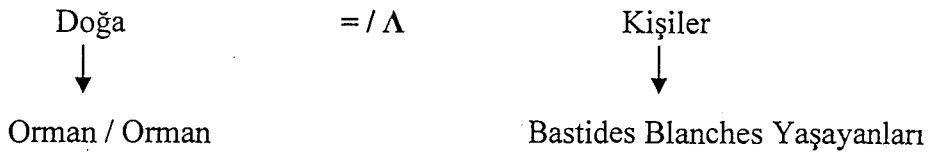
V

Kişi

(Hakim Olan veya Üstün Gelen)

Tepe romanında doğa ile kişi arasındaki mücadele bir yana, her ikisinin de birbiriyle barışık olarak buldukları, başka bir anlatımla aralarında herhangi bir mücadelenin olmadığı zamanlar da bulunmaktadır. Doğa ile kişi mücadelesi söz konusu ise doğa ile kişi arasında ayrılık, Janet'nin "O zaman orman vardı, balta gürültüsü yoktu. Orak yoktu, bıçak yoktu. Yamaçta orman vardı, fakat ormanda balta yoktu" (Aynı, s.81) düşüncesinde olduğu gibi birbirleriyle barışık oldukları zaman ise aralarında eşitlik

bulunmaktadır. Kısaca burada, hem doğa-kişi ayrılığı, hem de doğa-kişi eşitliğinden söz edebiliriz. Aşağıdaki şema bize, doğa-kişi ayrılığı ile eşitliğini anlatmaktadır:

Ortadirek romanında Çukurova yolculuğunu tamamlamaya çalışan kişiler, *Tepe* romanındaki kişiler gibi birçok doğal engelle karşılaşmaktadırlar. Bu engeller, aşılması zor ve dik yollar, yağmur, rüzgâr, soğuk, kızgın güneş, susuzluktur. Kişiler, yolculuklarının değişik zamanlarında karşılaştıkları bu engellerle, yolları aşarak bir an önce Çukurova'ya varmak ve sağlıklarını korumak amacıyla mücadele etmektedirler. Ramazan Çiftlikçi de bizimle aynı düşünceyi paylaşarak *Ortadirek*'teki kişilerin, adeta karşı güce yardımcı olan bir yenilmez kişi olarak gördüğü doğanın zorlukları ile mücadele ettiklerini belirtmektedir: “Köylülerin yenmesi gereken kişi, sadece muhtar Sefer değildir. Çukurova'ya indikleri sırada karşılaştıkları doğayla ilgili çeşitli güçlükler ve sıkıntılar da önemli rol oynar” (Çiftlikçi, Ö.n.ver., s.246).

Ortadirek'teki mücadele örneklerinden bazılarını aşağıda ele alacağız. *Ortadirek*'te kişilerin mücadele ettikleri en önemli doğa unsurlarından biri soğuktur. Örneğin, anlatıcının da belirttiği gibi Ali ve ailesi gecelerin soğuğu için ateş yakmaktadırlar (Aynı, s.93).

Ali ve ailesi yollarına devam edebilmek için, aşılması zor yollar, dik yokuşlar ile de mücadele etmek zorundadırlar. Örneğin günlerdir yol almalarına ve yorgun düşmelerine rağmen Ali, yola devam etmek için elinden geleni yapmaktadır: Halsizce yere çöktü. Elinde olmayarak yere oturması ağrına gitti. Kendini toparlamak istedi. Ayağa kalkmak, yürümek, uçarcasına şu yolu aşmak... İki üç kere davrandı, kalkamadı, yığılırcasına orada öyle kaldı. (Aynı, s.172)

Ulaşım Zorluğu başlığı altında da gördüğümüz gibi, *Ortadirek*'te Ali'nin annesi Meryemce ise çıkmakta zorlandığı yokuşa “Ben de seni çıkarım yokuş” diyerek, doğa ile girdiği mücadeleyi apaçık ortaya koymaktadır. Yokuşu çıkarken dizlerinin gücü ve dermanı kalmayarak ayağı kayan ve düşen Meryemce'nin sözleri onun doğayla olan mücadelesine iyi bir örnek:

“Ben de seni çıkarım yokuş!” diye bağırdı...

“Ben de senin başına çıkarım, yokuş! Taa tepene çıkarım.”

Adımını atarken dizlerini okşadı:

“Beni utandırma güzel dizim, kara gözlüm. Kul kurban olurum sana. Haydi! Haydi!”

(Aynı, s.205)

Ayrıca, tutunacak bir değnek olsa, yokuşu çıkmanın hiç de zor olmayacağını düşünen Meryemce, “Ya Allahım, sen yardım et sürmelim. Yusuf’u kuyuda koymayan sen yardım et!” diyerek Allah’a seslenmekte ve doğaya karşı bu mücadelesinde ondan güç ve yardım istemektedir (Aynı, s.207). Diğer yandan Ali ve ailesi, susuzluktan yıkanamamanın neden olduğu bitlenme ile de mücadele etmektedirler (s.198). Ali’nin eşi Elif bütün çabalarına karşın çocuklardaki bitleri bitiremediğini söylemektedir:

“...Çocukların çamaşırlarındaki biti sabahtan beri kırdım kırdım da bitiremedim. Bitten görünmüyor giyitleri.”

Ali birden bir kaşıntı duydu ki bedeninde, şaşılır.

“ Amanın, avrat,” dedi, “beni de bit almış da, hiç haberim olmamış.” Hart hart kaşınmaya başladı.

Elif:

“Sen, ben, anam, çocuklar, iyice de bir çimeriz. Kirden saçlarım odun gibi oldu.” (Aynı, s.198)

Romandaki kişilerin, daha doğrusu Ali ve ailesinin mücadele ettikleri bir diğer doğal öge yağmur ve yağmurun yarattığı soğuktur. Ali’nin aşağıdaki sözlerinden de anladığımız gibi, Ali gelen yağmura yakalanmamak için acele etmektedir:

“ Çabuk olmalı,” dedi tekrar. Güzün yağmur eksik olmaz. Güz yağmurları gibi bela yağmur gördün mü sen? Bir tutarsa perişan eder bizi. Seller alır götürür bizi. Şu dağda bir yağmura tutulmayagör. Topumuz satılcañ olur da ölürüz. Aman Allah esirgesin. Çabuk olmalı. Çabuk, çabuk, çabuk. Yağmur gelmeden...” (Aynı, s.202)

Elif ise gelen yağmurdan kaçmanın tek yolunun daha çok yürüyerek bir an önce Çukurova’ya varmak olduğunu belirtmektedir: “Bir yağmur geliyor ki... Gök yarılmış dersin. Bir hafta, on gün yağacak. Keşki azıcık daha yürüseydik de Çukurovaya

varsaydık. Varsaydık da bu yağmuru yemeseydik...” (Aynı, s.319) Bütün çabalarına rağmen yağmura yakalanan Ali ve ailesinin yağmur soğuğu karşısında kaldıkları durum, anlatıcı tarafından aşağıdaki paragrafta çok güzel anlatılmıştır:

Önce çocukların dişleri vurmaya başladı. Babalarının kucağında uçacak gibi titriyorlar... Elifin de dişleri takırdıyor. Ali, belli etmemek için dişlerini sıkıyor ya çaresiz. Meryemce kımıl kımıl ediyor... Meryemcenin elleri, yüzü buz gibi... (Aynı, s.325)

Kısaca sormak gerekirse, yukarıda söz konusu olan mücadelenin galibi kimdir? Yolculuğun seyri sırasında bu mücadelenin galibinin, kişilerin yolculuklarını çekilmez bir hale dönüştüren doğa gibi görünse de, yolculuklarının sonunda bütün bu engelleri aşarak sonunda Çukurova’ya inmeyi başaran kişiler olduğunu anlıyoruz. Kişiler tüm zorluklara karşın doğal engelleri yenmeyi başarmaktadırlar. Aşağıdaki alıntı buna en iyi örnektir:

Meryemce sağ eliyle sinirli sinirli toprağı dövmeye başladı...
Sağ elini birkaç kere hızlı hızlı toprağa vurdu:
“İndik ya!” dedi. “Geldik ya!” (Aynı, s.338)

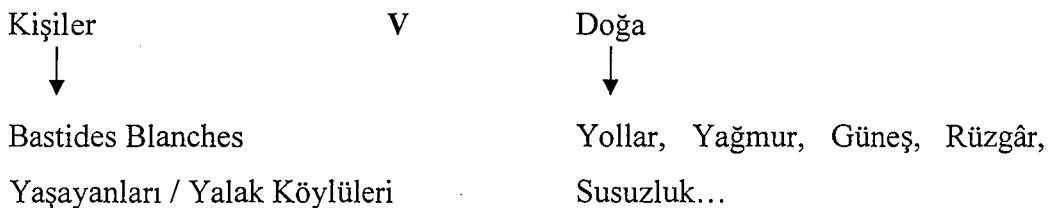
Doğa-kişi mücadelesinin *Ortadirek*’te ne kadar önemli yer tuttuğunu, daha doğrusu romanın asıl konusunu oluşturduğunu ve bu mücadelenin sonunda geçilmez görünen yolları aşan, Çukurova’da çalışabilmek için doğayla destan kahramanları gibi savaştan (Naci, *Ön.ver.*, s.33) kişinin galip gelmeyi başardığını söyleyebiliriz.

Ortadirek’teki kişilerin doğaya karşı verdikleri mücadeleyi en iyi anlatan ifadelerden biri de Berna Moran’a aittir. Moran’ın roman hakkında söylediklerine bir bakalım:

Ortadirek’te Yaşar Kemal beş yoksul insanın yolla savaşımını, umutla umutsuzluk arasında çarpınıklarını, ıssız doğada, fırtınalara, gece soğuğa, gündüz sıcağa karşı direnerek, ölüp ölüp dirilişlerini anlatırken, insan gücünü, iradesini, direnişini ortaya koyan bir destan yaratmıştır denebilir... Gelmek için engelleri aşmışlar, savaşımı kazanmışlardır (Moran, *Ön.ver.*, s.134).

Diğer yandan, Yalak köylülerinin Çukurova yolcuları sırasında, doğaya karşı verdikleri mücadelenin anlatıldığı *Ortadirek* romanı, Uyguner'e göre insanlığın direncinin romanıdır (Uyguner, *Ön.ver.*, s.24).

Tekrar belirtmek gerekirse, *Tepe* ve *Ortadirek* romanlarındaki kişilerin, yangın, susuzluk, rüzgâr, yağmur v.b. diğer tüm doğal zorluklarla aralarındaki ortak ilişki ayrılıktan ibarettir:

Her iki romandaki kişilerin amaçlarına ulaşmalarında yukarı saydıklarımızın hepsi, başka bir ifadeyle doğa engelleyicidir:

Tepe

Bastides Blanches → Doğa → Zorlu Bir Yaşam
Yaşayanları

(Eng)

Ortadirek

Yalak Köylüleri → Doğa → Zor Bir Yolculuk

(Eng)

Ortadirek romanında, özne konumundaki kişiler, nesne durumundaki Çukurova'ya varmak için uğraşmaktadırlar. Doğa ise burada, engelleyici olarak karşılına çıkmaktadır. Bu, aynı zamanda romanımızın genel perspektifini oluşturmaktadır.

4.6. Kişinin Doğa Korkusu

Bu bölümde her iki romandaki, doğayı tam olarak tanımayan kişilerin ona karşı duydukları korkuyu ele alacağız.

Tepe'de kişiler, bilinmeyenlerle dolu olan doğanın kendisinden daha güçlü olduğunu bilmekte ve zaman zaman ondan korkmakta ve endişelenmektedirler. Bastides Blanchés oturanları başlarına gelen her felaketten önce bir kedi görmekte ve başlarına kötü bir şeyin geleceğine inanmaktadırlar. Bu yüzden onu her gördüklerinde endişe duymaktadırlar: "Dikkat, kedi her zaman, toprağın bir hiddetinden tam iki gün evvel görünür" (Aynı,s.44).

Bazen kişiler, kendilerinden daha büyük bir gücün varlığını da hissetmekte ve endişelenmektedirler.

- Ne yapmak lazım, öğrenmek istiyorsun. İstiyorsun ama içinde yaşadığın alemde haberin yok. Birşeylerin sana karşı geldiğini seziyorsun. Fakat nedir bu karşı gelen bilmiyorsun. Bütün bu, senin etrafına görmeden bakmandan çıkıyor. Zannedirim ki sen daha büyük kuvveti bile bir kere düşünmemişsindir. Hayvanların, nebatların ve taşın büyük kuvvetini (Aynı, s.79.)

...

Bu, çok acı, çünkü artık ortada yalnız insan ve onun altındaki bakiye yok. Korkunç ve kötü bir kuvvet var ve bu kuvvet hayvanlarla ağaçlara karışan insanın pek üstünde... (Aynı, s.83).

Anlaşılan, doğada var olan her bir öge, bir taraftan kişinin doğayı sevmesine yardımcı olurken diğer taraftan ondan korkmasına da neden olabilmektedir. Yani kişinin doğadan korkmasına yine doğa kendisi neden olmaktadır. Doğa burada yardımcı rol oynamaktadır diyebiliriz:

Kişinin Doğaya	→	Doğadaki Gizemli Şeyler	→	Doğadan
Karşı Duyduğu His		ve Olaylar		Korkma
		(Yrd)		

Ortadirek'te de *Tepe*'de olduğu gibi kişiler doğadan zaman zaman korkmaktadırlar. Romanındaki kişilerin karşılaştıkları doğa olayları, onların yolculuklarını zorlaştırdığı kadar, onların doğadan ürpermelerine ve korkmalarına da neden olmaktadır. Bir örnek

verecek olursak, soğuk ve ürpertici esen yel (Aynı, s.319) öyle kuvvetlidir ki Ali'nin çocukları Hasan ve Ummuhan'ı korkutmaktadır:

Yağmur yelleri gittikçe sertleşiyor, sakızağacı dallarını kırarcasına çatırdatıyordu. Yel, yorganları savuruyordu. Çocuklar da, neye uğradıklarını bilemeden uyandılar. Hasan'ın başı dönüyor, Ummuhan ağlıyordu (Aynı, s.320).

Ayrıca, doğada bulunan hayvanlar ve esrarengiz olaylar, *Ortadirek*'teki kişilerin ürpermelerine ve korku duymalarına neden olmaktadır. Çukurova yolculuğunun bir bölümünde, doğanın ortasında yalnız kalan Meryemce'nin hissettiklerini, anlatıcının aşağıdaki sözlerinden anlamaktayız:

Korkuyordu. Şimdi kurtalar yoktu. Gökyüzünün karanlığını doldurmuş, karanlık, uzun kanatlı akbabalar yoktu... Hava serinliyordu. Korkunçtu ürpermeler... İçinden bu karanlık korkuyu kim söküp atabilirdi. Korku yüreğinden başına, boynuna, ellerine, karnına, sırtına, ayaklarına titremelerle, ürpermelerle yayılıyor, korku yayıldıkça o büzülüyordu... Ortalıkta çıt yoktu. Gecenin cikiltisi bile yoktu... Ürperiyordu... (Aynı, s.176)

Meryemce'nin gelini Elif de, yalnız kalan kayınvalidesinin, doğada yaşayan canavarlar tarafından parçalanabileceğini düşünerek onun için endişelenmektedir: “Şu çorbayı içsek de yola düşsek. Anamı arasak. Bu gece o ölüverir. Canavarlar parçalar.” (Aynı, s.147)

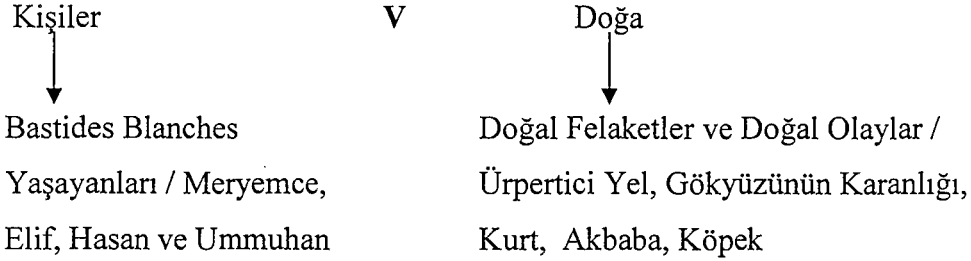
Yol almakta zorlanan annesi Meryemce'yi sık sık sırtında taşıyarak ilerlemesini sağlayan Ali ise, yalnız bıraktığı çocuklarının başına bir hal gelebileceğini düşünerek annesini suçlamaktadır: “Senin yüzünden çocuklarımın başına bir hal geldiyse, ben de seni boğarım. Boğarım da üleşini bir mağaraya atarım. Şu ormana da, kel kerkezlerin önüne de” (Aynı, s.187). Aynı şekilde, Meryemce ile Ali arasında geçen aşağıdaki konuşmadan da anlaşıldığı üzere, Ali eşi Elif için endişelenmektedir:

“Kalır yaaa... Korkar yaaa, gelir yaaa... Başına da... Uzunca Alicik Ağa! Kurdun arasında da, eşkiyaların, köpeklerin, itlerin, hırsızların arasında da... Başına, işler de gelir...”

“Korkmaz değil mi ana, gelinin? Korkmaz canım. Ne diye korksun.”

Hıh, sen korkmaz belle. Bir korkar ki! Korkusundan ödü bile patlar... Dağ taş, kurt kuş, ayı dolu, başına çökecek adamdan başka... adamı cont eden Ziyaret cevizi var... (Aynı, s.104)

Tepe ve *Ortadirek*'teki kişilerin doğadan korkmalarına neden olan durumlar doğanın bir parçası olduklarından dolayı onları doğa olarak ele alırsak, burada yine doğa ile kişiler arasında bir ayrılık oluşmaktadır:

Yukarıdaki şemada görüldüğü gibi doğa - kişi ayrılığı burada da devam etmektedir.

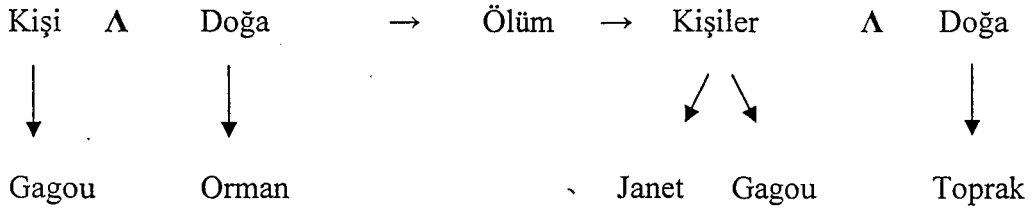
4.7. Kişinin Doğa ile Birleşmesi

Belki bir an kadar kısa, belki de uzun yıllar boyu süren bir yaşamın sonunda kişi, doğayla birleşmekte ve ona karışıp gitmektedir. *Ortadirek* romanından farklı olarak *Tepe*'de, kişi ile doğa arasında birleşme gerçekleşmekte; bu birleşme ise açıkça görülmektedir: "...Janet'yi, yangının yalayıp geçtiği yere götürüp gömdüler..." (Aynı, s.127). Janet'in doğayı iyi tanımasından dolayı, onunla arasındaki birliktelik ilişkisi değişmemekte, ölümü sonrasında toprağa gömülmesiyle devam etmektedir:

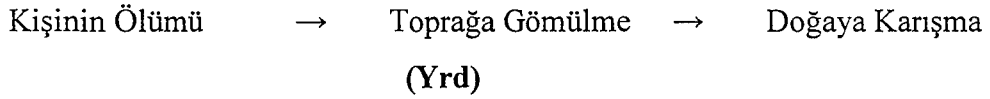

İçinde yaşayarak doğa ile arasında birliktelik bulunan Gagou da ormanda çıkan yangında yanarak hayatını kaybetmekte ve doğaya karışarak aralarındaki birliktelik devam etmektedir. Maurras'ın Bourne deresinde gördüğü ölüyü Jaime'a anlatırken kullandığı aşağıdaki sözlerde bunu görmekteyiz: "...Ağustos böceği gibi kurumuş, taktır

tukur olmuş. Herhalde o olmalı. Biraz suratına bakayım dedim. Fareler burnunu yemişler. Fakat o kocaman dişinden tanıdım Gagou'yu..." (Aynı, s.128).

Kişilerin, yani Janet ve Gagou'nun hayatlarını kaybetmeleriyle doğaya karışmaları bir dönüşümü göstermektedir. Onların bu dönüşümünü toprağa gömülme sağlamaktadır:

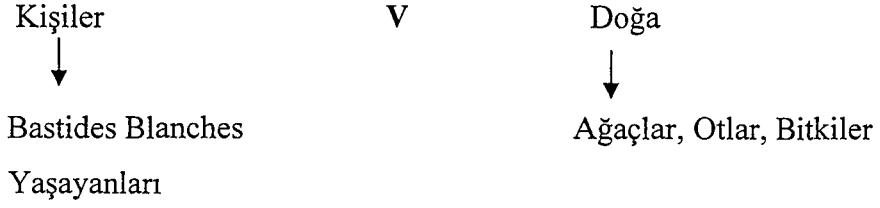

Daha önce de belirttiğimiz gibi *Ortadirek* romanında kişi ile doğa arasında bu türden bir birleşme gerçekleşmemektedir. Bu nokta, *Tepe* ile *Ortadirek* arasındaki farklardan bir tanesini oluşturmaktadır.

4.8. Kişinin Doğaya Zarar Vermesi

Her iki romandaki kişiler, çıkan ateş yüzünden zaman zaman doğaya zarar verebilmektedir. Metin dışı dünyada olduğu gibi, metin içinde de kişi, doğanın ortasında yaktığı ateş nedeniyle belki isteyerek, belki istemeyerek doğaya zarar vermektedir.

Tepe'deki kişiler, geçimlerini sağlayabilmek için yararlandıkları doğaya bazen istemeden de olsa zarar vermektedirler. Kişiler geçimlerini sağlamak için ağaç kesmekte ve ekin biçmekte, fakat bunu yaparken aynı zamanda doğaya zarar vermektedirler: "Ağacı kestiği zaman öldürüyor." (Aynı, s.38). Bu nedenle kişilerin ağaç ve ekin ile aralarında bir ayrılığa neden olmaktadır:

Ağaçlar, otlar ve bitkiler ile Bastides Blanches yaşayanları arasındaki bu ayrılık yukarıdaki şemamızda da görülmektedir.

Ortadirek romanında da kişilerin doğaya zarar verdikleri görülmektedir. Koca Halil'in aşağıdaki sözlerinden bu durumu farkedebiliyoruz:

Vay ocağınız bata vay," dedi, "yakmışlar da kül etmişler bu güzelim ormanı. Yarıdan çoğunu yakmışlar. Vay ocağınız bata, ne istersiniz Allahın dağındaki ormandan? Ne istersiniz de batırırsınız? Sizden su istemez, ekmek istemez. Üstelik de tatlı tatlı kokar. Kurdun kuşun, garip yolcunun da sıtarası. Bizim gavurcuklar da birer ateş yakmışlar. Bir de kızınırlar ki... (Aynı, s.71)

Ateşin zararlı etkileri, Elif ile oğlu arasında geçen şu konuşmada vurgulanmaktadır:

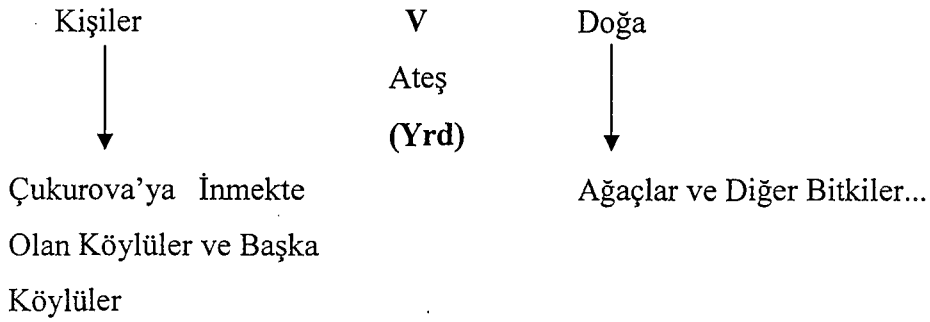
Hasan:

"Bir büyük ateş yakarım ki... Füüüt! Kocaman. Bir harman yeri kadar."

Elif:

"O kadar da büyük olmasın. Sonra orman yanar." (Aynı, s.170)

Ateş, yukarıda belirttiğimiz gibi, kişilerin ihtiyaçlarını giderdiği için doğa ile kişileri birbirine yakınlaştırırken, diğer yandan doğa üzerinde olumsuz etkiler de göstermektedir. Ateşi bizzat kişilerin yaktıkları düşünürsek bu durum doğa ile kişi arasında ayrılığa neden olmaktadır. Ayrıca, ateş burada kişinin doğaya zarar vermesinde yardımcı rol oynamaktadır:

Tepe ve *Ortadirek* romanlarındaki doğa-kişi ilişkisini ele aldığımız bu bölümde, doğa ile kişi arasında birliktelik veya ayrılık oluşturan değişik türden ilişkileri ele aldık. Birliktelik oluşturan ilişkiler, kişinin doğayı sevmesi, kişinin doğadan yararlanması, doğanın kişileştirilmesi, kişinin doğaya benzetilmesi ve kişinin doğa ile birleşmesiyle ortaya çıkan ilişkilerdir. Ayrılık oluşturanlar ise kişinin doğa korkusu ve kişinin doğaya zarar vermesidir. Romanlardan aldığımız örneklerle bu ilişkileri göstermeye çalıştık. Aşağıdaki şemada romanlardaki doğa ve kişi arasındaki değişik türden ilişkileri görmekteyiz:

	<u>Birliktelik Yaratıcı İlişkiler</u>	<u>Ayrılık Yaratıcı İlişkiler</u>
<i>Tepe</i>	Kişinin Doğa Sevgisi Kişinin Doğadan Yararlanması Doğanın Kişileştirilmesi Kişinin Doğaya Benzetilmesi Kişinin Doğa ile Birleşmesi	Kişinin Doğa Korkusu Kişinin Doğaya Zarar Vermesi
<i>Ortadirek</i>	Kişinin Doğa Sevgisi Kişinin Doğadan Yararlanması Doğanın Kişileştirilmesi	Kişinin Doğa Korkusu Kişinin Doğaya Zarar Vermesi

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi, *Tepe* ve *Ortadirek* romanlarındaki kişilerin doğa ile ilişkileri ister birliktelik ister ayrılık ilişkileri olsun birbirlerine benzemektedirler. Kişinin doğa ile birleşmesi ve kişinin doğaya benzetilmesi yalnızca *Tepe* romanında vardır. Fakat, bu ilişkilerin türünün her iki romanda da aynı olmasına

karşın, ortaya çıkış nedenleri farklıdır. Bu farklılık daha önce de belirttiğimiz gibi, her iki romanda kişilerin doğa karşısındaki konumlarının farklı olmasındandır. *Tepe*'de kişiler evlerinde yaşamaktadırlar; yalnızca günlük hayatlarını sürdürmek ve geliştirmek için etraflarındaki doğa ile ilişki içerisindedirler. *Ortadirek*'te ise kişiler, evlerinden uzaktadırlar; geçimlerini sürdürebilmek için gerçekleştirmeleri gereken yolculuk boyunca etraflarını saran doğa ile ilişki içerisindedirler. Bir başka ifadeyle, her iki romanda da doğa aynıdır, ancak kişilerin doğa karşısındaki konumları farklıdır. Bu yüzden yukarıda saydığımız ilişkilerden bazıları hem *Tepe*, hem de *Ortadirek*'te varken bazıları yalnızca *Tepe*'de, bazıları da yalnızca *Ortadirek*'te vardır.

5. SONUÇ

Bu yüksek lisans tezimizin bir karşılaştırmalı edebiyat çalışması olacağını ve konumuzu, karşılaştırmalı edebiyat biliminin amaç ve özelliklerinden yola çıkarak belirlediğimizi giriş bölümümüzde belirtmiştik. Çalışmamızı, Jean Giono ile Yaşar Kemal'in bazı noktalarda benzerlik gösterdiklerini düşündüğümüz, her ikisi de birbirinin devamı olarak ya da ayrı ayrı olarak okunabilen bir üçlemenin ilk kitapları olan iki eseri arasında gerçekleştirdik. Çalışma konumuz, doğayı çok seven, onunla barışık, kendini bir "doğa insanı" gibi hisseden ve onu korumayı amaç edinen çağdaş Fransız edebiyatının önde gelen yazarlarından olan Jean Giono'nun *Tepe* adlı romanı ile yine bir doğa hayranı olan ve eserlerinde vazgeçilmez unsur olarak doğayı kullanan Türk edebiyatının en büyük ustalarından olan Yaşar Kemal'in *Ortadirek* romanındaki doğa-kişi ilişkisini incelemek oldu.

Çalışmamız için bu iki yazarı ele almamızdaki en büyük neden ortak noktalarının çok oluşudur. Gerçekten de doğa ile iç içe yaşamış olmak, doğa tutkunu ve hayranı olmak, doğaya büyük bir sevgiyle bağlı olmak, çok küçük yaşta okulu bırakıp çalışmaya başlamak, çok erken yaşta kitaplarla tanışmış ve büyük klasikleri büyük bir hayranlıkla okumuş olmak, sözlü anlatım geleneğini yakından tanımak ve uygulamış olmak, eserlerinde doğaüstü, düş, mit gibi unsurları kullanmak, sinemaya uyarlanmış romanlarının bulunması gibi ortak noktaları bulunan Jean Giono ve Yaşar Kemal'in eserlerinde doğanın vazgeçilmez bir öge olduğunu gördük.

Bu çalışmamızın gerçekleşmesini sağlamak ve bilimsel bir dayanağa oturtabilmek için inceleme yöntemi olarak Algirdas-Julien Greimas'ın ortaya koyduğu göstergebilim verilerinden faydalandık. Eyleyenler arasındaki ilişkileri, Mehmet Rifat'ın *Gösterge Eleştirisi* adlı kitabında belirttiği bazı simgesel öğelerden faydalanarak biçimselleştirmeye çalıştık. Kısacası, bu çalışmamızda, yukarıdaki altı eyleyeni ve simgesel öğeleri temel alarak, Jean Giono'nun *Tepe* romanı ile Yaşar Kemal'in *Ortadirek* romanındaki kişi ve doğanın birbiri karşısındaki konumunu çözümleyerek bir yapıya oturtmaya ve biçimsel bir anlatımını gerçekleştirmeye çalıştık.

Yinelemek gerekirse, bu çalışmamızda *Tepe* ve *Ortadirek* romanlarını ele almamızdaki en büyük neden, her ikisinde de doğa ögesinin bol bol yer almasıdır. Bu nedenden dolayı, kişinin doğa ile ilişkiye girmesi de kaçınılmazdır. Romanlarımızın gösterdikleri en büyük benzerlik şudur: Doğa ögelerinin mevcut oluşu, buna bağlı olarak da doğa-kışı ilişkisinin ön plana çıkması. Çalışmamızda romanlardaki kişilerin doğa ile girmiş oldukları değişik türdeki etkileşimleri ortaya koyduk ve her iki romanı da bu etkileşim çerçevesinde karşılaştırdık. Sonuç olarak gördük ki, her iki roman da bu açıdan birçok noktada benzerlik göstermektedir.

Doğa-Kışı ilişkisi açısından bakıldığında, *Ortadirek* ve *Tepe*'nin gösterdikleri benzerliklerden biri, kişilerin doğa sevgisidir. Her iki romanda da kişiler, farklı veya benzer nedenlerden dolayı doğayı sevmektedirler. Kişiler, doğayı bir arkadaş, bir sırdaş gibi kendilerine yakın bulmaları, onu güzel bulmaları, onda huzur bulmaları, onu yakından tanımaları gibi nedenlerden dolayı doğayı sevmektedirler. *Tepe* romanında Bastides Blanchés yaşayanları, başka bir anlatımla kişiler, doğayı kendilerine yakın ve güzel buldukları, iyi tanıdıkları ve doğada huzur ve rahatlık buldukları için sevmektedirler. *Ortadirek*'teki kişiler ise *Tepe*'de olduğu gibi doğayı kendilerine yakın ve güzel buldukları ve onu iyi tanıdıkları için sevmektedirler. Her iki romandaki kişilerin söylemiş olduğu sözlerden ve gösterdikleri davranışlardan yola çıkarak varmış olduğumuz sonuç budur.

İki roman arasındaki bir diğer benzerlik, kişilerin doğadan yararlanmalarıdır. Genel anlamda her iki romanda da kişiler, geçimlerini sağlayabilmek, günlük yaşamlarını sürdürebilmek, sağlıklı yaşabilmek gibi nedenlerden dolayı doğayı kullanmaktadırlar. Biraz daha açacak olursak, *Tepe*'de kişiler ev işlerini yapabilmek, sağlıklı kalabilmek, yaşamlarını sürdürebilmek ve güzelleştirebilmek, geçimlerini sağlayabilmek ve su ihtiyaçlarını karşılayabilmek için doğada var olan ve onun bir parçası olan ağaç, su, ot gibi ögelerden yararlanmaktadırlar. *Ortadirek*'teki kişiler de *Tepe*'deki kişiler gibi geçimlerini sağlayabilmek ve sağlıklı kalabilmek gibi nedenlerden dolayı doğadan yararlanmaktadırlar. Fakat *Tepe*'dekinden farklı olarak *Ortadirek*'teki kişiler aynı zamanda, ateş yakmak, beslenmek ve dinlenmek için de doğayı kullanmaktadırlar.

Tepe ve *Ortadirek* romanlarının her ikisinde de doğanın bir kişi gibi ele alınması, diğer bir deyişle doğanın kişileştirilmesi söz konusudur. Toprak, rüzgâr, gökyüzü vb. doğaya ait ögeler kişilere ait özelliklerle verilmiştir. Örneğin *Tepe*'de toprak, fırtına,

yangın, ağaçlar ve bitkiler, gökyüzü, gece, gündüz, rüzgâr zaman zaman kişilere ait özellikler kazanarak kişileştirilmektedir. *Ortadirek*'te de doğanın kişileştirildiği görülmekte, fakat *Tepe*'deki kadar belirgin örneklere rastlanmamaktadır. *Ortadirek*'te kişileştirilen doğa öğeleri, toprak, yel ve pamuğun açtığı habercisi olan döngedir. Fakat *Tepe*'de *Ortadirek*'ten farklı olarak kişilerin de doğaya benzetildikleri durumlar görülmektedir

Ayrıca her iki romanda da kişiler, zaman zaman doğanın sessizliği ve bilinmeyen yanları dolayısıyla onu ürpertici bulup ondan korkmaktadırlar. *Tepe*'de kişiler başlarına gelen her kötülüğün nedeni olan kedi ve canlı bir varlık gibi gördükleri doğa güçlerinden korkarken, *Ortadirek*'teki kişiler soğuk ve esrarengiz esen yelden, doğadaki hayvanlardan ve doğada meydana geldiği düşünülen esrarengiz olaylardan ürpermekte ve korkmaktadırlar.

Romanlarımızın ortak noktalarından bir tanesi de kişilerin doğa ile mücadeleleridir. *Tepe*'de kişiler, yaşamlarını zorlaştıran uzun ve taşlı yollar, rüzgâr, yağmur, deprem, yangın, susuzluk, güneş ve yangın gibi doğal olaylar ile mücadele etmektedirler. *Ortadirek*'te ise ekmek paralarını kazanmak için Çukurova'ya inmeye çalışan kişiler, yolda karşılaştıkları güçlüklerin üstesinden gelmeye çalışmaktadırlar. Bu doğa zorlukları rüzgâr, yağmur, soğuk, güneş, susuzluk ve dik yokuşlardır.

Her iki romandaki kişilerin doğa ile mücadeleleri açısından bakıldığında, her iki romanımız bir benzerlik daha göstermektedir. Her iki romanda da, mücadele sonunda kişi doğaya üstün gelmekte, yani onu yenmeyi başarmaktadır. Her ne kadar olayların seyri sırasında doğa, kişilerin üstünde güce sahip gibi görünse de kişiler onun üstesinden gelmektedir. *Tepe*'de, Bastides Blanches köylüleri susuzluk, yangın gibi köylerinin başına gelen doğa felaketlerini yenmekte, *Ortadirek*'te ise Yalak köylüleri, uzun, doğal engellerle dolu ve çok zor denebilecek bir yolculuğu gerçekleştirerek nihayet Çukurova'ya inmeyi başarmaktadırlar. Bu da kişinin doğayı yendiğinin açık bir göstergesidir. Romanlardaki bu doğa-kişi mücadelesinin sonunda, kişilerin üstün gelmesini sağlayan yardımcıları ise *Tepe*'de kişilerin yaşama istekleri iken, *Ortadirek*'te kişilerin geçimlerini sağlama, daha doğrusu hayatta kalma istekleridir.

Eserlerin ana konuları söz konusu olduğunda ise her ikisinde de bir yere ulaşma söz konusudur. *Tepe*'de kişiler başlarına gelen felaketlerin kökünü kazımak için tepeye ulaşmak, *Ortadirek*'te ise kişiler ekmek paralarını kazanmak için pamuk toplamaya

Çukurova'ya varmak istemektedirler. Burada tepe ile Çukurova arasında bir eşitlik söz konusudur:

Tepe = Çukurova

Kişiler açısından baktığımızda, romanlardaki başkişiler de benzerlik göstermektedir: *Tepe* romanında Janet, *Ortadirek* te ise Meryemce. Her ikisi de yaşlı olmaları nedeniyle ulaşılmak istenen amaçta bir engelleyici gibi görülmektedirler. Bu kişiler, *Tepe*'de, köyün huzur ve refahını, *Ortadirek*'te ise bir an önce Çukurova'ya varmayı zorlaştırmaktadırlar:

<i>Tepe / Ortadirek</i>	→	Janet / Meryemce	→	Huzurlu Bir Yaşam / Çukurova'ya Varış
(Ö)		(Eng)		(N)

Tepe ile *Ortadirek* romanlarının bir başka ilginç benzerliği ise her ikisinde de doğadaki nesnelere, kişilerin beş duyusuna hitap etmeleri şeklinde ortaya çıkmaktadır. Doğanın o müthiş güzelliği görme, hayvan, ağaç ve bitkilerin çıkardığı sesler işitme, yağmur ve toprak dokunma, doğadaki sayısız bitkinin kokusu koklama ve yine doğada yetişen ve yemek için kullanılan birçok bitki de tat alma duyusuna hitap eden örneklerdir.

Tepe ve *Ortadirek* romanlarının benzer yanları olduğu kadar, az da olsa farklı yanlarının olduğunu belirledik. Bu farklılıklar şunlardır:

Her iki romanda da kişilerin, farklı amaçlar uğruna da olsa doğa ile mücadele ettiklerini söylemiştik. Fakat bu mücadele, bir noktada romanları birbirine bağlarken ayrıntıda birbirinden ayırmaktadır. *Tepe*'de doğanın güçleri ile karşı karşıya gelen ve onlarla mücadele eden erkekler olurken, kadınlar onlara göre ikinci plandadır. *Ortadirek*'te ise kadınlar da erkekler kadar doğa ile mücadele etmektedirler. Özellikle romanın başkişisi olan Meryemce. Çukurova yolcuğu boyunca birçok doğa engeliyle karşılaşmaktadır. Bunlardan en önemlisi de dik ve çok uzun yokuşlardır. Ama Meryemce ne yapıp yapıp bu engelleri aşmayı başarmaktadır.

Romanlar arasındaki bir diğer farklılık da sonlarında görülmektedir. *Tepe*'deki mücadelenin sonunda her şey eski düzenine girer, hatta daha iyi bir şekilde. Yaşayanlar yalnız bir defaya mahsustur. Fakat *Ortadirek*'te öyle değildir. Kişiler doğa ile mücadelenin sonunda yolculuklarını tamamlamayı başarmaktadırlar ve bu yolculuğun bir dönüşü de olacaktır. Kaldı ki bu yolculuk her yıl tekrar edecektir. Romanlar arasındaki en belirgin farklılardan biri budur. Bu tespit romanlardaki doğa-kişi ilişkisinin boyutunu bizlere açıkça göstermektedir.

Diğer yandan romanlarımızın ana yapısını kısaca belirtmek gerekirse, *Tepe*'de de, *Ortadirek*'te de bir öznemiz, bir değer nesnemiz ve öznenin nesneye ulaşmasını engelleyen engelleyicilerimiz vardır. Bu engelleyicileri yenmelerini sağlayan yardımcıları da vardır. *Tepe*'deki öznemiz Bastides Blanches yaşayanları, ulaşmak istedikleri değer nesne rahat ve huzurlu günler, engelleyicileri ise başlarına gelen her kötülüğün sebebi olarak gördükleri ihtiyar Janet'dir. Nesneye ulaşmalarını sağlayan yardımcı ise Janet'nin hastalığı ve ölümüdür. *Ortadirek*'te ise özne Yalak köylüleri, ulaşmak istedikleri değer nesne Çukurova, engelleyicileri ise doğadır. Nesneye ulaşmalarını sağlayan yardımcıları ise kişilerin gösterdikleri hırs, çaba ve içlerindeki umuttur. Bu yapıyı aşağıdaki şema çok güzel göstermektedir:

<u>Özne</u>	<u>Engelleyici</u>	<u>Yardımcı</u>	<u>Değer Nesne</u>
Bastides Blanches Yaşayanları	Janet	Janet'nin Hastalığı ve Ölümü	Huzur ve Rahat Bir Yaşam
Yalak Köylüleri	Doğa	Kişilerin Hırsları, Çabaları ve Umutları	Çukurova'ya Varış

Romanlarımızın genel yapısından da anlaşıldığı gibi, *Tepe*'deki kişiler ile *Ortadirek*'teki kişilerin ulaşmak istedikleri değer-nesne farklıdır. Bu çalışmamızda amacımız sosyolojik bir inceleme yapmak değildir, ancak bu farklılığın nedeninin kişilerin buldukları konumlardan kaynaklandığını düşünüyoruz. *Tepe*'deki kişilerin doğa ile ilişkileri *Ortadirek*'tekinden farklıdır. Kişiler, yalnızca günlük yaşamlarını devam ettirebilmek ve yaşamlarındaki aksilikleri, olumsuzlukları giderebilmek için

uğraşırken doğa ile ilişkiye girmektedirler. Bir başka ifadeyle, ikincil ihtiyaçlarını giderirken doğa-kişi ilişkisi oluşmaktadır. Bunun nedeni, kişilerin evlerinde yaşamaları, uyumak, banyo yapmak, karınlarını doyurmak gibi temel ihtiyaçlarını zaten evlerinde gidermiş olmalarıdır. *Ortadirek*'te ise kişilerin durumları, *Tepe*'deki kişilerin durumlarından tamamen farklıdır. *Ortadirek*'teki kişiler, geçimlerini sağlayacak olan parayı kazanabilmek için, pamuk toplamaya Çukurova'ya gitmektedirler. Evlerinden uzak, doğanın tam ortasında günlerce süren bir yolculuk yapmaktadırlar. Bir önceki bölümde de incelediğimiz gibi buradaki kişiler, *Tepe*'deki kişilerden çok farklı amaçlar uğruna, başka bir deyişle temel ihtiyaçlarını giderebilmek için içinde buldukları doğa ile ilişki içerisine girmektedirler. Bunun nedeni evlerinden çok uzak olmalarıdır. Görüldüğü gibi, her iki romandaki kişilerin sosyo-ekonomik durumları, ulaşmak istedikleri amaçları belirlemiştir. Demek oluyor ki, kişiler farklı nedenlerden de olsa doğa ile bir şekilde ilişki içine girmektedirler.

Sonuç olarak bu çalışmamızda, *Tepe* ile *Ortadirek* romanlarındaki kişilerin içinde yaşadıkları doğa ile farklı ilişkiler içinde olduklarını tespit ettik ve bu ilişkileri birer birer alıntılar yardımıyla karşılaştırmalı bir şekilde ortaya koymaya çalıştık. Bunu yaparken de yukarıda saymış olduğumuz birçok noktada benzerlikler ve farklılıklar olduğunu göstergebiliminin verileri yardımıyla göstermeye çalıştık. Doğa-kişi ilişkisini incelediğimiz romanlar arasındaki benzerliklerin çoğunlukta oluşu, çalışmamızda bu iki eseri seçmemizin ne kadar yerinde olduğunu göstermiştir. Her ikisi de gerçek bir doğa insanı olan ve yaşamları birçok açıdan benzerlik gösteren Jean Giono ile Yaşar Kemal'in doğa anlayışlarının benzer olması ve bunun, eserlerine de benzer bir şekilde yansımaları bizce rastlantıdan kaynaklanmamaktadır. Doğa ile iç içe yaşamış insanlar için elbette bu kaçınılmaz olacaktı.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Aydın, Kamil. **Karşılaştırmalı Edebiyat: Günümüz Postmodern Bağlamda Algılanışı**. İstanbul: Birey yayıncılık, 1999.

Aytaç, Gürsel. **Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi**. İstanbul: Say Yayınları, 2003.

Bakırcıoğlu, N.Ziya. **Başlangıcından Bu Yana Türk Romanı, Yıllara ve Yazarlara Göre Romanımızın Tarihi**. İstanbul: Ötüken Yayınları, 2001.

Carbonell, Agnès. **Giono**. Paris: Nathan Yayınları, 1998.

Castex, P. ve G. ve P. Surer. **Manuel Des Etudes Littéraires Françaises, XXe Siècle**. Paris: Hachette Yayınevi, 1967.

Citron, Pierre . **Giono**. Paris: Seuil Yayınları, 1995.

Çalışlar, Oral. **Portreler**. İstanbul: Cumhuriyet Yayınları, 1999.

Çiftlikçi, Ramazan. **Yaşar Kemal, Yazar- Eser Üslup**. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1997.

Daudin, Claire. **Colline**. Paris: Bréal Yayınları, 1999.

Deleage Jean-Pierre. "Yaşar Kemal'in Sözleri: Yapıtın İzini Sürerken," **Yaşar Kemal'i Okumak**. İstanbul: Adam Yayınları, 1998.

D'Ormesson, Jean. **Une Autre Histoire de La Littérature Française II**. Paris: Nil Yayınları, 1998.

Foulon, Roger. **Jean Giono, Poète des Hauts-Pays**. Tournai: La Renaissance du Livre Yayınları, 2002.

Giono, Jean. **Tepe**. Fransızcadan çeviren: Sabri Esat. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1939.

Gökalp, Altan. "Yaşar Kemal'i Okumak," **Yaşar Kemal'i Okumak**. İstanbul: Adam yayınları, 1998.

Günay, V. Doğan. **Göstergebilim Yazıları**. İstanbul: Multilingual Yayınları. 2002.

Gürsel, Nedim. "Çocukluk: Yaşar Kemal'de Özyaşamöyküsel Uzam," **Yaşar Kemal'i Okumak**. İstanbul: Adam Yayınları, 1998.

_____. **Yaşar Kemal, Bir Geçiş Dönemi Romancısı**. İstanbul: Everest Yayınları, 2000.

Hızlan, Doğan. **Kitaplar Kitabı**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1996.

İnce, Özdemir. "Bir Büyük Buluşma," **Yaşar Kemal Kendini Anlatıyor, Alain Bosquet ile Görüşmeler**. İstanbul: Adam Yayınları, 2001.

Jaussaud, Raymond. **Le Sentiment de La Nature Dans L'Œuvre Romanesque de Jean Giono**. Paris: Salon-de-Provence Yayınları, 1978.

Kemal, Yaşar. **Ortadirek**. Beşinci Baskı. İstanbul: Adam Yayınları, 2000.

_____. **Yaşar Kemal Kendini Anlatıyor, Alain Bosquet ile Görüşmeler**. İstanbul: Adam Yayınları, 2001.

Kudret, Cevdet. **Türk Edebiyatında Hikaye ve Roman III, Cumhuriyet Dönemi (1923-1959)**. İstanbul: İnkılap Yayınları, 1999.

Lanson, G. ve P. Tuffrau. **Manuel Illustré d'Histoire de la Littérature Française**. Paris: Hachette Yayınları, 1929.

Moran, Berna. **Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış Cilt II**. İstanbul: İletişim Yayınları, 2001.

Muhidine, Timour. "Yaşar Kemal'in Röportajları: Bir Üstkurmaca," **Yaşar Kemal'i Okumak**. İstanbul: Adam Yayınları, 1998.

Naci, Fethi. **Yaşar Kemal'in Romancılığı**. İstanbul: Adam Yayınları, 1998.

_____. "Ortadirek," **Yüz Yılın Yüz Romanı**. İstanbul: Adam Yayınları, 2002.

_____. **Türk Romanında Ölçüt Sorunu, Eleştiri Günlüğü (1980-1986), Cilt II**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2002

Rifat, Mehmet. **Genel Göstergibilim Sorunları: Kuram ve Uygulama**. İstanbul: Alaz Yayınları, 1982.

_____. **Gösterge Avcıları**. İstanbul. Yapı Kredi yayınları, 1997.

_____. **Gösterge Eleştirisi**. İstanbul: Kaf Yayıncılık, 1999.

Rondeau, Daniel. "Yaşar Kemal, Çınar Gibi Dimdik," **Yaşar Kemal'i Okumak**. İstanbul: Adam Yayınları, 1998.

Rousseau, A.M. ve Cl. Pichois. **Karşılaştırmalı Edebiyat**. Fransızcadan çeviren: Mehmet Yazgan. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları No: 2633, 1994.

Sabiani, Julie. **Giono et La Terre**. Paris: Sang de La Terre Yayınları, 1988.

Seçmen, Özcan, Yusuf Gemici, Güven Görk, Lütfi Bekât ve Erkuter Leblebici. **Tohumlu Bitkiler Sistematigi**. 6. Baskı. İzmir: Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Yayınları No:116, 2000.

Tuncer, Yaşar. "Bir Homeros ve Cervantes Mirasçısı," **Yaşar Kemal'i Okumak**. İstanbul: Adam Yayınları, 1998.

Türk Dili Kurumu, **Türkçe Sözlük (Yeni Basım, Ankara:1988)**

Uyguner, Muzaffer. (Der.) **Yaşar Kemal, Yaşamı, Sanatı, Yapıtlarından Seçmeler**. İstanbul: Bilgi Yayınevi, 1993.

Viegnès, Michel. **Profil d'Une Œuvre: Regain, Giono**. Paris: Hatier Yayınları, 1995.

Yalçın, Murat.(Ed.) **Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, Cilt II**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2001.

Dergiler

Andaç, Feridun. "Yaşar Kemal'den Yansıyanlar," **Varlık Dergisi**: 28-34, Kasım 2002.

_____. "Yaşar Kemal'in Belleği: Tanıklığın Sesi, Varoluşun Bilinci," **E Dergisi**, Sayı 45: 34-37, Aralık 2002.

_____. "Dil Şenliğinde Bir Dünya Çağsarıcı Bilincin Aydınlığı: Yaşar Kemal," **Adam Sanat**, Sayı No: 03: 20-26, 2002.

Astruc, Alexandre. "Le romancier de l'ambiguïté," **Magazine Littéraire**, Sayı No: 329: 40-42, 1995.

Ayaydın, Günil Özlem. "Nedim Gürsel'in Yaşar Kemal Yolculuğu," **Virgül**, Sayı No: 42: 48-49, 2001.

Aydın, Abdulhalim. "Jean Giono ve Yaşar Kemal Dünyasına Bir Yolculuk," **Frankofoni**, Sayı No: 10: 257-270, 1998.

Bingül, İlyaz. "Geo-Roman ve Hayvan," **Radikal Kitap Eki**, Sayı No: 80: 6-7, Eylül 2002.

Binyazar, Adnan. "Yaşar Kemal Gerçeği," **Cumhuriyet Kitap Eki**, Sayı No: 641: 6, Mayıs 2002.

Büyüktanır, Zeki. "Yaşar Kemal'in Romanı Son Hızla: Karıncanın Su İçtiği," **Cumhuriyet Kitap Eki**, Sayı No: 645: 14 - 15, Haziran 2002.

Citron, Pierre. "Chronologie," **Magazine Littéraire**, Sayı No: 329: 24-28, 1995.

Er, Ayten. "Boris Vian'nın İmparatorluk Kurucuları ya da Le Schmürz Adlı Oyununda Eyleyenler Ve İşlevleri," **Göstergebilim Tartışmaları**, İstanbul: Multilingual Yayınları, 2001.

Eratalay, Neriman. "Jean Giono'yu Tanımak İçin," **Littera Dergisi**, Sayı No:02: 63-69 Ankara: Karşı Yayınları, 1990.

Fauconnier, Bernard. "Portrait d'un Père," **Magazine Littéraire**. Sayı No: 329: 18-22, 1995.

Gümüş, Semih. "Edebiyatın Topluma Dönük Yüzü ve Yaşar Kemal," **Adam Sanat**, Sayı No: 198: 30-36, Temmuz 2002.

İnce, Özdemir. "Mutluluğun Romanı Yazılır," **Radikal Kitap Eki**, Sayı No: 61: 14 – 17, Mayıs 2002.

Kabacalı, Alpay. "İnsanın Bitmez Tükenmez Öyküsünü Anlatan Bir Büyük Destancı, Yaşar Kemal"
Cumhuriyet Kitap Eki, Sayı No: 641: 4-5, Mayıs 2002.

Kantel, Semiramis. "Giono'nun Colline'inde İletişim Sorunu," **Frankofoni**, Sayı No: 3: 159-165, 1991.

Laurent, Jacques. "Pour Giono," **Magazine Littéraire**, Sayı No: 329: 34, 1995.

Livaneli, Zülfü. "Yaşar Kemal," **Adam Sanat**, Sayı No: 203: 27-28, Aralık 2002.

Mény, Jacques. "Le Cinéma Comme Aventure," **Magazine Littéraire**, Sayı No: 329: 50-53, 1995.

Timur, Taner. "Yaşar Kemal, Bilkent, Evrensellik," **Evrensel Kültür Dergisi**, Sayı No: 134: 12 – 15,
2003.

Türkeş, A.Ömer. "Denizde Bir Babil Kulesi," **Virgül**, Sayı No: 52: 8-10, Haziran 2002.

Tezler

Aydın, Abdülhalim. "Une Étude Comparée Sur Les Trilogies de Jean Giono et de Yachar Kemal".
Hacettepe Üniversitesi SBE, 1996.

Yalınkılıç, Emine İlke. "La Double Aventure Langagière: "Colline" de Jean Giono et
"Tepe" de Sabri Esat Siyavuşgil". Hacettepe Üniversitesi SBE, 1995.

